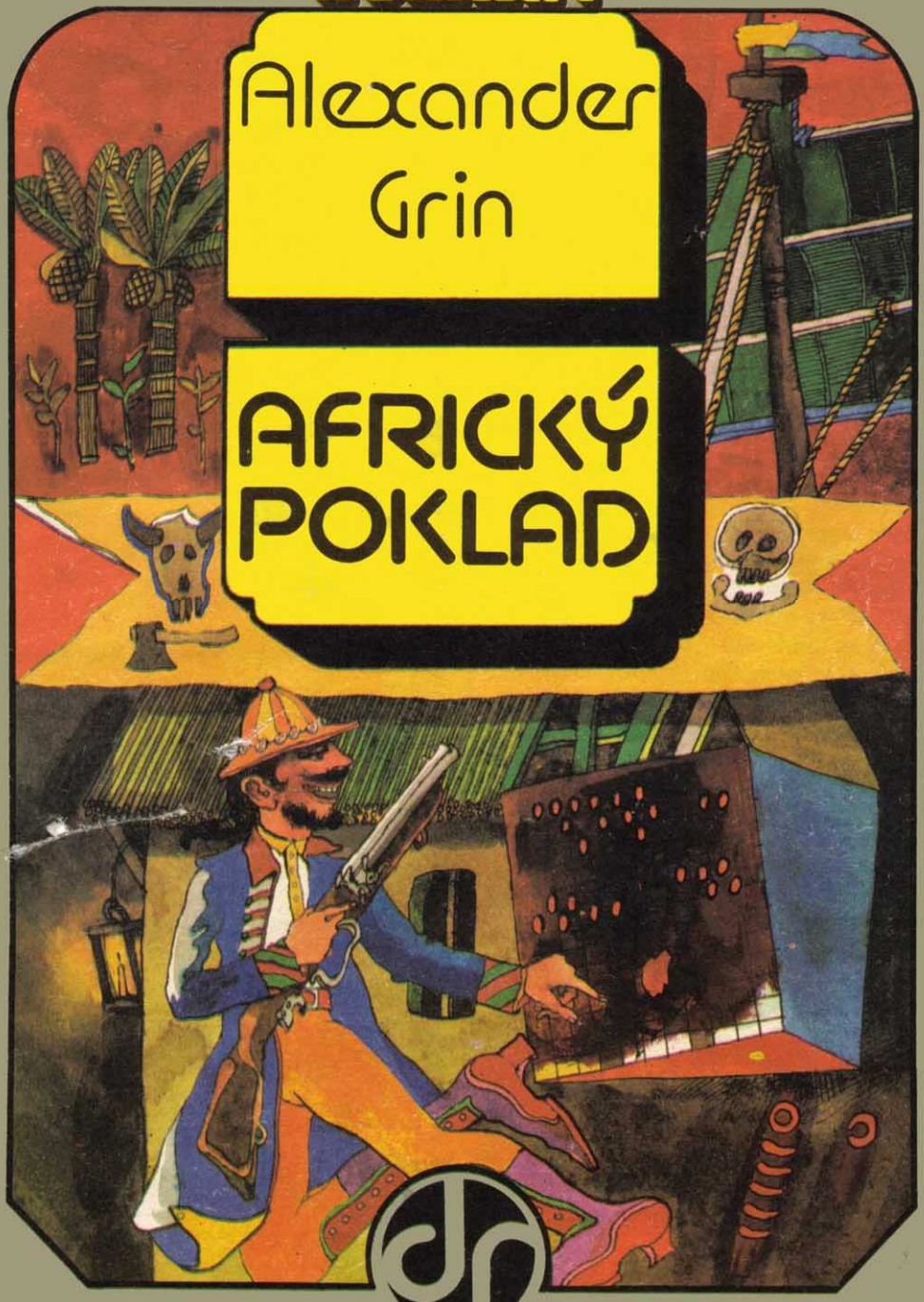
SMENA
Kčs 5.–

DOBRODRUŽNÉ ROMÁNY 219

Alexander Grin

AFRICKÝ POKLAD

Alexander Grin

Africký poklad

Z ruského originálu: Alexander Grin: Vokiug centraľnych ozer, Leningrad 1927, preložila Mária Weissová 1974.

I

Roku 1866 kráčal po ulici Zanzibaru asi tridsaťročný beloch. Podchvíľou sa rukami zachytával steny a sadal si na kamene. Bol vychudnutý, bledý, zle odetý. Napriek šesťdesiatstupňovej horúčave lomcoval pocestným záchvat zimnice. Pri zavretej bráne arabského domu si sadol na zem, precedil cez zuby nadávku a ľahol si k stene, potom hrabol do vrecka a vytiahol za hrsť chlebových omrviniek, gombík a olovenú plombu.

— Nemám peňazí, — zamrmlal, — veď takto skapem od vyčerpania.

Okolo prešla skupinka moslimských žien, po oči zahalených do pruhovaných plachiet. Na chrbtoch niesli medené džbány a batohy so špinavou bielizňou. Prehnal sa popri ňom malý černoch. V zuboch zvieral mincu. A psy, keď sa prestali ruvať a s vyplazenými jazykmi si ľahli. Z prístavu bolo počuť trúbenie parníka, ktorý odchádzal do Indie. Chorý privrel oči.

Už zaspával, keď ho ktosi oslovil.

Strhol sa, vzhliadol nahor.

Pred ním stál starší človek v poľovníckom odeve, s veľkou tvárou, zarastanou prešedivenou bradou. V pohľade bystrých sivých očí sa zračil súcit.

— Ste chorý? — opýtal sa neznámy.

— Áno.

— Čo je vám?

— Zimnica. Nemôžem pracovať.

— Kde ste robili?

— V prístave.

— Ako sa voláte?

— Gent.

— Kde bývate?

— U domorodého obchodníka.

— Ďaleko?

— Nie, nie veľmi.

— Chcel by som vám dajako pomôcť. Vstaňte.

Poľovník chytil Genta pod pazuchy — bol nezvyčajne silný — a postavil ho na nohy. Podoprel ho a povedal:

— Skúste ísť.

— Kam?

— Domov.

— Ďakujem, — riekol krátko Gent. A vydali sa po spleti krivolakých ulíc. Pri malom špinavom dome Gent zastal a zabúchal na bránku. O chvíľu im otvoril starý Arab, a keď zazrel Genta, pokýval hlavou a ľútostivo mľaskol.

— Chorý, veľmi chorý, — ľutoval, — na očiach vidieť.

Arab postál a potom zmizol v nízkych dverách zastretých rohožou. Na dvore rástli dve palmy; po kútoch zapáchali haldy smetia. Gent obišiel dom. V zadnej časti bola kamenná prístavba bez dverí s vchodom cez polkruhový výklenok. V tejto úbohej miestnosti stál drevený stôl a lavica; za stolom ležadlo prikryté rohožou z trstiny. Na stole bolo zopár špinavých nádob, fajansová čiaška a zatvárací nôž.

Gent si hneď ľahol, povystieral sa a s úľavou vydýchol. Hosť sa poobzeral a pokýval hlavou, akoby si v duchu hovoril: „Veru, ťažká situácia.“ Potom uprel zrak na Genta a povedal: — Čoskoro sa vrátim, — a vyšiel.

Bol preč asi štyridsať minút.

Gent unavený od premýšľania zaspal, ale hlas a kroky vracajúceho sa poľovníka ho zobudili. Gent videl, ako tento čudný človek rozväzuje veľký balík. Bol v ňom čaj, sucháre, cukor, káva, sardinky, granátové jabĺčka, broskyne, škatuľa kondenzovaného mlieka a niekoľko sódoviek.

— Granátové jabĺčka rozrežte a dajte do vody, budete mať z nich dobrý osviežujúci nápoj. Chinín užívajte trikrát denne po desať gramov po jedle.

Poľovník sa na chvíľu odmlčal, vyfúkol popol z fajky, potom jednoducho a rázne vyhlásil:

— Dávam na stôl päťdesiat guineí; pousilujte sa vystačiť s nimi, pokiaľ vyzdraviete. Teraz mi porozprávajte svoj príbeh.

— No predsa, — namietol po chvíli Gent, — prepáčte, rád by som vedel, komu budem mať česť rozprávať tento nudný príbeh?

— Som Dávid Livingstone.

Gent hľadel na významného cestovateľa s neskrývaným údivom.

— Ak to nie je iba zhoda mien, — ozval sa konečne, — tak hovorím

s človekom, ktorý strávil viac ako tridsať rokov skúmaním strednej Afriky?!

— Áno, — prisvedčil Livingstone, — a nebudem mať pokoj, kým nedosiahnem svoj cieľ. No teraz hovorme o vás.

Gent si urobil zo sódovky a granátových jabĺk nápoj, napil sa a dal sa rozprávať svoj príbeh…

Mal dielňu na výrobu zbraní, ale obchody šli zle, nakoniec vyšiel na mizinu a vydal sa hľadať šťastie do južnej Afriky na diamantové náleziská. Ani tam mu šťastie nežičilo, tak šiel za kuriča na tichooceánsky nákladný parník. Parník priplával z Japonska s nákladom čaju. Gent požiadal, aby ho vyplatili, lebo zamýšľal vrátiť sa do vlasti, no ochorel na zimnicu.

— Teda, — poznamenal Livingstone, — navrhujem vám, aby ste sa pripojili k mojej výprave.

— Som chorý, mister Livingstone, — namietol Gent, a nadvihol sa od radosti, — váš návrh je pre mňa veľmi vzácny.

— Naše karavány sa vydajú na cestu o desať dní. Dovtedy sa pousilujte vyzdravieť… Chcel by som vás mať pri sebe. Tu je moja adresa. — Ceruzkou napísal na navštívenku zopár slov a podal mu ju. — Odchádzam. Želám vám skoré uzdravenie.

Livingstone si založil klobúk a vyšiel.

Keď utíchli jeho odmerané, ťažké kroky, Gent si zobral suchár a začal ho mimovoľne hrýzť; potom zjedol za lyžičku kondenzovaného mlieka.

— To je človek, — zahundral, znova si líhajúc. — Keby som bol profesorom medicíny, vydal by som knihu s nazvaní: Liečenie dobrom. Naozaj, cítim sa o niečo lepšie.

II

Gent však predsa nemohol odcestovať s Livingstonom. Jeho choroba sa pretiahla. V platenej nemocnici strávil sedem mesiacov a keď ho prepustili, Livingstone bol už ďaleko od Zanzibaru.

Ďalšie štyri roky sa plavil ako kurič na lodi Nevada. Zanzibar mal zohrať významnú úlohu v jeho živote, pretože keď ta priplávali, postavili parník do dokov na opravu a mužstvo prepustili.

Vtedy sa dopočul o výprave za slonovinou. Poľovačka ho

priťahovala takisto ako more. Vybral sa do hostinca Zambezi, kde sa okolo stola usadilo osem ľudí. Boli to poľovníci a plánovali poľovačku na slony. Keď dokončili prípravy, nakúpili všetko potrebné a prišli si vypiť na úspech výpravy.

Inšpirátorom a vodcom bol chudorľavý Holanďan van Land. Tento starec s dlhými ušami, šľachovitý a šikovný ako had, ktorý premohol svojich šesťdesiatpäť rokov otužovaním všetko znášajúceho organizmu, mal bezfarebné oči; ich suchý lesk pripomínal lesk horúcich vzdušných diaľav. Sivé vlasy mu neporiadne viali okolo vysušenej tváre, v ktorej sa výrazne črtali lebečné kosti, potiahnuté vráskavou kožou. Jeho spoločníkmi boli ľudia rozličných národností, ľahostajní voči všetkému, čo sa netýkalo poľovačky, vína a peňazí, s výnimkou mladého van Busha, človeka sčítaného a živého.

Sluha priniesol niekoľko fliaš koňaku, k nemu na zahryznutie banány posypané cukrom a poliate chladenou sladkou smotanou. Van Land sa pustil do reči o cenách slonoviny s obchodníkom, ktorý si prisadol k spoločnosti; časť lovcov zamiešala kopu karát a vytiahla zlaté mince; ostatní jedli, pili a spievali.

Vtedy pristúpil k stolu Gent.

— Priateľu, — oslávil Gent van Landa, — dávam vám a vašim priateľom návrh: prijmite ma do partie. Som poľovník.

Gent bol oblečený ako kurič, preto sa niektorí neviazane zasmiali, ostatní naňho hľadeli s nedôverou.

— Poľovali ste na slony? — Ironicky sa opýtal van Land. — A čím? Päsťou? Palicou? Alebo ste ich hádam chytali do sietí na prepelice?

— Zabil som jedenásť indických slonov, — namietol pokojne Gent, keď stíchol výbuch smiechu vyvolaný van Landovou otázkou. — Boli medzi nimi dvaja samotári. Poľoval som so sirom Reginaldom Sherlim, anglickým vyslancom, zúčastnil som sa na niekoľkých poľovačkách radžu Baganpura, ale šesť slonov som zabil celkom sám.

Smiech stíchol. Van Land ešte stále s úsmevom sa vypytoval ďalej:

— Lunchester?

— Na slony je dobrá ťažká Raylova puška, — odvetil Gent, — počul som, že sa hodí aj na nosorožce.

— Správne, — prisvedčil starý lovec. — Poviem vám úprimne: o jedného dobrého lovca viac — aj zisk je väčší. Beriem vás. Musia však

súhlasiť aj ostatní.

Rukou pridržal karty, prestal hrať; začali sa radiť. Nikto nemal námietok, okrem jedného, ktorý prehlásil, že „hovoriť a robiť nie je to isté“. Ďalší traja sa pridali k nemu.

— Treba aspoň zistiť, ako strieľa, — vyhlásil napokon. — Dajte mu moju pušku a potom rozhodujte!

— Čo keby ste vyšli von, tam pod okno! — navrhol van Land, podávajúc Gentovi ťažkú guľovnicu. — My sa budeme pozerať odtiaľto. Máte tam aj terč. Za plotom vytŕča tyč. Od okna po tyč je podľa mňa tak zo dvadsať yardov. Nože ju zostreľte!

— Je to ťažké, — povedal Gent, — ale skúsim.

— Keď netrafíte, nájdeme iný terč.

Gent vzal pušku, stal si na podobločnicu a vyskočil na dvor.

Ostatní sa nahrnuli k oknu, uzatvárali stávky, vykrikovali a radili strelcovi. Gent stisol spúšť. Hrot napoly odrazený strelou sa otočil a ohol. Objavil sa čierny klinec, ktorým bol terč pribitý.

— Dobre, — pochválil ho van Land, — je oprávnený poľovať na slony. Ja mu verím. Gent sa vrátil, mlčky prijímajúc slová chvály.

— Ako vidíte, — riekol, — strieľať viem. Kým som zastrelil prvého slona, trénoval som podľa metódy Samuela Beckera: postavil som sa na koľajnice a zišiel som z nich, až keď bola lokomotíva na päť krokov odo mňa. Po takomto pokuse sa človeku zopár minút trasú kolená.

Potom pili na zdravie nového spoločníka. Na druhý deň sa Gent vydal na nákupy. Kúpil si novú pušku, dvojhlavňovú brokovnicu, obyčajné a trhacie náboje, rozbušky, pušný prach, zátky, broky a olej na mazanie. Strelivo, kresadlové zámky, voskové sviečky, ihly, nite, nožnice, americkú sekerku, železný kotlík s pokrievkou, olovenú misku a pohár, vreckový a poľovnícky nožík, balíček náplaste na rany, fľaštičku chinínu, desať kíl kávy a také isté množstvo čaju, tabaku, fajku z čierneho dreva a dva tucty gombíkov — toto všetko, okrem výzbroje, ešte potrebovali na cestu.

III

O dva mesiace prenikla van Landova lovecká výprava do oblasti vnútorných jazier Afriky a nastal pre ňu ťažký a nebezpečný život. Van Land si Genta vážil. Čoskoro zistil, že nový lovec je človek s bohatými

skúsenosťami a dobrým inštinktom, ktorý sa mu môže zísť v kritických situáciách. Okrem toho Gent prejavili toľko chladnokrvnosti a odvahy, že starý lovec bol ním nadšený. Gent bol však človek uzavretý, nikdy sa nepúšťal do dôverného rozhovoru, nepil veľa, nehral v karty; bol oveľa rozumnejší a inteligentnejší ako ostatní, a preto sa cítil medzi nimi ako cudzí. Niekedy sám odchádzal do lesa.

Odišiel aj v to ráno, keď lovci zastali pri jazere, pri ústí neveľkej rieky. Breh obklopovalo niekoľko močarísk, nasýtených pachom hnijúcej trstiny; za močariskami sa tiahli skalisté hory, v diaľke zaliate jemnými farebnými odtieňmi; blízke skaly boli žlté a sivé. Ich tvary pripomínali guľaté bochníky chleba. Táto skalistá krajinka bez porastu vyzerala bezútešné.

A práve sem Gent zamieril, lebo myslel, že tu naďabí na kamzíky alebo antilopy. Vzal si pušku, tašku s proviantom a keď po pás vo vode prebrodil močarisko, zamieril k úpätiu skál. Rástli tu okolíkaté stromy s horizontálne rozvetvenými konármi na vrcholcoch a holým pňom; a ďalej zo štrbín pochmúrnych, akoby liatinových kameňov, trčali už iba tvrdé kaktusy.

Čoskoro sa pohrúžil do mŕtveho mora kamenných oblúkov, vyhĺbených vetrom a dažďom, poprechodil holé násypy a rozpálené priehlbiny. Nad všetkými vládlo horúce, slnečné mlčanie. Toto ticho bez života uprostred vlnitých, masívnych vrstiev, odrážajúcich neznesiteľnú páľavu, bolo zarážajúce. Akoby Zem v záchvate hnevu odsúdila tieto miesta na mlčanie v začarovanom, zakliatom kruhu večnej smrti. Kroky tu zneli bezútešné; nebolo tu vtákov, krovia a iba náhodný chumáč slnkom spáleného zaprášeného machu hovoril o úbohosti životných pokusov v oblasti prekliateho priestoru.

Keď vyliezol na najbližší vrch, zbadal, že jeho oblúk je z druhej strany rozseknutý kolmou priepasťou. Táto puklina, či priepasť, nebola širšia ako tri metre. Za ňou sa na sever tiahli tie isté chmúrne kopy kameňa.

Zamýšľal zísť po južnom svahu k jazeru, ale ešte predtým sa usadil pri úšuste, aby si zajedol. Pohár vody, suchár a kúsok studeného mäsa; jedol, zadumane hľadiac do priepasti. Vnútro mala rozbrázdené vertikálnymi puklinami, zarastenými machom.

Od slnečnej žiary, ktorú odrážal kameň, sa mu unavili oči, a tak rád

uprel zrak do tieňa. Keď si zvykol na tmu priepasti, videl aj povrch protiľahlého zrázu. Skĺzal pohľadom čoraz nižšie, a zastavil sa na polkruhovej čiare, veľmi pravidelnej, akoby nakreslenej kružidlom. Jej vrchol smeroval hore, ale koniec sa strácal v nepreniknuteľnom hustom prítmí. Gent sa darmo usiloval ešte niečo rozoznať. Pravidelnosť a čistota čiary boli preňho záhadné, tým väčšmi, že nijaká štrbina tam nebola vertikálna.

Vytiahol voskovú sviečku, odrezal z nej kúsok, pripevnil ho na motúz, zapálil a spustil do hĺbky na úroveň polkruhu. Ale svetlo sviečky nevedelo premôcť stáročnú tmu, iba blikalo ako červený bod, sotva osvetľujúc koniec motúza.

Gent vytiahol motúz, pohľadal zopár neveľkých kameňov a hodil ich do priepasti; keď narátal do jedenásť, doľahlo k nemu duté šplechnutie: voda. Keď vykonal, dalo by sa povedať, čo je povinnosťou cestovateľa, pokiaľ ide o priepasti, premýšľal, ako by polkruh osvetlil. Konečne na to prišiel. Odpáral vrchnák na koženej taške, vyrezal z neho kúsok kože a keď ho naplnil pušným prachom, vyrobil z neho akúsi rozbušku so zápalnou šnúrou z handry, ktorú natrel voskom, aby pomaly horela. Šnúru zapálil, motúz s pripevnenou rozbuškou spustil po záhadnú čiaru a čakal.

Ozval sa rachot; v tme zažiarili jasný stĺp ohňa, okamžite zhasol, no Gentovi zostalo naďalej v predstavách, čo oheň odhalil. Polkruh prechádzal po vrchnej časti veľkého kameňa; po spodnej časti viedla rovná čiara. Vrchná časť kameňa vytŕčala zo skaly asi na jeden a pol stopy. Bol otesaný tak pravidelne, že jeho prítomnosť tu, na tomto mieste, odpradávna divokom, prezrádzala dielo ľudských rúk. Od jeho základne nadol sa tiahla nerovná štrbina. Kedysi pevne zasadený kameň sa pravdepodobne dostal na povrch pôsobením zemetrasenia, ktoré vytvorilo puklinu, a tak rozšírilo priehlbinu.

Gent nepochyboval, že kameň skrýva dajaké tajomstvo, k odhaleniu ktorého ho hnala neodolateľná túžba po neznámom — nebezpečná túžba, vlastná človeku. Gent, rozrušený takým nezvyčajným objavom, a to tým väčšmi, čím sústredenejšie o ňom premýšľal, sa o kúsok vzdialil, aby pokojnejšie posúdil situáciu. Bol taký zaujatý plánmi na odhalenie tajomstva, že ani nepostrehol, ako zišiel z kopca. Na to, že kameň vysoký asi šesť stôp vyvráti iba silou, sa nedalo ani pomyslieť.

Nemienil však do svojich zámerov nikoho zasväcovať.

V tábore sa dozvedel, že černoch, ktorý ich mal doviesť na miesto, kde chodievali slony, keď dostal ako preddavok pár náušníc a fľašu vodky, sa rozhodol, že uprednostní túto korisť pred rizikom a nepríjemnosťami nebezpečnej poľovačky. Neprišiel, čo bolo pre Genta veľmi výhodné. Poznal domorodcov a vedel, že z okolitých dedín nikto nepríde nahradiť ubehlíka a keby aj, tak nie tak skoro, lebo každá vec si u nich vyžiadala dlhé úvahy.

Preto si v noci porobil prípravy a k priepasti dorazil, keď svetlo východu rozlialo po jazere svoj purpurový lesk, osvetľujúc tropickú krajinku jasom. Zdalo sa, že priezračnosť vzduchu oživila zem; horizont sa akoby dvíhal, kolíšuc sa v lúčoch. Na kopce doliehalo od vody slabé škriekanie vtákov.

Pustil sa do práce. Doniesol si sto funtov pevného lana, tri funty prachu, oceľové dláto, kladivko a malú šnúru natretú masťou zmiešanou s pušným prachom. V lese vyťal mladý strom asi päť palcov hrubý a oveľa dlhší, ako bola šírka priepasti. Koniec lana pripevnil do stredu tyče, na druhom konci urobil pevnú slučku a omotal ju kúskom odevu. Tyč preložil tak, aby jej konce ležali kolmo cez priepasť. Potom vzal prach, dláto, kladivko a šnúru, naklonil sa nad priepasť a rúčkujúc po tyči chytil sa lana. O necelú minútu sedel v slučke a pevne sa k nej pripútal remeňom.

Osvetlil neveľký priestor pred sebou a pozorne si prezeral kameň. Ležal tu pravdepodobne už dávno. Dažde a vlhko mu silne obrúsili hrany. Gent zistil, že kameňom sa nedá ani pohnúť; nebolo možné doň rýchlo vyhĺbiť mínový kanál.

Tak sa rozhodol v spodnej pukline a na vyčnievajúcich častiach kameňa hľadať vhodný otvor na uloženie prachu, skúmajúc každý centimeter. Jeho námaha bola nakoniec odmenená. Naspodku kameňa, vďaka nerovnakému otesaniu, ale i z iných príčin, vznikol rad dutín, pripomínajúcich ložisko liatinovej platne. Tu, medzi kameňom a skalou pri troche obratnosti mohol vopchať ruku až po lakeť.

Po celý čas sa na visiacej sedačke cítil veľmi nepohodlne. Nech sa namáhal akokoľvek, húpal sa a otáčal spolu s lanom. Unavilo ho, že musel zaujímať všelijaké akrobatické polohy a rozhodol sa, že sa pokúsi kameň podmínovať hneď a nebude už hľadať vhodnejšie miesto.

Vysypal všetok prach do dier pod kameňom, rátajúc, že tri funty na takú váhu kameňa nie sú maličkosťou. Potom pripevnil zápalnú šnúru a len čo ju zapálil, vyšľahol z nej prúd jedovatého dymu. Vyliezol na skalu, sadol si a čakal.

Z priepasti sa ozval výbuch. A prudko sa vyvalil dym. Vzápätí bolo počuť hukot padajúcich skál. Gent počkal, pokiaľ sa dym rozplynie a nazrel do priepasti; kameň sa hornou časťou oddelil od skaly, no na spodnej sa ešte držal; teraz bolo vidieť, že je to akási hrubá platňa. Spustil sa dole. Zavesený v slučke chytil sa rukami horného okraja kameňa, navalil sa naň celou váhou tela a vyvrátil ho. Kameň sa s rachotom odrážal od stien úžľabiny, až zmizol v tme; bolo počuť pritlmený špľachot vody a Gent sa ocitol pred otvorom do akejsi skrýše.

Chvíľu sa húpal na lane, otáľajúc, či má vojsť. Príjemne sa mu vymýšľalo. Očakával, že uvidí jaskyňu plnú vody a kostier. S najčudnejšími predstavami sa pritiahol ku skale a vliezol do otvoru; zakresal a zapálil sviečku.

Nevidel nič. Keď ohmatal steny, zistil, že nie sú z obyčajnej skaly. Nijaká hra prírody by ich nedokázala pokryť takými typickými škrabancami a vytesanými priehlbinami, stopami po železe. Vykročil vpred. Úzky priechod, sotva na výšku človeka, nebol dlhší ako desať stôp. Za ním bola akási okrúhla sála, ktorú svetlo celkom neosvetlilo. Odrezal niekoľko kúskov voskovej šnúry, rýchlo ich pozapaľoval a prilepil na okolité výčnelky. Oči mu privykli na perspektívu prenikajúcu tmou tak pomaly a nejasne ako kŕdeľ rýb, keď plávajú z hĺbky k svetlému povrchu. Konečne nebolo viac pochybností, že sa nachádza v umelej jaskyni v tvare nepravidelnej pologule, preplnenej predmetmi rozprávkovej hodnoty. Dokážeme si predstaviť dĺžku míle, dvoch, či desiatich; silu zvuku — v rozmedzí delového výstrelu; bohatstvo — v rozmedzí našich osobných túžob, ale ani veľká vzdialenosť, ani hrmenie tisícok zbraní, ani stovky pudov porozsýpaných pokladov, nech by sme ich mali poruke, neodhalia predstavám svoju skutočnú silu.

Gent sa o to ani nepokúšal. Všetko si prezrel a spísal úhľadným písmom, pričom uviedol približnú váhu a rozsah pokladu.

V najbližšom kúte, vľavo od vchodu, stálo niekoľko oválnych hlinených nádob s hrubým okrajom, prikrytých a zaviazaných napoly spráchnivenou kožou. Gentovi siahali po prsia. Oddrapil kožu, siahol

dnu a vytiahol za hrsť perál. Ich nežná beloba, taká teplá ako živá krása tela, hrala farbami ranných oblakov, zmiešaných v nádhernej harmónii. Niektoré boli veľké ako orech; väčšina z nich nebola väčšia ako veľká fazuľa, ale drobné tu neboli vôbec.

Pokračoval v prehliadke. Prechádzal od jednej nádoby k druhej, a všade nachádzal neoceniteľné bohatstvá. Väčšina bola naplnená drahocennými kameňmi, najmä briliantmi, obrúsenými do tvaru dvojitej pyramídy. Žiarili ako oči rozprávkových vtákov. V ruke sa mu miešali lúče zafírov, smaragdov a rubínov, zalievajúc mu popraskanú, tmavú dlaň jasnom žiarou. Hádzal ich späť, načúval chladnému klopkaniu kameňov. Ich žiara unavovala, očarúvala a priťahovala.

Ďalej naďabil na hromady strieborného a zlatého riadu, hodného najlepších miest v najpoprednejších múzeách. Boli tu malé aj veľké tanieriky, džbány, poháre, čaše a misy určené na neznáme účely. Všetko to bolo uložené do troch radov a vytváralo mimoriadne ťažké ligotavé kopy. Niektoré z nádob boli naplnené náramkami, prsteňmi, hŕbou zlatých plieškov, kindžalových rukovätí, špirálovitých i prostých obručí, rozličných sponiek a ozdôb do vlasov. Gent by ani nestihol všetko si poprezerať. Kráčal pomaly a sotva stačil odtrhnúť pohľad od jednej veci, aby sa pozrel na inú. Naposledy zbadal hrubú kamennú truhlicu so zlatými mincami. Rýchlo ich preskúmal, ale ťažko sa podľa nich dalo určiť, odkiaľ tento obrovský poklad pochádza. Medzi arabskými, perzskými, španielskymi, portugalskými, tureckými a indickými mincami sa našlo veľké množstvo anglického a francúzskeho zlata. Nech akokoľvek hľadal, nenašiel staršie mince ako zo šestnásteho storočia.

Hodno porozmýšľať o tom, koľko ľudí by na Gentovom mieste padlo do mdlôb, stratilo úsudok, ba možno by prišlo aj o život, lebo by neboli schopní zniesť to nezvyčajné, mimoriadne vzrušenie. V každom prípade, nikto z nich by odtiaľto nevyšiel s neporušenými nervami. On však vydržal skúšku veľmi ľahko. Nebol chamtivý a vzrušenie, ktoré pociťoval, bolo celkom zvláštne. Keď premýšľal o obrovskom bohatstve, ktoré ho obklopovalo, v duchu hľadal v minulosti príbehy miliónov životov, tisícok rodín, výprav, lúpeží, kúp, predajov a hrabivosti, ktoré postupe na rozličných miestach a v rozličnom čase nahromadili toto nesmierne bohatstvo, čo naniesla na jedno miesto sila a

vytrvalosť neznámych ľudí. Potom začal uvažovať reálnejšie. Myseľ sa mu upokojovala a keď z voskového klbka zostalo iba na dva palce, Gent pocítil obrovský hlad a únavu; že je čas odísť a že je šialene bohatý. Spomenul si, že by bol zahynul v zanzibarských brlohoch, keby mu Dávid Livingstone nebol podal pomocnú ruku a tu sa v ňom prvý raz zrodila myšlienka darovať celý poklad tomuto vynikajúcemu cestovateľovi na objaviteľské ciele a cestovanie.

Podišiel k hlinenej nádobe, vybral zopár veľkých diamantov, potom ešte za hrsť zlatých mincí a vyšiel na vrch skaly. Vzduch bol čerstvý. Nad Gentovou hlavou, i v diaľke, nech hľadel kamkoľvek, žiarili tropické hviezdy, naplňujúc noc silou magického žiarenia, ktoré tak veľa hovorilo človeku, keď hľadieval do výšav.

Sadol si a dlho fajčil, až kým od východu nezavanul teplý vietor, zvestovateľ úsvitu. Prvé lúče slnka ho zastihli už v lese. Sedel pri ohni a opekal si kúsok diviaka, ktorého zastrelil pri potoku. Keď dojedal, vrátil sa do skrýše, kde do večera pedantne spísal drahocenné predmety a približný obsah hlinených nádob. Mericou odmeral zlaté mince a zistil, že iba samy osebe by mohli mať hodnotu päťstotisíc libier šterlingov. Keď dokončil túto vyčerpávajúcu prácu, starostlivo zahladil po sebe stopy, hodil do rozsadliny tyč a lano a do západu slnka dorazil k táboru, kde zastihol svojich spoločníkov pri diskusii o nadchádzajúcej poľovačke.

Treba povedať, že do tejto chvíle nešťastie odovzdalo neznámemu hrobu troch poľovníkov. Boli to Peters, Helmind a Oruk. Petersa zabil ranený slon, keď mu chobotom zlomil chrbticu a telo premenil na neforemnú masu. Helmind zahynul nemenej strašnou smrťou — zmrzačil ho byvol, ktorý mu roztrieštil hrudník, keď si kľakol, aby zviera skosil istým výstrelom… puška zlyhala. Oruk sa utopil. Takto mala expedícia, ak nerátame Genta, päť členov. Medzi nimi boli dvaja Angličania — otec a syn Stephensonovci. Ostatní a van Land takisto, pochádzali z Holandska. Volali sa: van Bush a Kleben. Čitateľ sa nenahnevá, ak načrtneme niekoľko krátkych charakteristík, ktoré môžu byť kľúčom k dráme, vyvolanej okolnosťami.

Stephensonovci mali krčmu v Port Side a zapodievali sa skupovaním kradnutých vecí. Po zásahu polície si museli hľadať pre svoju činnosť iné miesto. Rad neúspechov ich priviedol k obchodníkom s černochmi.

Snívali, že si nahromadia nejaký kapitálik, a vrátia sa do vlasti. Otec mal vyše štyridsať rokov. Bol nezhovorčivý, zachmúrený, pohrúžený do výpočtov, ustavične sa hádal so synom, ktorého zárobok pohlcovali hazardné hry. Raz ho v Bogomoio zbili pre falošnú hru. Niekedy sa obaja napili a hrubo si nadávali.

Van Bush bol od prírody vášnivým poľovníkom a od detstva trávil svoj život v lesoch, no ťažko bolo pochopiť, prečo Kleben zanechal rodinu pre zamestnanie, ktoré nemalo nič spoločné s tým, čo robil predtým.

Kleben sa ako osemnásťročný stal pisárom v istej notárskej kancelárii. Do tridsiateho roku plynul jeho život ticho a skromne. Potom tajomne zmizol. Aj kanceláriu notára tajomne likvidovali, jej majiteľ sa ocitol vo väzení pre falšovanie obrovského závetu. Kleben sa zjavil na zanzibarskom trhu, kde predával korenie. V tomto čase zostalo z čistučkého, upraveného pisára iba meno a z jeho nositeľa sa stalo 'podozrivé indivíduum'. Kleben neuspel, a tak sa dal najať za sluhu k belgickému poľovníkovi Buaroberovi a od neho prešiel do van Landovej partie. Tento čudný, nervózny človek s tenkým hlasom, pozorným, sladkastým pohľadom a hustou bradou stal sa vynikajúcim poľovníkom, avšak nevkladal do svojej práce ani trochu elánu; iba lakomo hromadil peniaze.

Van Land bol povahou aj poslaním typ, hľadajúci dobrodružstvo. Poctivo slúžil vášniam, ale tieto nedokázali zlomiť jeho oceľový organizmus, neustále obnovovaný plameňom nestarnúceho srdca a neochvejnej duše. Bol to hráč, pijan, tulák, vášnivý a neúnavný poľovník, pre ktorého boli ďaleké cesty takisto ako spánok, či jedlo samozrejmosťou. Miloval prírodu a rozumel jej aspoň tak ako veční básnici. Do všetkého, čo robil, vkladal toľko záujmu, že nakazil energiou aj najchladnokrvnejších ľudí. Do Afriky sa dostal ešte zamladi a v jej jedovato nádherných húštinách našiel nový domov.

Takí boli ľudia, s ktorými sa Gent stretol. Vošiel do stanu so žiariacimi očami. Prvý si to všimol van Land a opýtal sa, či potajomky nezabil pár slonov. Gent sa neponáhľal s odpoveďou. Pozorne prechádzal pohľadom z jednej tváre na druhú a kládol si otázku, či jeho dobrý úmysel nespôsobí niečo zlé. Nepoznal a nechcel poznať minulosť svojich náhodných druhov, ale život v ich tesnej blízkosti pravdaže

odhalil rozdiely medzi ním a ostatnými. Nemal ich rád, okrem van Landa; ku ktorého prchkej bezprostrednosti, detskej skazenosti a sivovlasej mladosti cítil sympatie.

— Mister Gent, — ozval sa van Land, — pretože ste očividne nezabili slonov, ale skončili ste svoje tajomné prechádzky, chceme poznať váš názor. Rozhodli sme sa: Stephensonovci a Kleben sú za černochov; ja a van Bush za poctivú poľovačku. Poviem vám, o čo ide.

Gent sa dozvedel, že predošlý deň získali dva vynikajúce kly za súdok prachu, kresadlovú pušku, päť zrkadielok a fľašu vodky. Keď žiadali černochov o ďalší tovar, náčelník dediny, dobre opitý, vyhlásil, že vodka je dobrá a že za súdok vodky usporiada poľovačku s tisíckou svojich poddaných. Pričom plán poľovačky napitého čiernokožého despotu, to v podstate nebola poľovačka, ale čosi odporné.

Prebiehala zvyčajne takto: dav divochov pod vedením sprievodcu s ohlušujúcim revom bubnov a zavýjaním obkľúčil v lese slonie stádo. Naľakané slony sa skryli do húštiny; vtedy černosi zapálili ohne, ktoré zabránili, aby sa zvieratá v noci oslobodili zo zajatia a cez deň naváľali dokola obrovské stromy, vytvárajúce nepreniknuteľné zátarasy. Slony, ktoré sa nemali z čoho napiť, veľmi trpeli smädom. Černosi to využili a vniesli do ohrady nádrže, naplnené otrávenou vodou; utrápené zvieratá si chceli uhasiť smäd, napili sa a onedlho hynuli. Tie silnejšie upadali do spánku; vtedy sa s nimi dalo robiť čokoľvek. Podľa rozprávania poľovníkov, černosi, ktorí mali nedostatočné zbrane, kým sa im podarí usmrtiť nešťastných obrov, rozstrieľajú ich telá na sito. Potom nasleduje africké hodovanie. Černosi plávajú v krvi, prehrabávajú sa vo vnútornostiach, vlezú do zabitého zvieraťa, trhajú, krájajú teplé mäso, náhlivo hltajú kúsky tuku. Zo slona zostáva iba kostra; koža, mäso, vnútornosti a kly sa stávajú spoločným majetkom kmeňa.

Keď náčelník navrhol tento plán, mal na mysli nedávno vysledené stádo, pozostávajúce z ôsmich dospelých a štyroch mladých, ešte bezzubých zvierat. Van Land mu sľúbil súdok vodky iba za to, že prezradí, kde slony sú, ale náčelník tento návrh odmietol, lebo sa obával, že mu nezaplatia. Teraz sa poľovníci škriepia. Stephenson a Kleben žiadajú, aby návrh prijali.

— To by sme podpílili konár, na ktorom sedíme, — namietal van Land. — To je obyčajné zbojstvo. Keď budeme zabíjať samičky a

nedospelé zvieratá, čoskoro spustošíme celú oblasť. Okrem toho, — dodal, zlostne blýskajúc osami, — je to hanba pre poľovníka; to sa nerobí, milý Stephenson a Kleben!

— Ste precitlivený, van Land! — protestoval Kleben. — Sme poľovníci. Potrebujeme peniaze. Treba zabiť čo najviac slonov a hotovo!

— Dobre to povedal, — ozval sa Stephenson mladší. — Ani ja ani otec nepociťujeme takéto nežnôstky. Vy, van Land, si môžete čakať, kým mláďatá dorastú. Nech ich čert vezme!

— Nie, — povedal van Bush. — Nestojí za to robiť si hanbu pre trochu slonoviny. Okrem toho, nebudeme sa dlho tešiť zo spolku s domorodcami. Utrápia nás. Po týždni takej poľovačky budete preklínať celý život.

Gent pozorne načúval. Už sa začali rozčuľovať, keď vstal a povedal:

— Dovoľte, aby som niečo povedal. Jednoduchý aritmetický výpočet okamžite vyrieši vaše nezhody. Stephensonovci, povedzte mi, s akou čiastkou by sa uspokojila vaša duša?

— Ak by som mal desať, — zamyslel sa a po chvíli odvetil starší Stephenson, — no povedzme, dvadsaťtisíc funtov, tak by som si očistil podošvy, že by na nich nezostal ani prášok z tejto zeme a vrátil by som sa domov. To je, pravda, bezpredmetná otázka, mister Gent.

— Ale keďže ja budem žiť dlhšie ako ty, potrebujem viac, — namietol syn. — Si veľmi skromný, otecko. Či nevidíš, že mister Gent sa zberá vystaviť šek? Vystavte ho aj mne, — posmeškoval, — na obnos tak zo dva razy väčší ako môjmu otcovi.

— Dobre, uvidíme, — odvetil Gent. — A vy, Kleben?

— Choďte do čerta s vaším vtipkovaním! — prerušil ho van Land. — Odídem, ak neprestanete. Vstal, ale Gent ho zadržal.

— Počkajte, toto nie sú žarty. Hovorím celkom vážne. Dajte mi slovo, že nikto neprejaví ani najmenšiu zvedavosť, nebude domŕzať otázkami, odkiaľ mám to, čo vám teraz dám, a vaše želania sa splnia: skrátka, všetci si okamžite zbalíte veci a odídete odtiaľto ako boháči.

Na Genta sa uprelo päť párov naširoko otvorených očí. Čosi im našepkávalo, že kto tak smelo hovorí, nežartuje.

— Súhlasíme! — zvolali Stephensonovci odrazu.

— Ja tiež! — Kleben postúpil dopredu, takmer tesne ku Gentovi, a

neodtŕhal od neho planúce oči.

Van Bush a van Land prikývli na znak súhlasu. Vtedy Gent vytiahol z vrecka päť veľkých diamantov a položil ich do stredu stola. Kamene boli takmer rovnako veľké, vážili nie menej ako dvadsať karátov. I keď neboli veľké, táto oslepujúca kôpka zatemnila slnko. Z hrdiel poľovníkov sa vydrali hlasité, dychtivé nadšené výkriky. Na okamih zabudli na Genta. No nik sa však nedotkol diamantov. Potom poklad začal putovať z rúk do rúk, vyvolal veľa poznámok, výkrikov a sporov. Ocenili ho na dvestotisíc funtov.

— Je to pravda, — povedal van Land, utierajúc si ústa. — Škoda, že sa nemôžeme dozvedieť, ako sa ocitli vo vašom vrecku.

— V mojom, to hej; ale vo vašom — z môjho vrecka. Tieto kamene vám darujem. Je vás päť… Kameňov takisto. Berte, neokúňajte sa. Dlho sme žili spolu, dýchali ten istý vzduch, plný neustáleho nebezpečenstva a nechcel by som, keby ste môjmu daru pripisovali nejaký osobitný význam. Som rád, že môžem trochu popohnať osudy; najmä vaše, van Land a van Bush!

— Nie! Naše! — kričali poľovníci, lebo zle pochopili Gentové slová. Jedno im bolo jasné: každý z nich má bohatstvo, ktoré prišlo akosi zázrakom. Najmenej vzrušený bol van Land a mladý poľovník van Bush. Bush s nesmelým nadšením chytil Genta za ruku a potriasol mu ju. Van Land si dlho hrýzol pery, hľadiac raz na kamene, raz na štedrého darcu, prefíkane, ale s uznaním — Gent to vycítil — prižmúril oči. Ostatní splašene pobehovali: Kleben chcel objať Genta, nazývajúc ho 'svojím milým priateľom'. Škľabil sa po uši, kým oči mu zostávali odporne nehybné. Stephensonovci nesúvislé a mnohoslovne vyjadrovali svoje city. Potom sa všetci zhrčili a prezerali si dary.

Gent vyšiel pred stan. Zbadali to, ale nikto ho nezdržiaval, nezastavil a nedal najavo, že si to všimol. Tajomstvo, ktorým zahalil svoj dar, ho stavalo do osobitnej situácie. Milión nepadá len tak z neba, najmä v zapadlej húštine. Ani sa nenosieva vo vrecku, aby sa ním jedného pekného dňa ohúrili priatelia a najmä, taký obnos nemôže byť poslednou vôľou vdovy; je to prirodzene časť neznámeho, ale pravdepodobne veľkého majetku. Medzi Gentom a ostatnými sa zahniezdilo tajomstvo, ktoré ho urobilo nedosažiteľným a ich, mučeníkmi tohto tajomstva, lebo chamtivosť, zahalená zvedavosťou, ku

ktorej niet nijakého kľúča, sa nedá ukojiť.

Gent zamýšľal nebadane opustiť tábor a vyliezol na skaly. Začal kuť plán, dosť veľký a odvážny na to, aby naplnil životy ľudí takých, ako bol on. Opäť si niesol lano a tyč. Tentoraz si vzal drahocenné kamene najlepšej kvality, koľko sa mu len zmestilo do tajného vrecka tašky, obišiel jazero a zamieril k dolinám na východe.

Chcel sa vybrať do Zanzibaru a zorganizovať výpravu na pátranie po Livingstonovi, lebo ešte prv než odišiel s van Landom, sa z novín dozvedel, že Livingstone zmizol bez stopy; ale pomohla mu náhoda. Na tretí deň svojho putovania uvidel v lese toto:

Vysoký černoch, ovešaný modrými, bielymi a červenými korálkami, stál uprostred štyroch zúrivo tváriacich sa domorodcov, ozbrojených šípmi. Pri nohách mu ležal rozpáraný balík. Bol to nosič piatej Stanleyho karavány, ktorý sa rozhodol, že bude lepšie ujsť s balíkom, tak vábivým, než celé dni vláčiť ho za niekoľko metrov kartúnu. Keď ušiel do lesa, zahorel nanešťastie túžbou po okamžitom šťastí; ovešal sa asi desiatimi funtami náhrdelníkov, ale to mu nestačilo; po okolitých vetvách rozvešal farebné ligotavé girlandy týchto krásnych ozdôb, tancoval, z plného hrdla vyspevoval piesne o sebe, takom múdrom a šikovnom. Na jeho nešťastie toto kvílenie a ligotanie pestrofarebného skla, prekvitajúce cez lístia, upútalo pozornosť domorodých zbojníkov, ktorí zvyčajne v určitej vzdialenosti nasledovali karaván. Pre jeho čudné vystrájame vyhlásili nosiča za čarodejníka a chceli ho obesiť. Treba povedať, že čarodejníkov je v Afrike nezvyčajne veľa a ich despotická moc nad životom, majetkom a osudom príslušníkov kmeňa je pre týchto zdrojom neustálych útrap. Preto sa tuláci nie bez zlomyseľnosti chystali vykonať svoj zámer. Nosič mal už povraz na krku, keď neďaleko zarachotili výstrely, zaprašťali guľky a banditi ušli, zanechajúc obeť s jej náhrdelníkmi v moci bieleho človeka, ktorý sa s puškou v ruke vynoril z húštiny. Bol to Gent.

Zachránený černoch ako zmyslov zbavený objímal belochovi nohy a nakoniec sa mu vrátila aj reč. Gent sa dozvedel, k akej karaváne patrí, kto ju vedie a akého starého muzungu sa vydal hľadať Stanley. Gent pokarhal černocha, prelievajúceho kajúcne slzy, zobral ho so sebou a čoskoro Stanleyho dohonil. O Stanleym sa teraz zmienime osobitne.

IV

Šestnásteho októbra 1869 doručili obyvateľovi hotela Valencia v Madride, americkému občanovi pánu Henrymu Stanleymu, cestovateľovi - dopisovateľovi, telegram:

Pricestujte do Paríža v dôležitej veci

Gordon Bennet

Gordon Bennet bol majiteľom amerických novín Newyorský hlásnik.

O dve hodiny nasadol Stanley do mimoriadneho vlaku do Paríža. Rovno zo stanice sa vybral do Grand hotela a zaklopal na dvere izby Gordona Benneta.

Dvere sa otvorili a opäť zatvorili a za nimi, v tichu spiaceho mesta prebehol nezvyčajný rozhovor dvoch Američanov. Išlo o to, že o vynikajúcom cestovateľovi, doktorovi Dávidovi Livingstonovi, ktorý odišiel roku 1866 do strednej Afriky, sa myslelo, že je mŕtvy alebo je v bezvýchodiskovej situácii a potrebuje okamžitú pomoc.

S nesmiernou prostotou, typickou pre Američanov, dal Bennet Stanleymu príkaz, aby bez meškania Livingstona našiel.

Stanley sa začudoval, ale súhlasil a hneď prešli k praktickej stránke veci.

— Iba moje noviny majú väčšiu hodnotu ako všetok kapitál v New Yorku, — vyhlásil Bennet. — Nebudem šetriť prostriedkami, no v novinách musí byť všetko nezvyčajne zaujímavé.

A dal Stanleymu rad príkazov, vyslovených tónom najhlbšej neúcty k rozmerom našej planéty:

1. Musí byť prítomný pri otvorení Suezského kanálu,
2. plaviť sa hore po Níle a zhromaždiť údaje o ceste Samuela Beckera do Horného Egypta,
3. navštíviť Jeruzalem,
4. zájsť do Carihradu po istú politickú informáciu,
5. na Kryme si obhliadnuť historické bitevné polia,
6. previezť sa cez Kaukaz na Kaspické more,
7. cez Perziu do Indie a z Indie
8. musí sa vybrať hľadať Livingstona.

To bola 'skromná' úloha, ktorú na úsvite parížskeho rána zívajúc únavou a od dymu drahej cigary, dal Gordon Bennet Stanleymu.

Stanley splnil úlohy, ktoré mu uložil vydavateľ a šiesteho januára 1871 dorazil na ostrov Zanzibar, zorganizoval výpravu a vydal sa hľadať známeho cestovateľa.

V Zanzibare zostavil päť karaván. Štyri vypravil do vnútra krajiny o niečo prv ako piatu, ktorú viedol sám, s tým, že budú vzájomne od seba vzdialené na niekoľko dní pochodu. Okrem zbraní, poľovníckych potrieb, dvoch malých plachetníc (pre prípad, že by sa museli plaviť), stanov, sediel, kuchynského riadu a potravín, boli tieto karavány zložené z domorodých sprievodcov, nosičov a mulíc, naložených tovarom potrebným na cestu pre výmenu za potraviny. Černosi niesli na hlavách podlhovasté balíky s americkým súknom, modrým indickým plátnom, farebným barchetom, náhrdelníkmi a medeným drôtom, ktorý bol u divochov platidlom.

6. februára 1871 prišla konečne výprava do Bogomoio[1].

18. februára sa vydala na cestu prvá karavána s dvadsiatimi štyrmi nosičmi a tromi vojakmi.

21. februára — druhá, s dvadsiatimi ôsmimi nosičmi, dvoma dozorcami a dvoma vojakmi.

25. februára — tretia; pozostávala z dvadsiatich dvoch nosičov, desiatich oslov, belocha, námorníka Farkugara, kuchára a troch strážcov.

11. marca — štvrtá, s päťdesiatimi piatimi nosičmi, dvoma sprievodcami a tromi strážcami.

21. marca, sa s piatou karavánou vydal na cestu Stanley, zobral so sebou Schaua, belocha, takisto námorníka; kuchára, krajčíra, tlmočníka, sedemnásť oslov, dva kone — dar zanzibarského sultána — a psa.

Tak sa začala cesta, jedna z najúspešnejších v dejinách prieskumu Afriky.

Piata Stanleyho karavána postupovala pomaly cez divý porast pichľavých kríkov. Kolesá vozov sa zamotávali a často zastavovali. Vyčerpaní nosiči si sadali na svoj náklad, doráňané nohy si balili do handier. Tam, kde bol porast neprechodný, pomohla iba oceľ americkej sekerky.

Pustatinou sa rozliehali nevyberané nadávky. Celková únava a podráždenosť dosahovali vrchol. Bolo však treba prebiť sa k

[1] Prístav na východnom brehu Zanzibarského zálivu.

neďalekému lesu, kde plánovali prenocovať.

Nosiči nadávali na muzungu[2], na somárov, jeden na druhého; jajkali, chytajúc sa za bruchá a takmer si nevšímali okrikovanie vodcov.

Slnko už zapadalo za les. Hmlistý vzduch, naplnený pachom hnijúcich rastlín a ťažkou vôňou mokrých kvetov, ktorých podivné tvary a farby vzbudzovali u Európanov fantastické pocity — to bol vzduch tropickej Afriky. Prichádzalo obdobie dažďov, strašná mazika prinášajúca množstvo chorôb. Celý deň lial prudký, odporne teplý dážď; navečer ustal, rozvodnil močariská a pokryl rozmočenú pôdu slizkými, šmykľavými mlákami, v ktorých sa odrážali oblaky.

Umorená karavána sa s veľkou námahou dostala na okraj lesa.

Tu rozostavali stany. Vo veľkých kotloch nad ohňami sa varila večera. Černosi sa zhromaždili vôkol nich, rozprávali si príbehy dňa, klebetili a tárali naivné nezmysly o krajine bielych ľudí, odkiaľ prišiel ten, ktorý ich najal a zaviedol sem.

V Stanleyho stane horela sviečka, cez matne osvetlené plátno sa rysovali dva tiene: Stanleyho a Bombayov. Bombay bol kapitánom černošských vojakov. Pri vchode do stanu sa usalašil bosý čierny vojak, pospevujúc si monotónnu pieseň a preberal prstami po spúšti karabíny.

Osobitný dopisovateľ amerických novín, mister Henry Stanley sedel pri skladacom stolíku. Pred ním stál tanier so zvyškami mäsa s bôbom na bravčovej masti, kanvica a horúca káva v pohári. Stanley fajčil, pričom si zapisoval do denníka podrobné údaje o uplynulom dni. Bombay sedel so skríženými nohami na rozbalenom balíku a čistil staré strieborné pošvy.

Bol to starší, malý Arab so šľachovitou nervóznou tvárou a prefíkanými očami.

— Galib Džemal[3] vyrábal lieky, pane, — hovoril Bombay neodbytným tónom. — Nazbieral lebky černochov a odviezol si ich. A potom z nich robil lieky.

— To je hlúposť, — odvrkol mu Stanley. — Vyrušuješ ma pri písaní.

Bombay sa prefíkane usmial, chvíľu bol ticho a riskoval ešte raz, keď prehovoril na tú istú tému:

— Klepol po lebke; špáral sa v dierke…

[2] biely vodca

[3] Arabské meno cestovateľa Burtona

— Bombay, — prerušil ho Stanley, — ak chceš, zajtra ti porozprávam o Burtonových lebkách, ale dnes, prosím ťa, buď ticho. Choď sa pozrieť, či je môj kôň nažratý a Sarbokovi daj chinín.

Bombay vyšiel. Stanley chvíľu písal, potom odložil pero, upil si kávy a zamyslel sa. Mal veľa starostí. Z lesa sa ozývalo zlovestné zavýjanie hyen, Šuchot nočných vtákov a neurčité zvuky lesných húštín, napoly ľudských, napoly tajomných, vyvolávajúcich rozprávkové obrazy detstva.

Ovzdušie bolo svieže. Stanley dopil kávu, rýchlo dopísal do zošita zopár riadkov a zavrel ho. Potom si napchal fajku a zahalil hlavu do oblakov dymu.

Pri stane sa ozvali sprievodcove náhlivé kroky; vošiel, dôstojne sa uklonil a hlásil, že neznámy človek prichádzajúci z lesa, chce vidieť muzungu. Neznámy je tiež beloch. Má veľkú bradu a dobrú pušku. Sedí pri ohni.

— Zavolaj ho, — prikázal Stanley sprievodcovi, otočil sa ku vchodu a čakal. Za stanom sa odohral krátky nejasný rozhovor, hlava sprievodcu na okamih nahliadla do stanu, zmizla. Odhŕňajúc rukou namoknuté plátno vošiel vysoký človek. Jeho pohyby prezrádzali obratnosť a silu; odev mu pozostával z čiapky a z kože červenej antilopy, koženej byvolej bundičky, čižiem a nohavíc z pevného bieleho plátna. Na opasku mu visel revolver ťažkého kalibru a spoza ramena mu vytŕčala nádherná anglická puška. Neznámy zložil z pleca pušku, obnažil si hlavu a voľne, krátko sa uklonil.

Keď pristúpil bližšie, Stanley mu pozorne pozrel do tváre, a keď sa presvedčil, že vidí čistokrvného Európana, vstal.

Stanley sa dovtedy stretol s mnohými ľuďmi, no tvár prišelca sa mu videla celkom nevšednou. Dlhá, tmavá brada a fúzy takmer zakrývali drsné ústa, ale vrchná časť, duša tváre, bola jasná, s presnými rysmi. Rovné obočie sa mu výrazne spájalo nad koreňom nosa. Nad úzkym, veľkým nosom mal vysoké čelo, mäkké, tmavé oči trošičku prižmúrené, čo robilo uprený pohľad neznámeho skúmavým. Čierne vlasy mu ako strapatá hriva splývali na golier krátkeho kabáta.

— Volám sa Gent, — predstavil sa prosto. — Vy ste mister Stanley? Dobrý večer!

Cestovateľ ho pozdravil a ukázal na stoličku. Po krátkej prestávke sa

Gent rozhovoril:

— Chcete nájsť Livingstona?

— Áno, — odvetil Stanley. — Gordon Bennet, vydávateľ Newyorského hlásnika ma poctil skromným poslaním v súvislosti so známym cestovateľom. Budem šťastný, ak nesklamem jeho dôveru.

— Máte nejaký plán?

— Uberám sa k Tanganike, a tam by som sa mal dostať do okruhu Livingstonových ciest. Tam ho musím hľadať; povypytujem sa obyvateľstva a obchodníkov. Od roku 1866 o ňom niet nijakých správ. Možno sa tam budem neustále krútiť dokola, ale nájdem ho.

— Tak, — prikývol Gent. — Dovoľte, aby som sa pripojil k vašej karaváne. Dobre poznám africký lov, miestne podmienky, prírodu, podnebie, černochov a môžem vám byť, ak súhlasíte, užitočný. Som neúnavný, nie som vrtkavý. To nie je chvastanie, iba akési ústne osvedčenie. Lepšie ma však spoznáte po ceste. Čo si o tom myslíte?

Stanley položil pred Genta fajku, tabak a pohárik kávy.

Po krátkom mlčaní prehovoril:

— Mister Gent, nie zvedavosť, ale moje zvláštne postavenie ma oprávňujú, aby som sa vás na niečo spýtal. Nezapieram, že potrebujem verných, smelých a rozhodných spoločníkov. Môj Farkugar a Schau, ktorých som najal v Zanzibare, sú pekní podvodníci a nosičov som nútený držať v poslušnosti mimoriadnou prísnosťou.

Gent mu úprimne a podrobne vyrozprával svoj životný príbeh, no nezmienil sa o poklade a o tom, že ho chce darovať Livingstonovi, aby v ňom nevzbudil závisť. Povedal, že sa nepohodol s poľovníkmi, a preto odišiel od nich s úmyslom vrátiť sa do Zanzibaru. Cestou však stretol černocha z piatej karavány, od ktorého sa dozvedel, kde Stanley je.

Stanley sa dobre vyznal v ľuďoch. Gent sa mu zapáčil.

Keď rozhovor skončili, Gent bafkajúc z fajky, sa zamyslel a Stanleyho tvár žiarila sympatiami.

Ubehlo niekoľko minút. Vonku zaerdžal kôň. Sviečka dohárala.

— V karaváne je nás dvadsaťpäť, — vysvetľoval Stanley, — vy budete dvadsiaty šiesty, Gent.

— Ďakujem. Kde budem spať?

— Zatiaľ v Schauovom stane. Zajtra dostanete svoj. Poďte za mnou, mister Gent.

A odišli. Do prázdneho stanu nazrel strážca 'vagenzi', zohol sa, prebehol pohľadom po veciach a s puškou stisnutou medzi nohami rýchlo odpil niekoľko hitov sladkej kávy; potom vyšklbol za dobrú hrsť tabaku, šikovne sa vrátil na svoje miesto a na plné hrdlo spustil pieseň o jedovatej, ale nádhernej zemi, ktorej bol synom.

VI

Takmer jediné, čo je lákavé na cestovaní, je práca a útrapy.

Život v trópoch už dávno pre Genta zovšednel. Preto keď sa pripojil k Stanleyho karaváne, dobre vedel, že spoločný život ľudí rozličných rás, plemien, jazykov a často protichodných cieľov je bohatý na hádky a intrigy. Títo ľudia boli navyše odrezaní od civilizácie a ponechaní sami na seba.

Keď sa Gent usídlil v Schauovom stane, tento doňho zapáral a bol nehanebne zvedavý. Gentovi sa podarilo zbaviť sa ho a zaspať na koži z gazely.

Schau naňho chvíľu nedôverčivo hľadel, potom sa napil z poľnej fľaše a zmĺkol.

Schau bol asi tridsaťpäťročný, s hranatou ryšavou bradou, mal drobné črty a riedke detské obrvy, kyslý výraz tváre, urazený pohľad, oči bezvýrazné a bezfarebné. Stanley ho najal z istej americkej veľrybárskej lode, na ktorej slúžil ako kapitán. Dal sa zlákať jeho ostrieľanosťou, neskôr to však oľutoval. Schau bol škriepny a zádrapčivý. Okrem toho si nezvyčajne cenil vlastnú osobu, čo ho robilo niekedy neznesiteľným.

Nový člen výpravy vzbudil všeobecný záujem. Beloch uprostred Afriky je vôbec záhadný zjav. Okráda obyvateľstvo, zmocňuje sa otrokov, kynoží slonie stáda, zasahuje do vnútorných vojen, berie zeme. A ak nespôsobuje škody, nedá sa správanie prefíkaného, silného, koristníckeho a vytrvalého muzungu vôbec pochopiť. Ide sám ta, odkiaľ uteká celý kmeň zachraňujúc sa pred čarami a zlými duchmi s nárekom. Prichádza z krajín, kde je v zime *voda tvrdá*; opúšťa rodinu a domov. Namiesto toho, aby sám nosil krásne, pestré súkno, farebné plátno a nádherné sklené náhrdelníky s medeným drôtom, ktoré sa tak pekne ligocú na nohách, či v nozdrách, vymieňa tieto drahocennosti za zrno, palmové pivo a mäso. Desať vajec je mu hodno viac ako gombík. Ale

predovšetkým, nekupuje ani otrokov, ani živicu, ani slonovinu. Neberie si nosičov a vojakov a vrhá sa do hrôz únavných pochodov a ide ďaleko-ďaleko, kým sa mu nezunuje písať v noci v stane. Keď sa tak stane a je ešte živý, znova vypraví karavánu a vracia sa späť, zanechávajúc dlhý rad osád v hlbokom údive: prečo?

Na túto otázku bol málo zrozumiteľnou odpoveďou dupot bosých nôh Stanleyho karavány a postava belocha s puškou na ramene, prenikavo hľadiaceho do obrovského závesu neba s jeho neustále sa meniacim vzorom lesnatých a hornatých diaľav.

Ťažko uhádnuť, čo je beloch zač a čo mieni urobiť. Arabskí sprievodcovia, od prírody nie priveľmi zvedaví, prijali Genta s orientálnou ľahostajnosťou. Schau ho trápil otázkami o predchádzajúcom živote a nosiči, väčšinou samí černosi, bez ostychu kládli Gentovi otázky týkajúce sa prítomnosti a podmienok služby. Prvé dva-tri dni boli únavné, potom mu dali pokoj.

Nevyhýbal sa práci alebo ťažkostiam, čo sa vyskytli po ceste. Prvý priskočil k povozu, čo uviazol v blate, vyťahoval kolesá; pomáhal pri nakladaní a vykladaní nákladu oslov. Prvý vošiel do močiara, keď sa nosiči zdráhali. Vláčil balíky, pral alebo šil, čistil zbraň a naháňal zaostávajúcich, neraz dvíhajúc bičom simulanta. Staral sa o chorých. Zriadil si osobitný stan a postavil si ho vždy na konci tábora. Stávalo sa, že v noci zmizol a vracal sa nadránom. Niekedy prichádzal do stanu k Američanovi a popisoval udalosti dňa takým pokojným a humorným tónom, že sa Stanley musel smiať. Voči černochom bol prívetivý a láskavý, pred Stanleym sa ich zastával, hoci nie vždy s úspechom; a veľmi rád sedával po večeroch v ich spoločnosti, počúval naivné rozprávanie domorodcov. A ochotne im rozprával o mestách, domoch, kultúre a živote Európana, o strojoch, prírode a zvykoch. A jednako, všetko, alebo takmer všetko, čo rozprával, bolo natoľko cudzie prostote afrického života, že keď odchádzal, často počul výkriky: „U! Muzungu! Poriadne klame!“ a výbuchy smiechu. Aj sám sa tomu usmieval.

Gent mal rád, keď sa karavána zastavila na prenocovanie zavčasu. Rýchlo si navaril, najedol sa, zapil veľkým hrnčekom silného a sladkého čaju a odchádzal do lesa. Ak dakde nablízku pri potoku alebo lesnom jazere viedli stopy k napájadlu, ukryl sa v kríkoch, alebo vyliezol na strom. Pri západe slnka, keď cez šero lesa kde-tu prenikali

ohnivé paprsky slnka a sfarbovali do zlatistá trávu a lístie, kým za hranicou svetla bolo temno, sa Gent cítil dobre. Videl, ako sa levy pomalým krokom niesli k vode; so stiahnutými chvostmi ako mačky, chlipkali, fŕkali a kýchali a vzápätí, keď začuli podozrivý šuchot, s hrozivou ostražitosťou napäli celé telo; ich nepravidelný rykot, podobný krupobitiu padajúcich kameňov, keď odchádzali s kvapkami vody na fúzoch, vystriedal chrapot a mľaskanie nosorožcov. Tieto čierne telá, ponášajúce sa na chrobáky, sa dôstojne ponárali do vody a ich drobné, zlé oči žiarili rozkošou. Po nich prišli zebry, srny, antilopy; ako posledné prichádzali hyeny. Potom jazero zaspávalo.

Gent zriedkakedy strieľal zver pri napájadle, zachovávajúc zvyky zvierat, ktoré sa navzájom šetrili v týchto veľkých hodinách životnej nutnosti. Raz zabil leva, ktorý chcel naňho skočiť. Lev cúvol s prestrelenou hlavou, sadol si, zaryl sa pazúrami do zeme, ale okamžite premohol slabosť, vyskočil a keď prevrátil Genta, zvíjal sa v predsmrtných kŕčoch. Druhý raz zabil krokodíla, ktorý schmatol antilopu za pysk, keď pila; guľka ho trafila do oka. Telo obludy vyplávalo o niekoľko minút, zasvietilo mu zelenobiele brucho a prúd ho odniesol k druhému brehu rieky; antilopa bola taká znetvorená, že Gent ju musel zastreliť.

Rád pozoroval zvieratá, ale aj poľovačku mal rád. Spôsob, akým poľoval, bol však celkom zvláštny, lebo nikdy sa neriadil znameniami, stopami a pokynmi, spoliehajúc sa na náhodu. Nepoľoval na niečo isté: antilopu, tetrova, plameniaka, koroptvu, byvola a podobne, ale na všetko, čo sa pritrafilo. Preto nosieval dve zbrane: pušku a brokovnicu. Niekedy presedel celé hodiny v lese, pozoroval pestrofarebné africké kolibríky, poletovanie modrých drozdov, alebo plynulý pohyb hada upierajúceho na človeka nehybný fosforeskujúci pohľad.

Pred ním, pomaly mávajúc pestrofarebnými krídlami, sa pohupovali obrovské motýle, pretekali sa vo farbách a vzoroch a podobali sa skôr vtákom než hmyzu.

Niekedy vystrájal v korunách stromu húf opíc; chlpaté papule so sivou bradou, či bokombradami, alebo aj s chumáčikmi za ušami, sa Gentovi posmievali, robili grimasy a vykrúcali sa. Gentovi raz vypadla tabatierka. Keďže vedel, že mu nemohla zmiznúť, vrátil sa ta, kde predtým sedel. Hlasné „fuch, fuch!“ ho primälo, aby pozrel hore.

Tabatierku schmatol velikánsky pavián, vyliezol na strom a chcel ju otvoriť; čoskoro sa mu to podarilo; dal si do úst poriadnu dávku tejto horkosti a hlasno odpľúval. Čudná tvár sa mu krivila od hrôzy a odporu; s vypleštenými očami si trel jazyk. Druhou labou si mechanicky pritískal tabatierku k prsiam, ale keď zazrel Genta, zlostne ju doňho hodil.

VII

Gent sa pripojil k piatej karaváne krátko pred jej príchodom do hlavného mesta v oblasti Ungereri, patriacej Arabom — do opevneného mesta Zimbaueni. Mesto založil arabský obchodník s otrokmi, ktorý zbíjal v okolitých dedinách.

Sultánkou tejto kolónie bola teraz jeho dcéra. Podľa nej bolo pomenované mesto.

Kým prišla karaván k mestu, prešla niekoľko dní cesty práve v časoch, keď vrcholilo obdobie dažďov. Lejaky celé dni trápili ľudí, najmä Európanov, pre ich komplikovanejší odev na rozdiel od domorodcov, ktorým stačilo, keď večer zo desať minút posedeli pri ohni, aby obschli a mohli sa šuchnúť do stanu. Ešte aj osly a kone sa otriasali ako psy, chvejúc sa na celom tele. Nohy sa im šmýkali po rozmoknutej zemi. Všetky jamy, priekopy a močariská sa naplnili vodou. Potôčky sa premenili na potoky, riečky na rieky, rieky na moria, močariská na jazerá. Všetko moklo a hnilo. Dážď ničil náklad. Keď lejaky dakedy ustali, Stanley prikázal rozbaliť balíky a sušiť látky. Okolo tábora ako na jarmoku porozťahovali dlhé farebné pásy súkien, plátna a pestrých barchetov. No dažde boli dobré preto, že karaván neobťažoval hmyz. Lejak odháňal zlovestné muchy, medzi ktorými nebola ešte tse-tse, ináč by kone a osly boli pohynuli za niekoľko dní. Bolestivé uhryznutie všelijakým hmyzom — to bolo skutočné utrpenie.

Zimbaueni ležalo na úpätí horského masívu. Mesto tvorili biele domy s rovnými strechami. Na rohoch mestského opevnenia trčali veže s otvormi pre delá a v prostriedku každého múru bola starostlivo strážená brána z tmavého dreva s medenými a vyrezávanými ozdobami v arabskom slohu.

Prestalo pršať. Hory zažiarili zeleňou. Medzi karavánou a mestom pretekal hučiaci potok — malá riečka, rozvodnená dažďami.

Na druhej strane potoka stálo 'simbo' — akési prístrešie pre karavány. Boli to nahrubo zbité domce obohnané plotom. Tu sa piata karavána rozložila, a svoj príchod oznámila mestu rachotom sálv. Neprešlo ani pol hodiny, keď z brán Zimbaueni zamierilo cez padací most množstvo obchodníkov a zvedavcov.

Gent sa potĺkal v hlučnom dave, kým ho to neomrzelo. Potom vyšiel zo simbo a obišiel vonkajšiu stranu plota. Naďabil na krovie. Usadil sa ta a načúval. Z kríkov bolo počuť arabčinu. Už prvé slová, ktoré jemný poľovníkov sluch zachytil, boli podozrivé:

— Asmani, čakaj dnes na nášho človeka po západe slnka za mostom pri brehu. Teraz choď k muzungovi. Máme medzi nosičmi svojich ľudí?

— Zopár, ktorých poznám.

— Zbohom! Keď som ťa zazrel v simbo, už som vedel, že sa starému priateľovi neobrátiš chrbtom.

— Nie, — prisvedčil Asmani. — Prídem, budem čakať a všetko, do čoho sa pustím, vykonám dobre.

Gent vedel po arabsky. Keď sa muži rozišli, vliezol hlboko do krovia; zahalila ho tma. Cez konáre však videl, že k Zimbaueni zamieril špinavý Arab a k simbo — nosič Asmani, mulat s mŕtvolnou tvárou, ktorej chudosť ožarovali ako cez masku iba šikmé očí. Asmani bol mlčanlivý, vytrvalý a ľahostajný.

Gent vstal a pískal si pouličnú londýnsku pieseň. Kráčal (pre každý prípad) nedbalo, s rukami vo vrecku a zíval. No na okolí nevidel už ani dušu. V bráne simbo sa zastavil, pozoroval, ako odchádzali černosi, keď vymenili potraviny, vybrali si farebné látky a primeriavali si ich k telu; mnohí sa už ozdobili náhrdelníkmi a nejedna špirála z medeného drôtu sa ligotala na čiernej koži. Na dvore simba, pri Stanleyho chatrči stál rad košov z rákosia prikrytých palmovými listami; trčali z nich zväzky banánov a chvosty sliepok, ktoré upadli do bezvedomia od strachu a nedostatku miesta. Bol tu aj Stanley.

— Deň sa vydaril, — pochvaľoval si. — Večerajte so mnou, mister Gent. Vidíte, Bunder-Salaam poriadne dymí. Usiluje sa.

Vošli do chatrče. Stanley rátal, že tu zostanú zo päť dní, nech sa náklad poriadne vyvetrá a presuší, zahoja sa chrbty oslov a karavána si oddýchne. Na stole bol obrus, taniere a príbory. V prázdnej tekvici sa riasili lesné kvety.

Sadli si. Obsluhoval ich domorodec Selim — chlapec s ustavične otvorenými ústami.

— Selim, posúr Salaama! — prikázal mu Stanley, cvendžiac nožom o prázdny tanier. — Muzungu sú hladní. Dnes ma prešla horúčka a mám jasnú hlavu. Poviem vám, že z vyše sto cestovateľov, ktorí skúmali africkú pevninu, zomrelo a nevrátilo sa zo päťdesiat. Podnebie, choroby, násilná smrť, mučenie — to je ich osud. Ďalší päťdesiati štyria vyviazli až do konca života s ťažkými chorobami. Vidíte, sme v jedovatej krásnej záhrade, a ak nám k Livingstonovi zostáva už iba desať míľ, tak vám vravím, že od cieľa našej cesty sme ešte veľmi vzdialení. Prežili ste niekoľko rokov v africkej pustatine, teda to viete dobre.

— Pravda, — súhlasil Gent, akoby roztržito, — zákonom je tu náhoda. Nejaká zrada, vzbura, nepriateľstvo domorodcov …

— Prečo?… — skočil mu rýchlo do reči Stanley, ale práve vošiel Selim a prinášal misu s baraninou, obloženou ryžou, poliatou korenistým palmovým olejom.

— Choď, Selim!

— Áno, muzungu! — odvetil chlapec. — Salaam zjedol ľadvinky a viac posúchov, ako som priniesol. Dával si na ne datle. Jedol veľa. Díval som sa cez škáru; keď som prišiel, všetko skryl.

— Úžasné, to si odpyká. Choď. Stanley chvíľu jedol a potom sa opýtal:

— Sú vaše podozrenia odôvodnené? A do akej miery?

— Zatiaľ nie, — pokojne odvetil Gent. — Dúfam, že ste ma pochopili. Na každý pád sa nemusíte znepokojovať, ak na jednu, možno aj na dve noci zmiznem.

— Do všetkého sa púšťate sám, — rozčúlil sa Stanley. Odsunul prudko tanier a nervózne pchal do fajky viac tabaku, než sa tam zmestilo. — Prišli ste sám. Poľujete sám. Bývate v stane sám. Tentoraz by ste mali byť, zdá sa, otvorenejší.

— Nie, mister Stanley, — zasmial sa Gent, — aj teraz budem sám. Sľubujem vám však, že ak bude moje úsilie neúspešné, aby som si objasnil podozrenie, všetko vám vysvetlím.

— Ako chcete! — Stanley uprene zagánil na Genta. — Veľa úspechov.

— Ďakujem vám, — preriekol vážne Gent, — aj ja si želám, aby sa z

toho vykľula iba hlúposť. Dúfam, že vám zajtra budem môcť všetko podrobne zreferovať.

Uklonil sa a vyšiel z chatrče, ľahol si do tieňa plotu a dlho fajčil, kým nezačul zavýjanie Bombaya a Mabrukiho, ktorí zúrivo na niekoho volali. Gent zamieril k bráne a zazrel skupinu nosičov, ktorí ukazovali na horskú stráň; po nej uháňala akási tmavá postava, ani sa neobzrela.

— Čo sa stalo? — opýtal sa Gent Bombaya, keď si tento odpľul a prestal vykrikovať na utekajúceho.

— Práve ušiel kuchár, muzungu, — oznámil Bombay. — Mister Stanley ho obvinil, že kradne jedlo!

— Tak potom čo?

— To, — pridal sa Schau, pričom sardonicky pozoroval, ako rýchlo sa kuchár vzďaľuje, — že mister Stanley je veľmi krutý. Zjedol, úbožiak, povedzme, kúsok baraniny; podľa nás to nestojí ani za reč. Stanley však naňho tak nakričal, že nechal osla, všetky svoje veci a hľa — už ho sotva vidieť.

— Schau, — oslovil ho Stanley, ktorý práve prichádzal, — koľký raz sa už zastávate podvodníkov a zaháľačov? Nie som priveľmi trpezlivý, zapamätajte si to. Bunder-Salaama pristihli piaty raz. Kradol kávu, čaj, cukor, vždy mi zjedol polovicu obeda. Pohrozil som mu, že ho vyženiem; ak si tak málo dôveruje a uteká, tým horšie preňho. Karavána v púšti je to isté ako loď na mori a ja som tu kapitánom. Ak raz začnem odpúšťať, všetci podvodníci…

Nedokončil, mávol rukou a pomaly zamieril k simbo, Salaam zmizol medzi kopcami. Diváci sa rozišli. Nadišiel večer.

Keď sa zotmelo, Gent vyšiel zo simbo a postavil sa kúsok od brány, zahalený tmou. Tu čakal asi pol hodiny. Striehol na všetky zvuky, čo by mohli pripomínať kroky. Nie každé ucho by zachytilo Asmaniho kroky — prešmykol sa cez bránu takmer nehlučne a práve tak nehlučne, s revolverom v ruke, sa pohol za ním Gent, no zachovával si takú vzdialenosť, aby mal možnosť ustúpiť.

Keď došiel Asmani po breh, zastal. Bola úplná tma. Mulat sa nahol; Gent počul tichú otázku a takisto tichú odpoveď. Potom muž, čo tam ležal, vstal a pustil sa cez most s Asmanim; Gent nezaostával ani o krok. Keď prešli most, Asmani a sprievodca zamierili k pravej rožnej veži mestského múru. Tu sa Gent držal už bližšie pri nich, aby neprepásol

ani najmenšiu príležitosť úspešne dokončiť stopovanie. Kráčal za mulalatom vo vzdialenosti nie viac ako desať krokov… Pri vežovom múre všetci traja zastali.

Ktosi zaklopal; raz, dva, tri, štyri razy. Vzápätí cvakla závora a na plošinku preniklo z dverí skrytých vo výklenku matné svetlo. Dvere otvoril jeden človek. Gent si to zapamätal. Asmani a sprievodca vošli do veže; Gent a zanechali v úvahách, čo ďalej. Dvere sa zabuchli, svetlo zmizlo. Poľovník pritlačil ucho k dverám, no nepočul nič.

So zovretým srdcom zdvihol ruku a zopakoval klopanie: raz, dva, tri… a štyri.

Teraz začul za dverami mrmlanie, pravdepodobne sa začudovali; závora sa predsa len opäť odsunula a dvere sa odchýlili; štrbina sa zväčšovala, až kým sa v nej nezjavila hlava akéhosi černocha. Jednou rukou držal medenú lampu a druhú položil na závoru, a vystrčil ju von. Gent videl jeho nedôverčivo blúdiace oči. Chytil ho za ruku, položenú na skobe a silným trhnutím ho vytiahol z výklenku. Veľká ryba, ktorú rybár vytiahne na háčiku, vyvíja malý odpor, podrobuje sa mu, ale černoch takisto ako ryba, keď sa spamätá, začne skákať, metať sa; pokúsil sa mu vytrhnúť. Silný úder pod bradu, zasadený podľa všetkých pravidiel, strážcu umlčal. Stačil vydýchnuť iba: „au …“, potom akoby sa pod ním zatriasla zem, uvidel čosi ako ohňostroj a ako zvädnutá tráva sa v bezvedomí zrútil Gentovi k nohám. Tento nemeškal, odtiahol černocha nabok, sputnal mu ruky a nohy a do úst mu vtisol neveľký kameň, omotaný vreckovkou; potom sa nadýchol a vrátil sa ku dverám.

Boli otvorené. Lampa, ktorá černochovi spadla, ležala na zemi dymiac slabým modrastým svetlom. Gent ju zdvihol, opravil knôt a keď privrel dvere, poobzeral sa po miestnosti. Bola vysekaná do steny a obložená rohožami; úbohé lôžko a hlinená nádoba nasvedčovali, že tu býva iba strážca. Nahor viedli tmavé točité schody, veľmi úzke a strmé; vchod sa černel tak strašidelné a pusto, že Gent, nech bol akokoľvek smelý, kým sa pustil hore, musel si dodať odvahy. Schody boli mierne naklonené a krivé. Gent zahasil lampu a nechal ju dolu. Vystupoval tápavo, nevypúšťal z ruky revolver, podchvíľou nahmatával rukou ďalší schodík, aby naň nehlučne položil nohu. Bol taký zaujatý, že keď sa vystrel, odrazu zazrel svetlo. Vychádzalo z neviditeľného otvoru: bolo matné a také slabé, že sotva osvetľovalo dva-tri schodíky.

Gent zastal, aby videl, či sa nepohybuje, ale svetlo bolo nehybné a ako zistil, dopadalo na schodište cez vlnený záves, ktorý na pravej strane zakrýval polkruhový vchod vo výške ľudskej postavy. Opatrne odhrnul okraj závesu a vzrušený nahliadol dnu. Za závesom nebol nikto; bolo to prázdne miesto, akási predizba, akoby predĺžená malá chodba. Steny boli pokryté štítmi a arabeskami; na dlážke bol koberec a z povaly na jemne vyrezávanej reťazi visela strieborná lampa vyžarujúca jasné a mäkké svetlo. V ľavej stene chodby zazrel otvorené dvere, zaliate svetlom: ozývali sa odtiaľ hlasy, plynulé, akoby dakto čítal knihu.

Gent sa opatrne pretiahol popri stene k osvetleným dverám a ľahol si. Ticho, tak ticho, ako sa vystiera zvinutý list, natiahol krk, na okamih nazrel do dverí a okamžite sa stiahol.

Na okrúhlych poduškách sedeli traja starí Arabi, tvorili asi dajakú tajnú radu. Mali ušľachtilé, tmavé tváre. Oči týchto prepychovo oblečených mužov svietili akosi mladistvo. Spoza pestrých opaskov im trčali rukoväte pištolí a krivých nožov. Starci sedeli s nohami dôstojne stiahnutými pod seba. Každý mal obuté sandále z tmavého safiánu s drahocennými ozdobami. Neveľký koberec s kávovou súpravou, vodné fajky, vypúšťajúce modrý špirálovitý dym a valcovité podušky pod lakťami — všetko bolo v tomto výjave veľkolepé. Lampa, takmer taká istá ako v prvej izbe, len väčšia a ťažšia, siahala do polovice výšky stien. Všetko bolo obložené kobercami. Pretože tu neboli okná, pestré farby drahých látok budili dojem fantastického prepychového stanu.

Asmani bol ku Gentovi otočený chrbtom. Prostredný Arab, ten najstarší, povedal:

— Teraz vidíš, že je to veľké nešťastie. Jedna karavána za druhou prechádza s Inglezmi a Frankami[4] popri našich majetkoch. Vidím, ako snoria, hľadajú, z čoho budú mať viac zisku. — Pohrozil tmavou rukou a pokračoval: — Korán nezakazuje obchod s neveriacimi. Európanom to však nestačí, zasahujú aj do našich vecí. Obchod s otrokmi je sťažený a stále sa musíme mať na pozore tam, kde sme mohli predtým konať voľne. Vplyv Európy sa čoraz viac rozširuje. Už nemôžeme pokojne žiť medzi týmito múrmi. Naše kolónie neustále obchádza nebezpečenstvo — neveriaci. Preto každý beloch, čo sa tu zjaví, je naším nepriateľom. Prosíme daň. Predtým sme ju žiadali. Diktovali sme

[4] Angličania a Francúzi

zákony, teraz, ak nepriateľ chce, zničí náš zákon veľkými delami. Robili sme, čo sme chceli, a teraz robíme to, čo je bezpečné, alebo kde nehrozí, že to oznámia zanzibarskému konzulovi. Utiahli sme sa, brat Asmani. Nech je miesto, ktoré máš na zemi, akokoľvek malé, všetko je v Allahovej vôli a slabá ruka často porazí silného. Nemám ti toho veľa čo povedať. Vyvolávaj spory v anglickej karaváne. Využi každú príležitosť, aby si pobúril podriadených; ak sa ti naskytne príležitosť, použi jed a guľku. Nech v mukách a útrapách prebieha cesta tvojho neveriaceho muzungu, kým — nech ma Aliah vyslyší! — sa nepominie, opustený všetkými, alebo… no veď mi dobre rozumieš.

— Asmani počúva ušami. Jeho uši sú otvorené. Múdry a zbožný šejk Hassan-Bej Alide, nech dlho pretrvávajú tvoje dni!

Arab sediaci šejkovi po pravej ruke, povedal:

— Asmani, budeš pokračovať v práci, ktorá tak úspešne začala. Naši v Zanzibare nespali, keď sa karavána, ktorú vypravil konzul, mala vybrať za starým Inglezom[5]; stálo to veľa zlata a karavána sa tri mesiace nepohla z miesta. Možno tam stojí doteraz. A pokiaľ ide o samotného starca, jeho ľudia sa cestou rozpŕchli. To sme zariadili my. Teraz nám pomôžeš ty.

Asmani sa pokorne poklonil. Ďalší Arab mu podal korán; nosič odprisahal, že bude verný svojmu sľubu a pobozkal svätú knihu. Potom mu odovzdali perličkovú peňaženku so zlatom, ktorú si skryl práve tak zbožne, ako zbožne pobozkal korán, spýtal sa:

— Môžem odísť?

Gent, keď začul tieto slová, opatrne vstal z koberca, ustúpil za záves do prítmia schodišťa a začal ticho zostupovať. S Asmanim asi schádzal i priateľ, pretože Gent počul za sebou hlasy a kroky dvoch ľudí. Obaja kráčali rýchlejšie ako on a na úzkom schodišti sa nebolo ani kde ukryť a nemohol nechať sprisahancov ani prejsť. Tentoraz pokladal Gent ďalšiu opatrnosť za nebezpečnejšiu ako rýchlosť, vyrazil teda k východu tak prudko, že ho začuli. Nastal zmätok. Zhora čosi nezrozumiteľne a znepokojene kričali, potom tresol výstrel; zahvízdala guľka, minula ho však. Keď dobehol do strážcovej komôrky, v úplnej tme nahmatal dvere, otvoril ich a nepustil sa rovno, aby ho netrafila zablúdená guľka, ale prefrnkol kúsok popri stene doprava a ľahol si. Nijaké oči by ho tu

[5] Livingstone

neobjavili; všetko zahaľovala tma africkej noci. Zato však videl dlhé ohne výstrelov, ktorých svetlo odhalilo biele humusy a blýskajúce oči strelcov, páliacich naslepo.

Nakoniec zmätok utíchol. Gent sa vrátil do simbo, kde našiel ešte horiace ohne. V Stanleyho chatrči horelo svetlo. Cestovateľ ležal na dlážke na veľkej mape, do ktorej pichal špendlíky.

— Tak čo, mister Gent? — spýtal sa. — Veľmi som sa znepokojoval. Hoci; — dodal, — to len dokazuje, aká si vás cením.

— Ďakujem. To isté cítim aj ja voči vám.

— Ako to myslíte?

Gent vyrozprával, čo sa stalo. Stanley vstal, posadil sa za stôl a poľovníkovi ponúkol miesto naproti. Selim priniesol čaj a koňak. Keď odchádzal, Stanley zamyslene pozrel za ním a povedal:

— Tento chlapec sa nám zíde. Nemôžeme predsa odohnať Asmaniho, ak ostatným nevysvetlíme dôvod; a dať karaváne vedieť o sprisahaní, by bolo také isté, ako hasiť oheň, keď rozhádžeme pahrebu po suchom lese. Tvrdíte, že Asmani má v tábore spojencov. Treba predovšetkým odhaliť ich. Selim mi je oddaný a ja mu prikážem, aby Asmaniho sledoval. Potom uvidíme, čo urobíme s touto milou spoločnosťou.

— Jednako, buďte ostražitý.

— Dočerta, je to nepríjemná situácia! Čo mi radíte?

— Po prvé, nech vám jedlo varí Selim alebo Bombay; po druhé, preložte Asmaniho a tých, ktorí budú podozriví, do inej karavány. A pri poľovačke sa zdržiavajte na otvorených miestach.

— Prípadne. Neverím priveľmi v odvahu Arabov a černochov, ale treba si dávať pozor. Vy si takisto dávajte pozor. Aj vy ste beloch.

Rozišli sa. Gent čoskoro zaspal. Stanley opäť rozložil mapu a pozorne ju skúmal, označoval smer pochodu.

VIII

Ráno si Američan zavolal Selima a dlho sa s ním zhováral. Chlapec vyšiel od neho s ustaranou a vážnou tvárou. Od tejto chvíle ho bolo častejšie ako prv vídať pri ohňoch a v spoločných stanoch. Asmani sa po pamätnej noci mal na pozore; nezabudol na poviazaného strážcu; celkom sa prestal zhovárať s nosičmi o veciach týkajúcich sa výpravy.

Neraz sa mu pohľad zastavil na Gentovi, ktorý sa správal voľne a prosto, no Arab akoby niečo tušil. V každom prípade zatiaľ nič trestuhodné nepodnikol. Stanley ho napokon preložil do štvrtej karavány spolu s ďalším podozrivým nosičom, ktorý raz už ušiel, ale chytili ho a potrestali. Ich presun odôvodnil tým, že štvrtá karavána je čo do počtu slabšia ako ostatné.

Cesta viedla cez hory, močiare a rieky. Obdobie dažďov vrcholilo. Hlinená pôda sa striedala s mäkkou pôdou stepí, ktorá sa zmenila na močariská. Okrem toho, miestami im cestu pretínali močiare, do ktorých aj svetaskúsení nosiči vstupovali vzdychajúc: „Ach, to je vody!“ a bolo ich treba popoháňať. Tieto prechody v sychravej hmle, po pás vo vode, umorili každého. V porovnaní s tým boli prechody cez rozvodnené potoky a riečky maličkosť, hoci cesta cez africké mosty, čo boli často iba z obrovského kmeňa, po úlomkoch vetiev ktorého sa tiahli liany, si vyžadovala veľkú obratnosť. Niektoré rieky boli také široké a búrlivé, že prechod trval niekoľko hodín a ľudí, takisto ako zvieratá, poriadne vyčerpal. Každý deň zdochli tri, štyri osly; choré zvieratá nechávali napospas divej zveri.

Nosiči sa tackali od vyčerpania. Čoskoro sa však karavána priblížila k zdravšej a suchšej oblasti.

Cesta stúpala na Uzagarské hory; pred výstupom karavána odpočívala štyri dni na úpätí hory vo veľkej dedine.

Oddych posilnil chorých a postavil ich na nohy. Prešli úspešne. Za horami sa cestovateľom otvorilo údolie rieky; keď sa karavána prebrodila cez rieku, dorazila do malej dedinky Kiory. Tu sa rozhodli zastať, a práve tu zazrel Gent skupinu otrokov. Prechádzala popri dedine pod silným konvojom peších Arabov a jazdy. Stanley a Gent sa priblížili k sprievodu natoľko, že mohli spočítať zajatcov. Bolo ich šesťdesiatdva. Každý z nich mal na krku ťažkú železnú obruč, spojenú reťazou s obručou predchádzajúceho a nasledujúceho otroka; vyzerali ako živý čierny náhrdelník.

Pohľad na ľudí v reťaziach uprostred nedoziernych priestranstiev Afriky, kde každá piaď zeme vyzývala k slobodnému a mnohotvárnemu životu, vzbudil u Genta odpor. Iba na okamih si predstavil sám seba v okovách a striasol sa. Spomenul si na verše:

Hľa, od Konga uháňa vietor, ženie brigy na západ
Ide s bohatou korisťou.
Ale korisť je ukrytá vo väzení, je to šesťsto nešťastníkov;
Duto cvendžia ich reťaze a ston strašných muk,
A nik nepočuje tie bôľne náreky;
Roznáša a prehlušuje ich vietor —
ich stály sprievodca.[6]

Prišiel mu na um aj *Černoch v prekliatom močiari*[7] a *Chalúpka strýčka Toma*[8].

— Často som premýšľal, — ozval sa, — že otroctvo nie je najošklivejšie svojím utrpením a neslobodou, ale umŕtvením duše, v ktorom sú vychovávaní a žijú ľudia, otrokári, ich krutosť a zverstvo.

— Neviem, — odvetil Stanley roztržito. — Ale pozrite, aké zmierenie a krotkosť vyjadrujú tieto úbohé tváre! Počul som, že si rýchle zvykajú na neslobodu.

Vysoký mladý černoch akoby chcel odpovedať na tieto slová, výrazne pozrel na Genta, urobil smutnú grimasu a výrečne potriasol reťazou. Gent sa usmial. Vo vrecku mal skladací nôž, v ktorom bola okrem toho i vidlička, lyžička, maličký vrták a taký istý pilník. Keďže černosi nemali ruky zviazané, rýchlo hodil nôž zajatcovi. Tento blysol očami a schmatol ho šikovne ako opica.

— Čo je? — opýtal sa Stanley. — Čo ste mu hodili?

— Pílku. Lepšie povedané, hodil som mu slobodu, ak bude dosť šikovný, aby ju použil. Stanley mykol plecom.

— Dajte pozor, mister Gent, aby z toho neboli nepríjemnosti. Arabi sú pomstiví.

— Ach. Je ich trikrát menej ako nás, — namietol Gent, — a okrem toho neopustia svoje bohatstvo, aby sa pobavili prestrelkou.

Na nasledujúci odpočinok sa karavána, keď prešla divú časť údolia zarastenú aloami a kaktusmi, ktorých pestré kvety horeli medzi sivými kameňmi, zastavila na brehu rieky. Už sa stmievalo, keď do tábora prišiel černoch s obručou na krku, tackajúc sa od vyčerpania. Nohy mal

[6] Voľný preklad
[7] Longfellova báseň
[8] Román americkej spisovateľky Beecher-Stoveovej

úplne krvavé. Zmizol v dave zvedavých nosičov, ale keď zazrel Genta, vytrhol sa z kruhu súkmeňovcov, podišiel k bielemu poľovníkovi a padol na kolená. Potom položil Gentovú nohu na svoju hlavu so slovami:

— Muzungu, noha je tvoja a moja hlava je tiež tvoja! Ja, Caupere, som tvoj otrok!

Vstal a pozrel na Genta s pohľadom plným strachu a nadšenia.

— Ty, Caupere, budeš mojím otrokom do tých čias, kým sám budeš chcieť, — riekol poľovník.

— Choď k ohňu, tam ti dajú jesť.

Vysvetlil nosičom, že toho, čo prišiel, prijíma do karavány, potom prikázal, aby utečenca poriadne nakŕmili, a vybral sa k Stanleymu, aby mu porozprával, čo sa stalo.

— Teraz, — poznamenal Američan, — ste získali oddaného sluhu, takého, ako je môj Selim. Zavolajte ho. Nech nám vyrozpráva svoj príbeh.

Caupere prišiel; už nemal na krku obruč, nosiči mu ju rozťali. Najprv požiadal o tabak, ušúľal si cigaretu a keď si sadol na zem, rozprával:

— Som z Udoe, odtiaľ, — ukázal rukou na juh.

— Naša dedina je veľká, býva tam jarmok a prechádza tadiaľ veľa ľudstva. Slnko dva razy obišlo zem, a moja žena Mzuta sa nevracala; šla prosiť soľ. Vybral som sa hľadať Mzutu, stretol som ju a zbil, lebo dala za ňu sloní kel. Potom sme si sadli — bolo to už blízko našej dediny — a jedli sme soľ. Zjedla veľa[9]. Chcel som jej ju vziať, keď som začul streľbu a obaja sme na soľ zabudli. „Nechoďme ešte," povedala Mzuta, „treba zistiť, čo sa robí." Prikázal som jej, aby sedela, a ja som sa priplazil k dedine. Na ulici bolo veľa zabitých, všetko naši. Vtom znovu začali strieľať. Zazrel som Arabov. Mávali puškami a naháňali ľudí. Čoskoro sa zjavili obruče a reťaze. Začali našich sputnávať; plakali a kričali a zbojníci ich mlátili bičmi po hlavách a chrbtoch. Srdce mi prestalo biť, keď som to uvidel. Ležal som v strachu, keď sa pri mojej hlave v kríku zjavila hlava: patrila môjmu strýkovi Iokimu. „Ušiel som," povedal, „aj ty sa skry. Prišiel tam Sulejman Ben-Nazib a s ním tristo ľudí."

[9] Istý francúzsky cestovateľ rozprával, že sa dal černoške najesť do sýtosti soli. Zjedla pol hrnčeka.

„Beda nám!“ zahorekoval som a vtom som zozadu začul šuchot: to sa priplazila Mzuta. Začali sme bedákať a radiť sa, čo budeme robiť, keď zrazu, puf, puf! dve pušky odrazu a Mzuta padla mŕtva. Hneď na nás skočilo päť Arabov a poviazali Iokiho aj mňa. A teraz sa mi podarilo ujsť.

Rozprávač sa pritom smial; už zabudol na svoje utrpenia.

Gent povedal:

— Caupere, napi sa vodky.

Černoch sa hltavo napil. Oči sa mu začali lesknúť, široká tvár sa rozplývavo usmievala. Chytil Genta za ruku, položil si ju na hlavu a zahundral: — Caupere je tvoj otrok, muzungu! — a zmizol v stane nosičov.

Čoskoro sa Gentovi naskytla možnosť, aby sa presvedčil o jeho oddanosti. Bol, mimochodom, veľmi silný, takže náklad vláčil bez ťažkostí. Raz, po dlhom prechode cez močaristý terén, cestovateľom tak popraskali a napuchli čižmy, že všetci — Schau, Farkugar, Stanley aj Gent — šli bosí.

Čižmy vyložili na povoz. Večer, ako vždy, rozkladali nosiči stany. Gent bol vpredu. Odrazu sa Caupere, ktorý ho neustále nasledoval, hodil na zem, odsotil Genta a vytiahol zo zeme niekoľko triesok, ktorých konce boli pokryté čímsi hustým a tmavým ako decht.

— Pozri, muzungu, aj ty, tučný muzungu (tak volali Stanleyho černosi), pozrite! Tu bol váš nepriateľ! Toto je smrť!

A ukazoval im tajomné triesočky, prevracal oči a zvíjal sa ako v smrteľných kŕčoch.

— Stáva sa, — vysvetľoval Caupere, — že človek na ňu stúpi, poraní si nohu a zomrie, prv než si stačí spomenúť, ako sa volal jeho otec.

Gent ovoňal otrávený koniec zradnej triesky. Neznáma látka mala dusivý, trpký zápach, ale triesky samotné neboli zaostrené nožom, a to vzbudzovalo u cestovateľov pochybnosti.

— Možno sa triesky dostali do zeme náhodou, — usúdil Stanley.

— Náhodou?! Pozri, muzungu. — Vzrušený divoch zabehol k povozu, kde ležali poviazané sliepky, zobral jednu a pichol ju do stehna. — Pozri, už nežije.

Pustil obeť ku Gentovým nohám. Sliepka slabo zapišťala, mykla hlavou a vystrela sa. Bola mŕtva.

Cestovateľov, napriek tomu, že bolo horúco, nepríjemne zamrazilo.

Gent prívetivo poklepal Caupereho po pleci.

— Ďakujem, priateľu, — povedal, — nezabudnem ti to.

— Caupere je tvoj otrok, — odvetil prosto černoch, — bude slúžiť muzungovi.

— Treba to pred ľuďmi utajiť, — poznamenal Stanley. — Ty, Caupere, nehovor o trieskach nikomu. Myslím, — obrátil sa na Genta, — že priveľa rečí nám bude len na škodu. Nosiči sú poverčiví a môžu si to vysvetľovať tak, že komusi… tam, ich diablovi, sa naše cestovanie nepáči.

— Hej, — prisvedčil Gent.

Po tejto udalosti ubehlo niekoľko dní po hornatom teréne v pokoji, až kým sa karavána nezastavila na brehu jazera Ugombo. Jeho brehy boli celkom zarastené rákosím a trstinou so širokými chodníkmi, po ktorých prechádzali k napájadlu nosorožce, byvoly, žirafy, zebry a antilopy. V pokojnej vode plávali čierne labute, kačice; na ostrovčekoch stáli pelikány — obrovské tvary s hrubými veľkými zobákmi; ktoré akosi čudne pripomínali bielych nosičov fakieľ s ich dlhými záhybmi; po plytčinách sa brodili ružové ibisy, ostro škriekali volavky; prenikavo škrečali tukany — vtáky s hrebeňovitými tvrdými výrastkami na silných zobákoch; v kroví hrkútali divé holuby, spevavo pískali sluky, opisujúc nad vodou rovné a rýchle čiary. Karavána odpočívala dva dni a na tejto zastávke sa vyjasnili vzájomné vzťahy Farkugara, Schaua a Stanleyho.

IX

Farkugar bol škriepny, zlý a rozmarný. Všetci sa mu smiali, taký bol bezmocný a požadovačný. Obsluhovalo ho niekoľko ľudí a on ich častoval nadávkami, hodnými iba vyvrheľov. Farkugar okrem toho mlátil svojho kuchára, trýznil zvieratá. Ako vedúci tretej karavány premrhal, kým sa nespojil so Stanleym, toľko náhrdelníkov, drôtu a látok, že to všetko by za normálnych okolností stačilo na tri mesiace. Večne sa rozmaznával, kupoval si divinu, palmové pivo, maslo, husi a sliepky, vajíčka a ovocie a platil nezmyselne štedro. Sprievodcovia boli takí vyľakaní jeho záchvatmi zúrivosti, že sa báli k nemu priblížiť. Naviac ho ešte stihla čudná choroba: niečo ako vodnatieľka spojená so zimnicou. Stal sa úplne neznesiteľným, hoci so Schauom si v

poslednom čase rozumel; v bývalom námorníkovi vycítil príbuznú dušu, urazenú despotizmom Američana. Čo sa tohto despotizmu týka, treba povedať, že iba vďaka železnej vytrvalosti a nevyhnutnej drsnosti mohol Stanley dosiahnuť svoj cieľ. Slabosť by ho zahubila s oveľa väčšou istotou ako zblízka vystrelená guľka.

— Farkugar nás privedie na mizinu, — oznámil raz ráno Stanley Gentovi. — Umorí všetkých oslov a premárni ešte niekoľko balíkov tovaru. Chcem ho nechať v nejakej dedine po ceste, kým vyzdravie. Zásobím ho na niekoľko mesiacov tovarom, aby neumrel hladom. Na spiatočnej ceste ho vezmem so sebou. Mimochodom, príďte na raňajky. Pozval som ich oboch: aj Schau potrebuje poriadnu kázeň.

Slnko stálo ešte nízko nad stanom, keď Selim doniesol raňajky: kúsky pečenej kozľaciny, horúce dolky, dusenú pečienku a silnú, cukrom sladenú kávu.

Keď prišiel Schau a Farkugar, Genta zarazili ich zachmúrené tváre.

— Dobrý deň, — pozdravil sucho Stanley. — Sadnite si, prosím.

Mlčky si sadli, pozreli na seba a sklopili zrak. Farkugar ťažko fučal a s rukami vbok oňuchával jedlo; Schau s našpúlenými ústami krútil palcami; ruky mal zopäté. V ich strojenosti bolo cítiť smrteľnú urážku roznietenú nadutou samoľúbosťou.

Stanley zbledol; Gent sa usmial.

— Vezmite si, Schau, — ponúkal zdržanlivo Američan. — Podajte Farkugarovi dolky.

— Jedlo pre psa, — ozval sa nečakane Schau. — Áno, pre psa!

— Čo má byť?

— To, že zaobchádzate s nami nehanebne. Nútite ma, aby som chodil pešo. Myslel som si, že budem mať k dispozícii osly. Máme mať aj vlastné služobníctvo. Dennodenne chodiť v takej horúčave pešo… ďakujem pekne! Bodaj čert vzal túto výpravu. Nech by sa prepadla do pekiel! Tak, mister Stanley; nie som z tých, čo mlčia, a povedal som si, čo som chcel.

— Na začiatku cesty ste mali všetko. Teraz Farkugarove osly podochli, z mojich zahynulo sedem. Zahodil som veľa vecí, aby som viezol iba to najnutnejšie. Ak zahubíte ostatné osly, odkiaľ vezmem druhé? Kde namiesto nich najmem zo tridsať nosičov? Dočerta, nadávate pri mojom stole! Spomeňte si, kde ste a čo ste! Ste môj sluha,

nie priateľ!

Schau zlostne skrivil ústa a výhražné vstal. Stanley odstrčil tanier a pristúpil k nemu.

— Sluha?! — zvolal Schau. — Takému americkému idio…

Úder do nosa prerušil zvučné slovo. Spadol, ani nemukol.

— Ešte chceš? — opýtal sa Stanley ťažko oddychujúci. Schau vstal. Chvel sa a hovoril ťažko.

— Vraciam sa. Dosť toho bolo, nechcem vás viac poznať! Výplatu!

— Ochotne. Bombay!

Zjavil sa Bombay. Stanley ukázal rukou na Schaua.

— Bombay, tento človek viac nepatrí do našej karavány. Odchádza. Rozoberte mu stan; pušku a pištoľ mi doneste. Potom ho odveďte na dvesto yardov od tábora a nechajte ho tam. Odneste mu batožinu.

Počas tejto scény sa Farkugar nepohol z miesta a nepovedal ani slovo. Keď Schau odišiel, dovolil si poznamenať:

— Zachovali ste sa voči nemu trochu kruto, a to ešte pred černochmi.

— To nič, — odvrkol Stanley. — Bude dobré, ak černosi uvidia, že farba kože nechráni darebáka a bezočivca. Nezabudnite, že sme v tejto strašnej krajine odkázaní len na seba. A pokiaľ ide o vás, Farkugar, ste chorý. Čoskoro sa vôbec nebudete môcť vydať na cestu. Nechám vás na pokojnom mieste u dedinského starostu: zaplatím mu za starostlivosť a stravu. Iba tak sa uzdravíte. Iného východiska niet.

Farkugar súhlasil. Raňajky skončili a Gent sa zberal preč, keď vošiel Bombay.

— Bana-Mdogo[10] prosí, aby ste vyšli. Je tam.

— Kde?

— Za stanmi.

— Priveďte ho sem!

— Odchádzam, — oznámil Gent, lebo tušil, že nasleduje pre Schaua nepríjemná scéna. — Poďme, Farkugar!

— Aká strašná krajina! Prečo som sa sem vydal? Zdochneš tu ako pes! Veľa by som dal teraz za to, keby som bol v Európe! Pôjdem si ľahnúť.

Rozišli sa a večer Gent zazrel Schaua, ako si čistí pušku; opýtal sa Stanleyho, čo sa stalo.

[10] Schauova prezývka (maličký pán)

— Prosil o odpustenie, — vysvetľoval Stanley, — dostal ma tým do bezvýchodiskovej situácie, musel som mu odpustiť aj za týchto podmienok. No čestné slovo, nerád.

Zotmelo sa. Schau sedel v stane, zachmúrene prežúval udalosti dňa. Za stanom sa ozýval spev černocha. Bývalý námorník s údivom a rozhorčením počúval smutnú pieseň. Spevák podchvíľou vkladal do spevu humorné tóny, ktoré tak ranili Schauovo srdce, že škrípal zubami.

Počúvajme s ním:

É-ech! Hľa Bana-Mdogo,
Vážny, veľmi vážny,
Ide jesť k muzungovi.
É-ech! Vážny, ach, vážny,
Nechce jesť!
É-ech! Hľa Bana-Mdogo,
Je nahnevaný, uch! nahnevaný.
Nadáva muzungovi.
É-ech! Aj muzungu je nahnevaný.
Je strašný, é-ech! strašný.
Zbil Bana-Mdogo.
Éech! Bana-Mdogo si zahryzol do pery.
Ó, zahryzol bolestne.
A skrotil svoje srdce.
É-ech! Bana-Mdogo chodí,
Chodí, prosí muzungu,
Aby nebil Bana-Mdogo.
Éech! Muzungu nebije Bana-Mdogo.
Sedí a smeje sa.
Cha-cha-cha, — a pije rum!

Ozval sa výbuch smiechu; Schau zúrivo vybehol zo stanu a mával revolverom. Odrazu však nastalo ticho a v tme nevidel nikoho: iba v diaľke sa ozývali hlasy a náhlivý dupot bosých nôh.

Schau sa vrátil. Zmocňoval sa ho hnev a hanba. Začal kuť plány na pomstu, jeden nezmyselnejší ako druhý. Aby sa upokojil, zobral fľašu a dobre že sa nezadusil, tak hltal whisky. Za sebou začul ľahký dych,

otočil sa, a pred ním stál Asmani.

— Čo chceš? — opýtal sa Schau drsne.

— Asmani neprichádza, aby si obzrel stan, — začal mulat. — On chce hovoriť.

— Vrav!

— Nám všetkým je veľmi zle, tak ako tebe. Muzungu ťa zbil, zajtra zbije mňa. Zastreľ ho!

— Zbláznil si sa, čierna papuľa! — skríkol Schau, keď sa spamätal. — Poviem Stanleymu o tvojich rečiach!

— Povedz! Nech ten, ruka ktorého bila teba ako otroka, zbije Asmaniho. Ale Asmani neodpustí urážku.

— Prac sa! — rozpačito sa ozval Schau. — Choď preč!

— Asmani odíde. Ó, Bana-Mdogo, Bana-Mdogo. Aj ja som niesol tvoje veci! Zbohom, srdce antilopy!

Mulat zmizol, prv než sa Schau stačil naňho vrhnúť. Mulatova návšteva ešte viac rozbúrila Schauov žiaľ. Napil sa; dva razy sa ukladal spať, ale vždy vyskočil ako uštipnutý, pripomínajúc si podrobnosti ponižujúcej scény. Zlosť a rozhorčenie sa ho zmocňovali čoraz väčšmi.

Stanley už zhasol vo svojom stane, otočil sa nabok, že bude spať. Vtom si spomenul na vtáka, ktorého cez deň videl. Aby zasa naň nezabudol, zapálil znova sviečku, zobral zo stola zápisník a napísal: „ogolulu“. Posledné u v okamihu zmizlo: guľka prerazila zošit, vymazala písmeno, vyrazila mu ceruzku z ruky a zápisník spadol cestovateľovi k nohám. Výstrel sa ozýval ako zlovestné echo. Rozkmitané plátno stanu, prerazené strelou, pohupovalo Stanleyho tieňom; na okamih zmeravel, potom vybehol k černochom, ktorí sa hnali pri ohni. Stáli s otvorenými ústami.

— Kto to vystrelil? — opýtal sa drsne Stanley, skúmajúc výrazy ich tvárí.

— Bana-Mdogo, — povedal nosič a ukazoval prstom na Schauov stan. — Tam … stan … strieľal…

Stanley vstúpil prudko k Schauovi. Námorník hlasno chrápal. Stanley škrtol zápalkou a začal mykať spiaceho. Schau pomľaskával, preložil si ruku, no nezobudil sa. Vedľa ležala puška; Stanley ju zdvihol a strčil prst do hlavne; oceľ bola ešte teplá a na prste mu zostali čerstvé sadze. Vtedy Stanley Schaua energicky zobudil.

— A? Čo? Kto? Ach, mister Stanley! To vy ste zapálili sviečku?

Neprirodzene nahlas zažíval a otvoril oči, v ktorých nebolo spánku.

— Schau, vy ste strieľali?

— Ja? Strieľal? Božechráň! Ach, áno! — skríkol odrazu. — Sen, sen! Aká hrôza: prisnilo sa mi, že do stanu lezie zlodej. A v spánku … aáno … som vystrelil a… zase som zaspal! Tak je to.

Keď to jachtal, vyzeral úboho. Stanley mykol plecom.

— Druhý raz, Schau, — riekol pomaly, ťažko potláčajúc zlosť, — keď sa vám bude druhý raz snívať o zlodejovi, nestrieľajte na môj stan. Moje telo by vám mohlo zabrániť trafiť zlodeja.

Odpoveďou mu boli nezmyselné kŕčovité slová. Stanley rýchlo odišiel a dlho nemohol zaspať. Tento hlúpy vražedný plán bol detinský a plný zloby. Pri poľovačke, pri prechodoch sa môže naskytnúť veľa vhodných príležitostí. Ale Schau očividne nemohol čakať, nemal toľko trpezlivosti, aby si zámer dobre premyslel. Konal opantaný netrpezlivou túžbou vraždiť, pomstiť sa. Priamych dôkazov však nebolo a Stanley sa rozhodol, že nebude zatiaľ vyvodzovať dôsledky. Ani Gentovi nepovedal nič, lebo sa obával, že tento rozhodný človek urobí nejaké tvrdé opatrenia, bohaté na prekvapenia.

X

Na druhý deň sa karavána vydala na cestu dolinou, ktorá sa vinula pomedzi trappové pahorky; bola porastená tamariškou a trnkami. Ďalej viedla cesta po hladkej rovine na severozápad k vysokým horám. Bola to džungľa s nehostinným tŕním. Karavána ju obišla, keď postupovala k bohatej oblasti Ugogo. Od arabských karaván, ktoré stretávali, počuli o nej samé chvály.

V istej horskej dedine zanechali Farkugara, za tlmočníka mu určili nosiča Džaku. Farkugarovi nechali zásoby na šesť mesiacov: náhrdelníky, plátno, pušku, zopár krčahov a tri funty čaju.

Na prechode cez púšť širokú tridsať míľ, ochorel Gent na zimnicu. Dlho bol v bezvedomí. Podchvíľou sa mu mihla pred očami trpiaca Caupereho tvár, ktorý čosi odriekal nad nosidlami chorého, no choroba ihneď stlmila význam slov a Gent sa vracal k vidinám, ktoré sa mu hromadili pri lôžku v pestrej živej podobe. Za nosidlami kráčal dav ľudí s drsnými tvárami; ich hlasy sa k nemu približovali a vzďaľovali, znejúc

mu až v hĺbke srdca. Boli to mŕtvi cestovatelia.

„Som zavraždený," vravel jeden a ukazoval mu napuchnutý a čierny krk. Zasiahla ho otrávená strela.

„Mňa opustili," vravel druhý, „ja som zomrel na zimnicu." A chvejúc sa v triaške, kráčal popri nosidlách.

„Mňa zasa uštipol had," rozprával ďalší, „zomrel som v púšti blízko cieľa a ďaleko od rodiny."

Ich náreky boli trýznivé, rozprávania hrozné. Množstvo zabitých radradom rozprávalo o útrapách, ťažkostiach, utrpení, chorobe a hlade. Ukazovali popraskané ruky, ktoré celé mesiace nepoznali mydlo; z odratých nôh im tiekla krv. Kráčali odhodlaným nerovným krokom ľudí, ktorí si zvykli chodiť veľa a dlho; ich rozpálené, zarastené tváre hovorili o bezsenných nociach v dňoch obrany alebo útoku, o smutných mukách samoty, zmierňovanej útržkom listu, o nepokoji ducha večne sa uberajúceho do ďalekého neznáma. Gent ich počúval, pozorne prikyvoval a drmolil:

— Myslím na to. Všetko sa dobre skončí. Môj plán je hotový.

Podchvíľou uprel zrak na oblaky a okamžite sa začal brodiť po farebných a bielych rovinách zaliatych slnečnom žiarou. Týčili sa tam budovy premenlivých tvarov — rozplývavé výtvory hmly a svetla; vznikali zväzky ohnivých lúčov tryskajúce ako fontány a vzplanuli ohňostroje ohromujúce hrou úžasných farieb bielu krajinu, plávajúcu nad zemou. A po celý čas, čo tam Gent bol, gigantický vták letel na západ; jeho krídla bolo vidieť za vlnami oblakov, ktoré žiarili ako sneh a mramor. Gent sa prebral na hranici oblasti Ugogo a keď trochu zosilnel, vysadol na osla. Bol chorý tri dni. Prvý človek, ktorý ho pozdravil, len čo sa mu vrátilo vedomie, bol Caupere. Smial sa zoširoka, ceril zuby a gúľal očami, no v komickom jasote bolo cítiť slzy veľkej radosti.

— Muzungu pozerá a vidí, — hovoril černoch, — vidí Caupereho. Ja, Caupere, som tu. Keď zlý duch trápil muzungu, Caupere pálil mzunu[11] a dym sa duchovi nepáčil. Duch ušiel. O! O! Muzungu vie chodiť!

Podľa jeho naivnej viery to skutočne tak bolo, hoci Stanley, ktorý napájal Genta chinínovým roztokom, mal na to iný názor. Po tejto

[11] rastlina podobná aloe

udalosti Gent mimoriadne jasne pocítil, aký slabý a krehký je život človeka, ktorý sa vydal do strednej Afriky, a tak pokladal za potrebné popísať list papiera a odovzdať ho Stanleymu. Na obálke stálo:

Prosím otvoriť, ak umriem po ceste.

Tento list, ktorý Stanley prijal s tichým súhlasom, znova prinútil Američana, aby sa zamyslel, že skutočné ciele spoločníkovej cesty nepozná; možno ich prezradí Livingstonovi. Stanley bol samoľúby, a preto viac o čudnom liste nepremýšľal.

Ugogo obývali Vagagovia — národ bojovný, divý, zvedavý, chamtivý a prefíkaný. Títo vymámili veľa výkupného od Stanleyho. Každú dedinu viedol náčelník, zvyčajne veľký pijan a podvodník, ktorý sa usiloval ohurovať ľudí nádherou a veľkosťou. No beda! Jeho nádhera končila pri pokrčenom európskom klobúku, zamazanom mundúre s výložkami, z ktorého prirodzenej veľkosti svietilo čierne kráľovské brucho. Títo náčelníci chceli tabak, vodku a nehanebne ponúkali aj svoje ženy, no keď dostali košom, boli nútení dávať Európanom za tovar dačo praktickejšie: kozy, ovce, sliepky, maslo, ryžu, vajíčka, ovocie. Bola to úrodná, malebná krajina…

Na každej zastávke sa do tábora nahrnul veľký dav, obzerali si belochov s dotieravou zvedavosťou, pričom dôverovali viac hmatu ako zraku, a teda ohmatávali všetko, čo v nich vzbudzovalo údiv. Podchvíľou ich bolo treba rozháňať. Vtedy sa naježili, a brali luky, no ľahučké potľapkávame po zásobníku karabíny im rýchlo vracala duševnú rovnováhu.

Ku Gentovi raz pristúpili traja Vagogovia a vyzvedali sa, či nevidel ženu s dieťaťom? Gent už otváral ústa, aby odvetil nie, keď ho Caupere, ktorý stál pri ňom, prudko mykol za ruku.

— Čo to má znamenať? — opýtal sa poľovník.

— Mlč, muzungu! Urobiť zle, ak prehovoríš. Keď povieš „videl som“ — obvinia ťa, že si zabil ženu a dieťa. Keď povieš „nie, nevidel som“, takisto budeš vinný a vtedy zaplatíš vysokú daň.

Ale aj bez vagogských chytákov bolo treba túto daň zaplatiť osemkrát; balíky poriadne ubudli na váhe.

Stanleyho karavána sa v týchto miestach stretla s arabskou karavánou obchodníkov, ktorí sa vracali od jazera Tanganika. Šejk, vodca karavány, povedal Stanleymu, že videl Livingstona v Uidžidži neďaleko

mesta, kde sa vlieva rieka Magalazari do jazera Tanganika. Stanley zasypal šejka otázkami. Odvetil mu, že *sivý človek* nedávno prišiel k Uidžidži z ďalekej cesty; teraz je chorý.

Táto informácia Stanleyho veľmi povzbudila, lebo teraz vedel, že sa uberá správnym smenami.

Ostatnú časť cesty do Tabory, hlavného mesta arabských kolónií v oblasti Unianiembe prekonávali vo vyčerpávajúcej horúčave, dosahujúcej až 55 °C. Všetci boli úplne vyčerpaní. Arabská aristokracia privítala v Tabore cestovateľov komfortom, poctou a bohatým pohostením; tu sa k Stanleyho karaváne pripojili aj ostatné jeho karavány, ktoré sa predtým cestou rozišli.

Okolnosti sa vyvinuli tak, že priama cesta do Uidžidži, kde videli Livingstona, bola uzavretá. Stanley sa o tom rozprával s Gentom. Tento rozhovor mal nepredvídané následky.

Obidvaja cestovatelia sedeli v bohatom arabskom dome, ktorý im dal k dispozícii miestny šejk. Stanley začal:

— Čakajú nás bojové akcie.

— Proti komu?

— Proti Mirambovi. Počúvajte, Gent! Práve som sa vrátil z vojenskej porady, na ktorej sa zúčastnili všetci arabskí vodcovia. Bolo tam dosť živo. O vojne je rozhodnuté. Mirambo je svojrázny africký Napoleon. Nie je čistokrvný Arab. Matku mal černošku. Mirambo, povolaním nosič, zabíjal ako vodca obrovskej bandy v lesoch. Keď zomrel vodca oblasti Uiove, Mirambo ju uchvátil pre seba a vyhlásil sa za jej vládcu. Svoje postavenie, podľa zvyku všetkých uzurpátorov, upevnil niekoľkými úspešnými výpadmi. Potom v bojoch so susednými kmeňmi ozbíjal okolité obyvateľstvo a začal zapárať do Arabov, ktorí sa nechceli s ním spolčiť proti jeho nepriateľom.

— Veď je to ako román! — zvolal Gent. — Čo na to Arabi?

— Arabi sú rozhorčení. Prvý raz ozbíjal Mirambo arabskú karavánu, ktorá šla z Uidžidži; prinútil ju, aby mu zaplatila, piatimi súdkami prachu, piatimi puškami a piatimi balíkmi látok. To však nie je všetko. Mirambo prinútil karavánu, aby sa vrátila ta, odkiaľ prišla, a vyhlásil, že odteraz karavána prejde cez Uidžidži iba cez jeho mŕtvolu.

— A vyjednávali s ním?

— Ó, áno! Východné národy sú otcom diplomacie. Miramba

prehovárali, vyčítali mu, ponúkali mu dary, ale nechcel uzavrieť mier. Vyhlásil vojnu — vojnu do tých čias, kým sa Arabi nestanú jeho spojencami. V opačnom prípade, prisahal, bude bojovať, kým v Unianiembo zostane čo len jeden Arab. Jeho najbližším cieľom je zvrhnúť starca Mkazavu, sultána oblasti Vaniamvecha a zaujať jeho trón.

— Teraz mi je jasné, čo je vo veci, — prikývol Gent, — ak Mirambo neotvorí staré cesty, slonovina Uidžidži a susedného Urundi, Karagvachi, Ugandy sa vyšmykne Arabom z rúk.

— Áno, Arabi chcú skončiť vojnu za dva týždne.

— Tak, — prehovoril po chvíľke Gent. — A čo budeme robiť?

— Rozhodol som sa, že sa pridám k Arabom. Dúfam, že po porážke Mirambu a jeho spojenca banditu Rugo-Rugo sa bude dať prejsť do Uidžidži priamou cestou. Som presvedčený o víťazstve Arabov. A ako sa vy dívate na celú vec?

— Úprimne povedané, ešte neviem, čo urobím, — zahováral Gent.

— Aha! Teda tak! — Stanley bol nepríjemne prekvapený. Myslel si, že Gent bude okamžite súhlasiť. — No mne sa zdá, že sa do Uidžidži sám nedostanete.

— A prečo nie? — zadumane namietol Gent a keď videl, že odpoveď Američana zarazila, dodal:

— Chcem povedať, že som situáciu ešte poriadne nepremyslel. Oznámim vám svoje rozhodnutie večer.

Stanley pokrčil plecom. Keďže nemal dôvod podozrievať Genta zo zbabelosti, odmietal vysvetľovať si jeho váhanie niečím iným ako novými tajomnými príčinami. Prítomnosť schopného človeka v tábore, ktorý sa však správal záhadne, Stanleyho trochu dráždila. Potlačil preto mrzutosť a rozhodol sa, že si s Gentom večer pohovorí…

— Nech vás sprevádza milosť Allahova, bieli šejkovia! Náš pán, Kamis-ben-Abdullah vám posiela úbohé pohostenie a prosí, aby ste mu preukázali česť a jedli čo najviac, — ohlasoval s úklonom Arab.

Vzápätí dvaja udychčaní kuchárovi pomocníci privliekli ťažkú striebornú misu zahalenú oblakmi pary. Týčila sa na nej kopa ryže, obliata baraním tukom s mandľami, hrozienkami, hroznom a obložená nakrájanými citrónmi. Potom priniesli pečené kurčatá, pirohy s baraninou, sladký voňavý chlieb, pomaranče, slivky, broskyne,

zmrzlinu, muškátové orechy v cukre, hrozienka, datle.

Európania sa naobedovali takmer bez slova. Potom si Stanley šiel prezrieť Taboru, Gent však rozvinul pred sebou mapu a oddal sa predstavám.

Rozhodol sa, že aj keď riskuje, že sa so Stanleym poháda, na arabskej vojne sa nezúčastní. Niesol Livingstonovi rozprávkové bohatstvo a veľký plán a nechcel zbytočne riskovať život. Keby ho zabili, všetko by zmizlo spolu s ním. Rozhodol sa vziať so sebou Caupereho a obísť krajinu, kde vládol Mirambo.

Večer vošiel do izby Stanley a povedal:

— Dúfam, že ste si to rozmysleli!?

— Nie, — namietol Gent, — sadnime si sem k oknu. Aké veľké hviezdy! Akoby hriali zďaleka!

Okno bolo zavreté; moskyty, ktorých privábilo svetlo, monotónne narážali naň. Tropická noc, naplnená rozprávkovým tichom a vôňou kvitnúcich stromov prebúdzala driemajúce pocity; veľkosť, neha, tma pôsobili ako hudba.

— Mister Stanley, — prehovoril Gent, — vyberiem sa sám s Cauperem cez Mfutu k rieke Magalazari. Na severozápad odtiaľto, najbližšou cestou k tejto rieke budem musieť uraziť iba zo šesťdesiat míľ. Tam si najmem pirogu a zaveziem sa dolu po prúde; je to o dačo viac ako tristo míľ, priamo do Uidžidži. Tak som si to premyslel.

— Vynikajúce, — riekol zadumane Stanley, — naše cesty sa teda rozchádzajú. Myslel som, že zostaneme spolu až do konca.

— Váš odmeraný tón nie je spravodlivý, Stanley. Úprimne povedané, moja účasť vo vojne nie je rozhodujúca. Arabi majú tritisíc vojakov a vy v piatich karavánach asi sto. Do Uidžidži sa za priaznivých podmienok môžem dostať najviac za dva týždne. Uznáte, že nie zbabelosť ma núti, aby som šiel sám krajinou nepriateľa.

— Nie. Ale čo potom? Povedzte!

— Čo?…

Gent vstal veľmi vzrušený. Videl, že musí Stanleymu vysvetliť svoje skutočné zámery, ale bolo mu nepríjemné ohromovať odvážneho človeka plánom, ktorého rozmach prevyšoval svojím významom aj najsmelšie sny. Cítil, ako bolestne sa to dotkne Stanleyho samoľúbej duše. Preto sa nechcel vyjadriť. A tak po chvíli premýšľania radšej

povedal:

— Viete, že tunajšia vojna nemá v podstate ani tyl ani front. Protivníci krúžia, prichádzajú spredu aj zozadu, Pripusťme, že by sme nerozbili, ale prerazili Mirambovu vojenskú líniu. Znova sa zhromaždia v lesoch a budú nás prenasledovať po ceste do Uidžiđži. A ešte je otázne, ako sa zachovajú Arabi.

— To, úprimne povedané, neviem. Ja však v nijakom prípade nemôžem ustúpiť. Dal som slovo a dodržím ho, nepoškvrním česť americkej zástavy.

Gent po sústredenom premýšľaní našiel akési východisko:

— Zatiaľ pôjdem s vami do Mfuto a vôbec, kým sa situácia nevyjasní, budem s vami. Pod týmto horúcim slnkom vášne rýchlo vzplanú; je nepochybné, že po jednej či dvoch bitkách sa osud vojny vyjasní. Ak Mirambo porazí Arabov, pôjdem ďalej s Cauperem k rieke Magalazari a zídem do Uidžiđži. Ak Arabi zvíťazia nad Mirambom, pôjdem s vami.

— Dobre, som veľmi rád, — Stanley stisol Gentovi ruku. — Nebolo by príjemné, keby ľudia videli, že jeden z bielych odchádza. Jednako…

— Čo? …

— Ak sa vydáte po Magalazari, stretnete Livingstona prvý.

— Bol by som rád, keby som ho našiel v kruhu priateľov, ako ste vy.

— Zdá sa, že nie ste ctižiadostivý.

— Toto slovo je mi cudzie.

— Šťastný človek!

Ešte chvíľu sa zhovárali o Mirambovej bande a Stanley odišiel. Gent sa prechádzal po izbe:

„Čo ma je po Mirambovi? A čo je jeho po mne? Napriek tomu budem musieť strieľať do jeho spoločníkov a na celý život mi zostane spomienka na barbarskú vojnu, na ktorej som sa zúčastnil bez záujmu, vášne; že som si činil násilie,“ dumal.

XI

Gent sa pri počítaní vojska trochu pomýlil: Arabi postavili dvetisícpäťsto ľudí a Stanley pozbieral päťdesiat. Treba povedať, že v čase, keď prišli do Tabory, bol úbytok ľudí viditeľný. Časť zomrela na zimnicu a kiahne, niekoľko ľudí ušlo; bolo treba dačo ponechať na

ochranu Livingstonovej karavány, ktorú zostavil konzul Kirk a ktorá už konečne dorazila.

Černosi zaútočili, strieľali pritom do vzduchu, vyskakovali a jašili sa. Prítomnosť bielych ľudí sa im videla zárukou úspechu vojny. Mimochodom, možno ich oduševnenie ešte väčšmi zapríčinil šťastný nedostatok predstavivosti — neschopnosť detí prírody hľadieť dopredu. Nech to bolo akokoľvek, oddiel vyrazil efektne. Stanley dal vojakom po kúsku červenej látky, z ktorej si urobili plášte, rozvievajúce veľmi pôsobivo a nebyť obvyklej noše pagasisov — balíkov, boli by so sekerami a puškami vyzerali ako usporiadaný oddiel. Vzájomné obdivovanie a povznesenosť čoskoro prešli v obyčajné černošské posunky a skoky.

Nosič Ulimengo rozvinul americkú zástavu a pustil sa do spevu; odpovedal mu zbor:

Ulimengo: Hoj… Hoj! Kam ideme?
Zbor: Ideme bojovať, hej!
Ulimbego: Proti komu bojovať?
Zbor: Proti Mirambovi!
Ulimengo: Kto je vaším vodcom?
Zbor: Biely človek!
Ulimengo: Uch!… Uch!…
Zbor: Chu!… Chu! ..
Ulimengo: Chu!… Chu!…
Zbor: Uch!… Uch!…

Gent sa zasmial. Bol mu smiešny aj Bombay, ktorý zanechal v Tabore svoju milú; kráčal s veľmi kyslou tvárou. Poľovník podchvíľou pozrel na Asmaniho, ktorý šiel vľavo od neho, ale ľahostajná mulatova tvár neprezrádzala vôbec nič. Gent sa však predsa mal na pozore.

Arabi čakali na Stanleyho oddiel. Bez neho sa nechceli vybrať z Mfuto. Bola to neveľká opevnená osada asi tridsať míľ od Tabory. Keď sa to Stanley dozvedel, prikázal, aby šli rýchlejšie; na tretí deň zazreli Mfuto, a tam sa spojili s arabským vojskom.

Vojaci, ktorí zaostali, priniesli Schaua. Zobrali ho cestou. Ľahol si do priekopy a dusil sa, že je chorý a veľmi slabý. Horúčku nemal. Napil sa

vína a sladko zaspal. Nasledujúci deň oddychovali. Dvory sa dymili množstvom ohňov, kde piekli zvieratá. Nikto nebránil černochom piť pombe[12]; a keď sa napili, pustili sa do tanca a vojenských hier a div sa nepobili.

Stanley pre každý prípad skryl celý majetok karavány v Mfuto. Ráno prvého bojového dňa skýtalo takýto obraz: medzi ohňami, balíkmi, kopami pušiek, skupinami ľudí, ktorí alebo raňajkovali alebo si čistili zbrane, bolo vidieť Arabov; okolo nich sa vytvorila skupinka. Gent sa pretisol cez jednu a uvidel derviša, vyschnutého čierneho starca so sivou bradou s obrovským turbanom. Pred starcom ležal zožltnutý zvitok pokreslený červenými čiarami: horoskop, zostavený pre vojenskú výpravu. Starec napoly zavrel oči, kýval sa a mrmlal:

— Počúvajte, počúvajte! Biela hviezda zháša čiernu hviezdu, chrabrá krv vrie, lev zabíja hyenu! Ohne nebeské sú priaznivé! Nebo dáva znaky, zrozumiteľné zasväteným! Choďte smelo vpred!

Tento galimatiáš vyvolal výbuch bojového kriku, zlievajúceho sa s krikom mulíc, čo doliehal z druhého konca námestia. Trúbili na

[12] tamojšie pivo

obrovských byvolích rohoch, bubnovali na bubny, čo vydávali nevýrazný basový tón; mullovia chodili hore dolu a žehnali Arabom. V kúte pritisnutý k stene nábožnými pravovernými sa vykladač koránu staval na špičky, vykrikujúc danej chvíli zodpovedajúce výroky. Inde zazrel Gent nahých černochov, ako sa navzájom natierajú akýmsi nezmyslom, čo čarodejníci pripravili z kvetov lián a šťavy aloe: zmesou ochraňujúcou pred ranami.

Pred bojom sa všetci zhlukli okolo rečníka, ktorý predniesol reč:

— Sláva! Sláva! Cesta je pred nami, lesní dravci vás čakajú! Zbíjajú vaše karavány, kradnú slonovinu, zabíjajú vaše ženy a deti! S vami, Arabi, s vami je biely človek. Bojujte, zabíjajte a jedzte! Choďte!

Reč prehlušil strašný hluk. Otvorila sa brána a vojaci sa vyhrnuli ako pestrý prúd; vyskakovali a strieľali do vzduchu.

— Naši chlapíci sú nadšení! — povedal Stanley Gentovi.

— Zapálení!

Bol pokojný a istý, no Gent iba mlčky prikývol. Mal zlú predtuchu.

Belosi a černosi šli v istom odstupe. Cesta viedla riedkym lesom, medzi poľanami a skaliskami. Zvečerievalo sa, slnko vrhalo lúče spoza vrcholcov stromov.

Odrazu na čele karavány nastal zmätok. Časť nosičov poodhadzovala balíky, zhlukli sa a zapálene o niečom diskutovali. Bol tam Asmani a jeho priateľ Mabruky.

Aj Stanley to zbadal. Gent zložil z ramena pušku pripravenú k výstrelu. Stanley zbledol, ale oči mu ožili, keď zbadal, že niektorí nosiči sa otočili k nim s pripravenou zbraňou.

— Tam, tam, Gent! K nim, — zvolal Stanley a pustil sa do behu. Gent pri ňom. Asmani a Mabruky sa rozbehli na pahorok, ukryli sa tam, vystrčili hlavne a namierili ich na cestu.

Stanley zacielil na Asmaniho.

— Okamžite poďte sem! — Bola to taká zúrivá výzva, že po nej mohol nasledovať iba výstrel. Buriči dobre poznali svojho muzungu. Hlavne na pahorku zmizli. Dve hrozivo vyzerajúce postavy zišli na cestu; Mabruky kráčal vzadu. Vo chvíli, keď sa Asmani priblížili k Stanleymu, Mabruky sa jedným skokom ocitol za cestovateľom a zdvihol ruku, Gent ho však udrel pažbou do pŕs a domorodec spadol. Stanley sa znepokojene obzrel, potom sa opäť otočil k Asmanimu, ktorý

stál, zlovestne blýskajúc očami.

— Čo chceš, naničhodník?! — zahrmel Stanley.

— Ty si nás nenajímal na vojnu. Táto cesta je zlá! — Mulat držal pušku pripravenú. Už chcel stisnúť kohútik, keď Mabruky, ktorý sa už prebral, vyrazil mulatovi zbraň z rúk a vrhol sa Stanleymu k nohám.

To zachránilo Asmaniho. Keď videl, že je neozbrojený, prikrčil sa a pustil sa do behu. Stanley vystrelil, ale Mabrukyho kajúcne modlikanie mu nedalo presne zacieliť; Asmani zmizol medzi stromami. Mabruky plakal:

— Odpusť, odpusť, muzungu! — volal. — Zlý duch sa usalašil v Asmanim a pomiatol ma! Teraz je všetkému koniec, teraz všetci pôjdu k Tanganike a nájdeme starého muzungu! Vravte všetci! Či nepôjdeme ďalej bez škriepok a neporiadkov?! Odpovedzte muzungovi spoločne!

— Aj! Vallas! Baňa Kongo! Gamuna manie pomgoni! (Áno, prisahám na meno božie, pane môj, je to skutočná pravda!) — kričali nosiči.

Rozhodnosť bielych ich pokorila.

— Nech je tak, Mabruky. Verím ti, naposledy. Ďakujem, — prikývol Stanley a stisol Gentovi ruku. — Zachránili ste ma.

— Možno. Náhodou som držal pušku pažbou nahor.

Výstrely, ozývajúce sa pred nimi, skončili debatu. Oddiel utekal za Arabmi. O štvrť hodiny zbadali dedinu, ohradenú plotom z pevne zasadených kmeňov; kúdolil sa z nej dym. Arabi sa rozpŕchli po pahorkoch a strieľali na dedinu obsadenú nepriateľom.

Gent prebehol k strelcom, ľahol si medzi nich a podchvíľou strieľal do plota. Paľba trvala niekoľko minút, potom sa útočníci zdvihli a vyrazili k dedine. Takmer súčasne sa otvorila zadná brána a poľovník zazrel dav domorodcov uháňať k lesu. Keď víťazi vošli do dediny, našli ju prázdnu. Až na niekoľko zabitých a ranených. Arabi sa vrhli na nich. Gent sa odvrátil, ale o chvíľu stretol tých istých Arabov, ako vlečú za vlasy čierne hlavy s ovisnutými hrubými perami: z hláv kvapkala po prachu krv… V diaľke bolo počuť nárek a výstrely; to Arabi prenasledovali utekajúcich.

Gent strávil noc so Stanleym vo veľkej opustenej chatrči. Takmer vôbec nespali. Stanleyho zamestnávala otázka, ako sa skončí útok na Valiankuru — opevnenú dedinu, kde, ako predpokladal, sa zdržuje sám

Mirambo.

— Oddielu velil šejk Sud-ben-Said, — dumal. Fajčil a prechádzal sa popred oknom, zaliatym mesačným svitom. — V jeho oddieli je päťdesiat černochov a dvadsať arabských mládencov.

Aj Gent bol ustarostený. Nehľadiac na prvé úspechy, trápili ho zlé predtuchy. Znepokojovalo ho aj to, že mnohí z karavány sa napriek zákazu vydali s Arabmi na Valiankuru.

Nad ránom si trochu zdriemli, ale iba nakrátko.

Zobudil ich Selimov krik: „Muzungu, vstávajte, všetci utekajú, Arabi utekajú!“

A vzápätí sa dohrnuli zakrvavení, zablatení a utrápení nosiči. Ich rozprávanie holo hrozné. Valiankuru dobyli s Arabmi pomerne ľahko. Mirambo ich nechal, aby pokojne zbíjali a sám sa so silným oddielom usadil na ceste medzi Zimbizonn a Valiankurou. Keď sa vracali s korisťou, slonovinou, balíkmi látok a otrokmi, Mirambov oddiel na nich zaútočil z dvoch strán. Všetkých Arabov zabili. Rozprávač a jeho druhoví a ušli cez les.

— Aj my musíme odísť, späť do Mfuto! Selim, utekaj, zhromaždi všetkých, ktorí sú tu! — prikázal Stanley.

Rýchlo vyšiel na dvor, aby osobne riadil ústup. Vzplanuli ohne, bolo počuť výkriky, stony ranených, žalostný nárek žien, ťažký dupot utekajúcich. Mihali sa biele odevy a turbany Arabom; dedinou sa ozývalo ranné kikiríkame kohútov.

Gent vo chvíľach hroziaceho nebezpečenstva mlčal. Teraz takisto. Všetci vybehli z chatrčí tak rýchlo, že sa nestačil ani spamätať a až potom premýšľal, čo sa vlastne stalo. O Stanleyho s jeho karavánou a nosičmi sa vôbec nebál, lebo vedel, že cesta späť je voľná. Ale videl, že nadišla chvíľa, kedy sa bude musieť s nimi rozlúčiť.

Stanley rýchlo vošiel, v rukách zvieral revolver.

— Násilím som musel utíšiť paniku. — Usmieval sa, ťažko oddychoval. — Schau si už stačil privlastniť moje sedlo a chcel ujsť na oslovi; Arabi kričia, dobre že sa nebijú. Potešil ma iba nosič Shanda: pokojne si sedí a kŕmi sa. Selim vrátil troch; pohrozil im zbraňou. Tak, ideme do Mfuto!

— Ja zostávam, — ozval sa Gent, — a pokúsim sa preniknúť k Magalazari.

— Už vám nebudem nič hovoriť. Ste šialenec! Tak teda pokračujete v ceste vpred?

— Hej. Túto noc sa nepohnem; aj deň strávim tu a v nasledujúcu noc vyrazím s Cauperem. Stanley mu podal ruku.

— Teda zbohom! Ste odvážny človek, ale ja vám nerozumiem.

— Zbohom, možno sa stretneme v Uidžidži.

— Alebo po smrti, čo je pravdepodobnejšie.

— Prirodzene.

Stanley sa usmial, mávol rukou a vyšiel; Gent hu vyprevadil na ulicu. Za nimi kráčal Caupere.

Tlačenica ľudí, ktorí sa zhrčili a postávali na ulici, ich zastavila. Cestovatelia sa ešte raz rozlúčili, Gent sa vrátil do prázdnej chatrče. Hluk pomaly utíchal, dedina čoskoro spustla a nastalo úplné ticho. Gent fajčil a premýšľal. Práve sa rozlúčil s ľuďmi, ktorí prežili to isté, čo on; delil sa s nimi o ťažkosti a nebezpečenstvá. Teraz sa ich cesty rozišli. No on sa podrobil zákonom svojej duše.

Zvyšok noci Gent i Caupere striedavo bdeli a nasledujúci deň strávili v lese, kde sa obidvaja cítili bezpečne. Gent si v potoku vypral bielizeň, vyčistil pušku a dal ju do poriadku. Caupereho už zasvätil do plánu ďalšej cesty; prijal to pokojne. Práve tak pokojne by bol prijal Gentov rozkaz, keby ho požiadal, aby ho vlastnoručne zabil. Vôľa a želanie muzungu sa stali jeho vôľou, jeho želaním.

V noci, keď sa presvedčil, že okolie je tiché, zašiel Gent znova do dediny. Bola pustá. Ľahol si, a nechcel zaspať, ale únava ho premohla. Caupere vyšiel na priedomie s takým istým úmyslom, ale i on zaspal.

Gent spal krátky, ale ťažký spánok. Snívalo sa mu o stáde nosorožcov s ľudskými tvárami, ktoré plávali k nemu. Otočil sa, a vtom sa načisto prebudil. Vstal a vyšiel na dvor. Na nebi visel obrovský africký mesiac; tráva sa belela v jeho svetle.

Caupere spal na priedomí. Gent ho zobudil. Černoch otvoril oči, chvíľu nehybne ležal, potom rýchlo vyskočil.

— Caupere, — riekol ticho Gent, — idem k Magalazari. Pôjdeš so mnou?

Usmial sa. — Caupere pôjde s muzungu. Muzungu neopustí Caupereho.

— Vedel som, že to povieš. Vezmi si pušku. Tu nemôžeme ďalej

zostať, treba nám ísť.

Pretože Gent vyšiel úplne vyzbrojený, so všetkým, čo potrebovali na cestu, Caupere sa s prípravami dlho nezdržiaval.

XII

Na tretí deň ráno sa vyčerpaní pútnici dostali k brehom Magalazari.

Ráno bolo nádherné. Na belasú hladinu širokej rieky padali ako oslepujúce pruhy mäkké lúče slnka. Protiľahlý breh pokrýval hustý les. žiariaci a vzdušný v opare rieky. Čajky, volavky a ibisy prelietavali rieku; krídla sa im pri náhlych obratoch raz černeli, raz boli akoby pozlátené. Tam, kde Gent dorazil k vode, sa tiahol pás čistiniek, ktoré rozdeľovali pobrežný les smaragdovými škvrnami posiatymi kvetmi. Poletovali tu drobučké africké kolibríky, drozdy kovovej farby, divé holuby a krakle s belasými krídlami. Za čistinkami boli stromy vyššie a hustejšie ako v lesíku, čo obklopoval Genta; zdalo sa, že v ňom panuje večná tma.

Poľovník prešiel cez čistinku a zazrel sieť cestičiek, ktoré viedli do hĺbky lesa. Asi tu boli osady, o ktorých ani jeden s istotou nevedel. No Caupere, keď si obzrel cestu, usúdil:

— Muzungu, táto vedie do džudžu. Les — džudžu. Aha, tam.

Gent pochopil, o čo ide. Neraz počul o posvätných hájoch, plných pamätníkov zomrelých. Pamätníky tvoria zvyčajne rozličné veci, kamene a niekedy iba stĺpy, ovešané handrami Samotné slovo 'džužu' značí zasvätenie tajomnej sile, vládnucej nad životom a smrťou a súvisí s dávnou predstavou o osude.

Povera robila les džudžu nedotknuteľným, Mohli sem vstúpiť iba náčelníci, čarodejníci a príbuzní zomrelých. Ostatným sa zakazovalo pod hrozbou smrti prekročiť okraj lesa.

— Aha, džudžu, — zašomral Gent. — No čože, nemáme z neho nič, Caupere. Poďme na breh robiť plť.

Náhle v ňom skrsla myšlienka.

— Počkaj! — Chcel vyskúšať, aké je Caupereho stanovisko k džudžu. — Pôjdeme do posvätného lesa. Nebojíš sa?

— Och, toto džudžu je cudzie, — odvetil naivne černoch, — báť sa iba duchov svojho kmeňa.

Pustili sa po cestičke a ponorili sa do prítmia. Pretínali ju iné

cestičky, nad hlavami sa im splietali vetvy, vytvárali zarastené chodby z lístia Gent kráčal opatrne, obzeral sa; ak by ich tu zbadali, značilo by to pre nich veľké nebezpečenstvo, ale našťastie nestretli nikoho.

Na začiatku boli chudobné džudžu — kopy črepov pod strechou z raždia, hŕby rákosia a kostí, ale potom sa cestička rozšírila a skončila na neveľkej čistinke, na ktorej stála veľká kôlňa podopretá tyčami. Ležali tam dva slonie kly, krčahy, zbraň, zopár farebných handričiek, asi dvadsať medených náramkov a navrchu tejto kopy bolo to, čo Gent hľadal — piroga. Bola dlhá, v prostriedku široká, bez lavičiek, s vysoko ohnutým nosom a zadnou časťou. Bolo tam aj niekoľko dlhých vesiel s lopatkami na oboch koncoch. Piroga bola z pevnej ľahkej kôry, pospájanej suchými žilami; keď si ju poprezeral, zistil, že sa na nej môže hoci aj hneď vydať na cestu.

Museli teda džudžu okradnúť.

Caupere sa nesmelo dotkol pirogy, ale Gentove rozhodné gestá mu dodali odvahy. Bez meškania si ju vyložili na plecia a po niekoľkých zastávkach udychčaní, no spokojní, ju spustili na vodu. Ukázalo sa, že je stabilná a uniesla by aj štyroch.

— Sadni si, muzungu, — prikázal černoch a prenášal do pirogy celý náklad, ktorý za čas, kým boli v džudžu, ukryli v kroví. — Caupere bude veslovať. Voda je dobrá, tečie rýchlo.

Breh bol strmý, rýchly prúd unášal loďku; ani nemuseli veslovať. Zatiaľ išlo všetko dobre, iba s potravinami si robil Gent starosti: zásoby prosa a suchárov im dochádzali. Dúfal, že nadviaže spojenie s obyvateľmi osád na brehu rieky.

Caupere stál za Gentom, zručne obracal veslo, zaberajúc raz z pravej, raz z ľavej strany lode. Rieka bola nádherná.

Voda sa ligotala, pri jednom brehu bola kovovo tmavá a na druhom priezračná. Ostrovy porastené lesmi vyzerali ako zelené budovy fantastických tvarov. Kam sa len oko zahľadelo, žiarilo množstvo čarovných azúrových odtieňov; kvety. Les na neďalekom brehu prevísal nad vodou a tvoril tienistú chodbu. Rieka sa kľukatila. V diaľke strácal les prirodzenú zelenú farbu, žiaril ružovými a belasými farbami. Osamelé stromy s bohatými vrcholcami boli ako priezračné tiene. Les niekedy vystriedali trstinové porasty. Nad nimi krúžila množstvo vodných vtákov.

Caupere sa asi cítil dobre, lebo si začal ticho pospevovať. Gent mu nerozumel, ale domyslel si, že spieva asi toto:

Rieka je široká, sirôtka.
Voda je hlboká, hlboká.
Loďka je ľahká, ľahká.
Tak ďaleko plávame.
Tak svetlo a nejasne žijeme.
Všetko vidíme a milujeme.
Krúti sa rieka ako had.
Duša moja spokojná.
Dlhým veslom kormidlujem.

No keby bol Gent rozumel, že Caupere spieva:

— Ukradli sme pirogu — juch! — Šikovne sme ukradli pirogu, biely muzungu sa nebojí mŕtvych!

— Plavíme sa; Cauperemu sa žiada jesť — veľmi sa mu žiada jesť; no keď spieva, netúži tak po mäse a mlieku.

— Okolo je veľa vody; všetko vidieť, niet tu hadov a pichliačov, no teraz sa treba držať bližšie k brehu, bol by si asi spomenul na Heineho báseň:

Na brehoch Gangy žijú urastení, pekní ľudia, vijú vence z lotosových kvetov a hovoria o posvätných knihách…

XIII

Prvé dva dni plavby prešli bez zvláštnych príhod, ak nerátame stretnutie so stádom hrochov, ktoré pirogu dobre že neprevrhli. Gent ich odohnal streľbou; starý hroch, čo plával neďaleko, sa rozzúril, nadvihol sa a už chytal do zubov okraj krehkého plavidla, keď mu Gent, ktorý nestratil duchaprítomnosť, strelil do oka. Hroch sa zvalil a zmizol pod vodou; čoskoro vyniesol prúd jeho telo na hladinu.

V noci sa utáborili na brehu a striedavo spali pri ohni. Na tretí deň ráno zazreli strmé katarakty; voda burácala a padala na čierne kamene ako biela pena. Gent ich zbadal z diaľky; nemohol riskovať, že príde a loďku, a preto prikázal Cauperemu pristáť na ľavom brehu, aby mohli pirogu preniesť a obísť nebezpečné miesto.

Breh bol taký zarastený popínavými rastlinami, že sa trápili asi dve hodiny, kým katarakty obišli. Obidvoch zalieval pot. Keď horko-ťažko spustili loďku na vodu, lebo tu bola šmykľavá, trávou porastená hlina, Gent sa náhodou obzrel a ustrnul v údive.

Neďaleko nich čupelo v polkruhu šesť domorodcov s vyvalenými očami. Siedmy stál za nimi a zvieral v rukách oštep. Náhodou sa prizerali, ako spúšťali loďku a celkom stratili duchaprítomnosť. Ani Gent nevedel, ako sa má zachovať, ale zdalo sa mu, že nie sú nepriateľsky naladení. Keďže dôveroval inštinktu černochov, spýtal sa Caupereho:

— Čo si myslíš?

Caupere pristúpil k jednému z čupiacich, ten však okamžite vyskočil. Caupere ho priateľsky potľapkal po bruchu. Ten mu odvetil takisto. Vtedy sa Caupere začal zvíjať, prehýbať a rozhadzovať rukami, až sa Gent obával, že sa mu dačo stalo. Ničomu nerozumel, ale domorodec asi vedel, o čo ide, začal prešľapovať na mieste a gestikulovať rukami. Vtedy jeho spoločníci obkľúčili Genta, prezerali si ho zo všetkých strán, vykrikovali a chytali jeden druhého za prsty.

Caupere vysvetľoval:

— Muzungu, oni nám nechcú ublížiť. Ešte nikdy nevideli bieleho človeka a prosia ťa, aby si šiel k nim do dediny. Predáš im, čo budeš chcieť, a oni sľubujú, že nás pohostia a zásobia potravinami.

Gent porozmýšľal a rozhodol sa, že pôjdu. Černosi doteraz neprejavili nepriateľstvo. Okrem toho mal dve pušky a tretiu mal Caupere. Preto súhlasne prikývol. V tej chvíli sa ozval radostný krik.

Domorodci mávajúc oštepmi ho obklopili; jedného z nich plesol po pleci a ukázal na loďku. Pochopili, čo beloch chce, pritiahli pirogu, skryli ju v kroví a sprievod sa vydal po úzkej cestičke, čo sa vinula lesom ako rieka. Cestou tárali a posunkami sa dorozumievali s Cauperem. Asi si rozumeli, ale Gent sa cítil strašne hlúpo.

Čoskoro sa ukázala dedina: dva rady chatrčí, v tvare úľov, s trstinovými strechami, ohradené špicatým plotom. Z brány sa vyrútila kopa detí, a keď zazreli belocha, s výskotom sa poskrývali do krovia. Ďalší domorodec, ktorého Gent stretol, bol starec; niesol vrece prosa. Starec stŕpol od prekvapenia, zahodil vrece a vbehol do chatrče. Žena, ktorá sedela pred dverami, zúfalo skríkla a zmizla.

Ulicu však predsa len čoskoro zaplnili obyvatelia; tisli sa okolo vchodov do chatrč. Niektorí mali luky. Máloktorý mal na sebe zásteru alebo kúsok handry. Takmer všetci boli nahí, čo zrejme tieto deti prírody neprivádzalo vôbec do rozpakov. Časť domorodcov, ktorí Genta sprevádzali, sa rozpŕchla po dedine a čosi horlivo vysvetľovali ostatným: vyvolalo to prejavy súhlasu a tí smelší sa pomaly začali pridávať k sprievodu. Vznikol celý zástup, uprostred ktorého sa na druhý koniec dediny uberali Caupere s Gentom. Ohmatávali ich ako predmety. Gentov odev a farba kože vzbudzovali výkriky. Každý černoch, ktorý sa dotkol poľovníkových šiat, či ruky, odskočil hneď s dobromyseľným chechotom, stiahol hlavu medzi plecia, vyskakoval a štípal svojich susedov. Gent bol trpezlivý, ale už ho to pomaly otravovalo, preto sa potešil, keď sa sprievodcovia zastavili pri pomerne veľkej chatrči a naznačili mu, aby vošiel.

Prikrčil sa, pretisol sa úzkymi dverami a ocitol sa v priestrannej polkruhovej miestnosti s hlinenou dlážkou. Dookola stien stáli drevené lavice. Sadol si, vedľa seba posadil Caupereho a balík s tovarom položil na zem.

Spočiatku sa v ohlušujúcej vrave ťažko dalo o niečom vecne hovoriť, no domorodci si postavali okolo stien a uvoľnili stred miestnosti.

Gent vstal a prehovoril k nim po arabsky. Povedal, že predovšetkým potrebuje tlmočníka, ktorý vie po arabsky, a potom chce vidieť náčelníka.

Zo zástupu vystúpil domorodec; lámanou arabčinou vyhlásil, že býval v Uidžidži a môže sa s Gentom rozprávať. Nastalo ticho. Všetci vyčkávali.

— Nie som vaším nepriateľom, — riekol Gent, — ja a môj sluha Caupere sa plavíme k Tanganike. Potrebujeme potraviny. Máme náhrdelníky, stužky, látky, zrkadlá a chceme za ne vajcia, mäso, maslo, chlieb a zeleninu.

Domorodec vzápätí prekladal; dav súhlasne mrmlal, ale keď prehovoril tlmočník, opäť zmĺkol.

— V Magalazari veľa rýb. V lese veľa divej zveri. Biely má dve pušky. Prečo nestrieľať antilopy a byvolov a nejesť ich? — vyzvedal sa.

— Preto, — odvetil Gent, — že sa ponáhľam. Čaká ma biely človek, ktorého niekoľko rokov považujú za mŕtveho. Chcem sa čím skôr

dozvedieť, či je živý, a ak áno, chcem mu pomôcť vrátiť sa domov.

Keď to černoch preložil, ozvali sa hlasnejšie výkriky. Gent chcel opäť prehovoriť, ale v tej chvíli sa pri dverách ozval zvonček a dav stíchol v úctivom očakávaní.

— Ó, muzungu! — zvolal tlmočník, — hľa, sám kráľ kráľov, náčelník N'Kombe[13], on teraz hovoriť s tebou.

Vošli traja vojaci so štítmi a oštepmi. Za nimi priviedli veľmoži malého starčeka, ktorý ledva prepletal nohami. Vyzeral nezdravo, a ako sa neskôr ukázalo, skutočne bol chorý.

Biela brada mu vrúbila sirôtku kostnatú tvár s nízkym čelom, dychtivými, drobnými očami, a dvojitou bradou. Veľké uši mu smiešne odstávali. Bol ťažký, ale ruky a nohy mal veľmi chudé. Okolo bedier mal omotanú pruhovanú látku. Stará námornícka čiapka sa mu ledva držala na sivej, kučeravej hlave; na prsiach mu viselo množstvo amuletov. V ľavej ruke zvieral paličku so zvončekmi.

Veľmoži sa od ostatných obyvateľov líšili tým, že boli dobre živení, zdobili ich medené náramky, zložité vysoké účesy pripomínajúce kužeľovité kopy čiernych chlebíkov. Z vlasov im vytŕčali farebné pera; na bedrách, takisto ako náčelník, mali omotanú látku.

Len čo vošiel, sadol si, založil ruky v bok, zatváril sa dôležito, hoci v prasačích očkách sa mu zračil strach. Veľmoži a celá suita sa postavili do polkruhu okolo panovníka. Privolal si tlmočníka, niečo mu povedal, mračil sa a vrtel hlavou. Tlmočník sa obrátil na Genta:

— N'Kombe si želá počuť od muzungu, kam a prečo ide, a čo chce v dedine. Gent to zopakoval. Kráľ na to zase dačo povedal.

— Kráľ sa pýta, — prekladal černoch, — aké dary ste mu priniesli a čo pre vás môže urobiť. Nemôže dlho hovoriť a sedieť. Prosí, aby som vám tlmočil, že sa stal obeťou sprisahania. Otrávili ho a už piaty deň je chorý. Počul, že tekutý oheň bielych ľudí veľmi pomáha pri všelijakých chorobách a prosí, aby ste mu dali trochu z tohto zázračného nápoja.

Gent sa zaujímal, čo sa čiernemu veličenstvu stalo. Nato začal náčelník jajkať, mľaskať jazykom a útrpne prevracal oči a dlho čosi vykladal tlmočníkovi, a tak sa Gent dozvedel nasledujúci príbeh:

Kým sa kráľovské jedlo dostane do pánovho brucha, dávajú ho zvyčajne ochutnať jednej z jeho žien. Takto by sa bol prejavil účinok

[13] Kráľ Slnko

jedu, prv ako by bol uškodil N'Kombemu. No pre nedbalosť blízkych, či z roztržitosti samotného náčelníka, túto skúšku už niekoľko dní nerobili. Prišlo mu zle, začal chradnúť. Vtedy čarodejník vykonal obrad obetovania, zaklínania a podal náležité vysvetlenie:

Náčelníka otrávilo mladé dievča zo susednej dediny. Táto osoba (mimochodom celkom nevinná) sa mala stať ženou jedného z náčelníkových príbuzných. Na jej nešťastie otrok, patriaci jej bratovi, zabil istého slobodného človeka, čarodejníkovho blízkeho priateľa, keď sa s ním na akejsi slávnosti pohádal. Podľa miestneho práva mohol príbuzný alebo priateľ zavraždeného slobodného človeka žiadať ako odplatu život toho, komu otrok-vrah patrí. Brat nešťastnej nevesty zachraňujúc svoj život, stačil prehovoriť náčelníka, aby mohol namiesto seba obetovať sestru. Ona, ako vravel čarodejník, chcela zavraždiť N'Kombeho a otrávila mu jedlo. Pochopiteľne, celé obvinenie bolo absolútne nedokázateľné a zakladalo sa na spolupráci nadprirodzených síl, ktoré vinníčku odhalili, no Gent postrehol zlomyseľnú intrigu, pochádzajúcu z kráľovského práva stínať hlavy, komu sa len zachce.

Teraz sa vecí mali takto: obvinenú a jej ženícha, podozrivého zo spoluúčasti, strážili; čakali na popravu.

Gent si vypočul tlmočníka a riekol:

— Náčelník N'Kombe! Ja, biely muzungu ťa prosím o dovolenie prehliadnuť tvoju osobu. Som veľký čarodejník, veľký znalec a žrec bielych ľudí. Viem liečiť. Zatiaľ ti ponúkam tieto dary.

Otvoril balík, odtrhol pred zrakom nadšeného náčelníka asi päť metrov belasého barchetu s ružovými bodkami; k tomu pridal ešte dve mosadzné zrkadielka, zväzok zelených náušníc, pol fľaše rumu a toto všetko podal N'Kombemu.

Zdalo sa, že pri pohľade na tieto poklady choroba náčelníka opustila. Nervózne mykol nohou, vyskočil a trasúcimi sa rukami sa zaboril do látky, prikladal si ju na krk, na prsia, na brucho. Polom schytil zrkadielko, vypleštil doň oči a rozchichotal sa. Bol ohromne spokojný. No zdalo sa, že mu pol fľaše rumu opantalo celú dušu. Ovoniaval ju, trel rukami, prikladal k tvári, potriasal si ju pri uchu, nakoniec vtlačil prstom zátku a namočil si doň jazyk. Tvár mu zalialo nadšenie a prekvapenie.

Otroci a kráľova suita plne zdieľali jasot svojho pána. Domorodci

utvorili okolo darov, rozložených pri mocnárových nohách, tesný kruh, híkali od nadšenia. Keď vzrušenie opadlo, náčelník usadil okolo seba veľmožov a prostredníctvom tlmočníka oznámil, že si chce uctiť bieleho cestovateľa, a preto rozkazuje začať tance, po ktorých bude nasledovať pohostenie a potom poprava previnilcov.

Potom si priložil k ústam vytúženú fľašu rumu a jedným razom vypil vyše polovice. Priniesli mu drevenú času, do ktorej nalial toľko rumu, aby mu vo fľaši zostala ešte poriadna dávka a ponúkol ním veľmožov. Napili sa a dychtivo hľadeli ďalej na fľašu, no náčelník ju zazátkoval a prikázal, aby mu ju odniesli do chatrče.

— N'Kombe ďakuje bielemu človeku, — ozval sa tlmočník. — Veľmi potrebuje lieky. Ak biely človek odstráni účinok jedu, N'Kombe sa zaväzuje, že mu splní všetky želania.

Gent dôstojne vstal, pristúpil k náčelníkovi a požiadal ho, aby si ľahol na lavicu. Desiatky očí sa upreli na belocha, suita od strachu sotva dýchala. Nastalo zbožné ticho.

Náčelník si odkašlal, ľahol si a vypleštil oči na Genta. Rozkázal náčelníkovi otvoriť ústa a vyplaziť jazyk; mal ho celkom biely; pokazený žalúdok. Po tom mu Gent ohmatal brucho, od prejedania tvrdé ako bubon a napokon priložil náčelníkovi ucho na srdce. Pracovalo ťažko, prerývane, nepravidelne. Teraz mu bolo jasné, od čoho je náčelníkovi zle. Okrem toto jeho veličenstvo mu oznámilo, že pred tromi dňami sa konala veľká hostina, na ktorej zjedli kanca. Musel mu dať preháňadlo.

Popierať, že ho otrávili, nemalo význam.

— N'Kombeho bolí srdce, brucho, chrbát, hrdlo, krk a hlava. To som zistil, — vyhlásil Gent.

N'Kombe spokojný, že má tak veľa chorôb, ktoré vzbudzovali u súkmeňovcov voči jeho osobe taký súcit, mľaskol jazykom a znova sa pustil jajkať a plieskal sa po chorých miestach. Keď to ženy videli, začali nariekať a utierali si suché oči. Potom vstal a vyzval muzungu, aby ho nasledoval; celá suita sa vyvalila na dvor a diváci za nimi. Černosi sa usadili do kruhu; Gent a Caupere pri náčelníkovi. Tu sa usalašil aj päťčlenný orchester. Jeden, s kosťou prevlečenou cez nos, držal takú istú kostenú paličku za úzky otvor vydlabaného slonieho kla. Fúkal do nej, ale ako vyludzoval tóny, tomu Gent nerozumel.

Pripomínali bučanie kráv; boli ohlušujúce a divé. Ďalší hudobník búchal kosťou do bubna z vydlabaného pňa potiahnutého napnutou kožou, Tretí vyludzoval prenikavé tóny z páru volských mechúrov s píšťalkami. Štvrtý mykal strunu, napnutú v drevenom žľabe, piaty si na zápästia navliekol okrúhle železné tanieriky a mlátil nimi z cele] sily.

A domorodci tancovali podľa tejto hudby. V rukách zvierali oštepy a široké trojuholníkové nože. Tváre mali natreté bielou farbou, z drieku im viseli zástery, z ramien franforce zvieracích koží. Ich tanec sa podobal štvorylke. Dva rady tanečníkov sa stretávali, vzďaľovali, otáčali, plieskali po pätách, nakláňali sa hlavami k zemi, vyskakovali, vrteli sa a zúrivo mávali zbraňami. Nakoniec ohlušujúcu zavyli, všetci naraz poskočili, roztiahli nohy, vrhli sa pred náčelníkom na zem a potom sa zmiešali s davom.

Gent si uľahčené vydýchol, lebo sa mu veľmi chcelo spať, to však bola na nešťastie iba prvá polovica programu.

Zazvonil zvonček a spomedzi davu vyskočilo akési čudo. Bol to žrec, náčelníkova pravá ruka. Na každom kroku sa hádzal o zem, rozhadzoval rukami. Bol omotaný množstvom maličkých rohoží; vyzeral ako záhradný strašiak. Na hlave mal obruč, ovešanú zubami, korálkami, hrkálkami. V ruke mával paličkou so zvončekmi. Tri razy sa pokrútil a napokon prehovoril:

— Prekladaj, — vyzval Gent tlmočníka, — chcem všetko vedieť.

— Počúvajte, dávajte pozor a čudujte sa, — húdol mu tlmočník do ucha. — Biely človek prišiel z východu. Bohatý biely človek. Nikdy nebol u nás a my sme ho nikdy nevideli. Nie je naším nepriateľom a my sme ho prijali s úctou. Videl náčelníka a obdivoval jeho moc. Videl vojakov, strašných ako levy. Videl vojnový tanec a teraz uvidí, ako sa vykonáva spravodlivosť, nezaujatá, posvätná. Dozvie sa, že zločinec, nech by to bol ktokoľvek, ak pod kepienkom priateľstva skrýva úklady, nech nečaká zľutovanie.

Posledné slová nepochybne narážali na Gentovu ponuku, že vylieči N'Kombeho.

— A tak počúvajte, — pokračoval žrec, — teraz bude popravená Kagonga a Moosve. Deti N'Kombeho, priveďte naničhodníkov! Nadišla ich posledná hodina. Choďte a rýchlo sa vráťte.

Nastal rozruch. Černosi netrpezlivo očakávali toto divadlo, na ktoré

myslel Gent s hrôzou.

„Deti — štyria obrovskí černosi, odišli po obete. Žrec sa posadil vedľa náčelníka. Teraz už bolo jasné, že sa cíti urazený a nepokojný: pohľad, ktorý spod obŕv vrhal na Genta, bol pochmúrny.

Kruh sa roztvoril, aby mohli väzni prejsť. Stáli skleslo so zloženými rukami. Obaja mali na pravej nohe ťažkú drevenú obruč. Gentovi sa zdalo, že Kagonga je takmer ešte dievčatko. Celou postavičkou pripomínala vyľakané, vyplašene sa obzerajúce zvieratko, v očiach sa jej zračil zúfalý strach. Moosve, mladý černoch, stál vzpriamene s rukami založenými za chrbtom. S chmúrnou, nehybnou tvárou hľadel na náčelníka. N'Kombe od rumu a očakávania popravy ožil. Neustále volal k sebe raz jedného, raz druhého zo svojich blízkych a vydával rozkazy.

Gent si pozorne obzeral odsúdencov. Človeku sa niekedy naskytne možnosť vidieť psa, zdochýnajúceho od hladu. Zviera leží na boku, nohy vystreté, oči zavreté. Myslíme si, že je mŕtve. Ale nie, zbadáme, ako dýcha, boky sa mu dvíhajú a klesajú. Pes leží deň čo deň, nepohne sa z miesta, kým nezdochne a okoloidúci, keď ho vidia, cítia, že mu niet pomoci.

Takého psa pripomínali Gentovi pokorní väzni.

Chcel ich zachrániť. Vedel, že svojím zásahom môže spôsobiť nepríjemné komplikácie, ale nemohol sa nezúčastnene dívať na nespravodlivú a strašnú popravu. Medzitým doniesli dve krátke hrubé brvná a na Gentovu otázku, načo to bude, mu tlmočník vylíčil popravu. Odsúdeným na zemi váhou brvna polámu väzy.

Nie, to sa nesmie stať, pomyslel si Gent a dačo mu v tom okamihu zišlo na um.

— Počuj, — obrátil sa na tlmočníka, — prehovorím ku všetkým. Nech si každý vypočuje bieleho človeka.

Len čo tlmočník preložil Gentove slová, čarodejník skríkol, pribehol k náčelníkovi a čosi mu zdĺhavo vysvetľoval. Ten s ním nesúhlasil. Nakoniec čarodejník odstúpil a tlmočník povedal, že žrec bol proti tomu, aby biely človek prehovoril, lebo pokladal za potrebné vykonať ihneď popravu. Náčelník bol však opačného názoru.

Gent teda prehovoril a tlmočník to gestikulujúc a prevracajúc oči prekladal davu.

Gent povedal, že sľúbil náčelníka vyliečiť. Ten súhlasil a povedal, že

ak sa uzdraví, splní mu všetky želania. Preto Gent teraz žiada, aby sa poprava odložila. Veľký duch mu oznámil, že títo ľudia sú nevinní. Vinníkom nie je nik iný ako zlý duch, zvaný 'pokazený žalúdok', ktorý sa usídlil v náčelníkovi, aby ho zahubil. Ale on, Gent, mu dá liek, ktorý vyženie zlého ducha a náčelník sa uzdraví. Preto treba popravu odložiť. Kagonga a Moosve sú nevinní. Zajtra, keď náčelník vyzdravie, sa o tom všetci presvedčia a odpustia obvineným.

Dojem bal obrovský. Iba žrec, keď videl, že jeho autorita je ohrozená, prehováral ľudí, aby s Gentom nesúhlasili. Zaplietol do toho tie najrozličnejšie vášne, výpočty a očakávania, lebo poverčiví domorodci strašne kričali. Tváre odsúdených ožili, mihol sa na nich úsmev, nádej. Náčelník v zápale škriepky s veľmožmi a žrecom im búchal päsťou do pŕs, fučal a nevedel, ako sa má rozhodnúť. Tlmočník pobehoval od Genta k náčelníkovi a späť a mrmlal si čosi nezrozumiteľné.

— Dobre, — usúdil nakoniec náčelník, — ale doteraz nám biely človek nedal nijaký dôkaz. Ak dokáže, že je čarodejník, splním mu želanie, odložím popravu, budem sa uňho liečiť a keď vyzdraviem, prepustím väzňov,

Náčelníkovo vyhlásenie prijali všetci so súhlasom. Žrec naznačil Gentovi, že má vojsť do stredu kruhu.

— Tak teda, — vyhlásil zhromaždeniu, — podám vám dôkaz, že som veľký žrec bielych. Uvarím vodu bez ohňa a bez mihnutia oka ju vypijem horúcu.

Keď to povedal, vybral z batoha pohár a požiadal, aby mu doniesli vodu. Naplnil ho vodou, hodil do nej trochu kyseliny citrónovej a štipku sódy bikarbony. Voda zasyčala a spenila sa. Keď na dúšok vypil príjemný osviežujúci nápoj, usmievajúc sa na všetky strany, vyľakaní domorodci odskočili a zvýskli v nadšenom údive.

Zvíťazil som nad vami limonádou, pomyslel si, keď videl, že sa zarazili. Žrec kamsi zmizol. Vedel, že teraz musí odísť a dobre si premyslieť, čo urobí ďalej.

Odsúdených odviedli, náčelník aj so suitou Gentovi naznačil, aby ich nasledoval do paláca. Bola ním obyčajná chatrč, dva razy väčšia ako ostatné, a o niečo čistejšia. Zdobilo ju veľa koží, štítov, zbraní; nepriateľské lebky a veľa riadu — dreveného, hlineného a železného.

Jedli na zemi okolo drevených pokrievok z kôry, na ktoré im kládli jedlo. Obed pozostával z varenej baraniny, kukuričných posúchov s baraním tukom, sliepok, kyslého mlieka, fíg a palmového vína.

N'Kombe sa jedla takmer nedotkol. Ponosoval sa na ťažobu žalúdka a hlavy. Gent usúdil, že by bolo dobre, keby mu dal dávku kalomelu; rozmiešal teda prášok vo vode a podal ho náčelníkovi.

N'Kombe nerozhodne zaškúlil po dvoranoch. Chcel vyzdravieť, ale bál sa. Vtedy Gent, riskujúc, že si pokazí žalúdok, odpil dúšok, na čo sa náčelník osmelil a vyprázdnil času. Gent mu dal ešte rum a náčelník sa už cítil celkom dobre.

Gent po jedle prehlásil, že si chce oddýchnuť. Odviedli ho do prázdnej chatrče; Caupere si ľahol ku vchodu a Gent na lôžko pokryté trávou. Keď sa prebudil, čupeli okolo neho ženy a deti s otvorenými ústami a v úctivom mlčaní si ho prezerali. Len čo sa pohol, všetci vybehli von.

Polihoval a fajčil, keď vošiel akýsi domorodec a vyzval ho, aby ráčil prísť k N'Kombemu.

Gent vzal so sebou aj Caupereho.

Náčelník bol ešte slabý… No už veselší a vyhlásil, že liek pôsobí vynikajúco. A hneď vyslovil želanie jesť. Doniesli mu mäso. No Gent povedal, že bude lepšie, ak zatiaľ bude jesť iba banány a mlieko. N'Kombe ho počúvol. Mľaskajúc vyhlásil, že splní Gentovo želanie a prikázal, aby okamžite priviedli väzňov. Keď odišli po nich, náčelník vyzvedal, či belosi vždy cestujú po jednom.

To bola dobrá poznámka, preto ju Gent okamžite využil.

— Asi na päť dní cesty, — začal, — plávajú za mnou ešte štyri pirogy s piatimi bielymi ľuďmi a osemdesiatimi nosičmi. Majú veľa tovaru a chcú v týchto miestach obchodovať.

Náčelník mlčal, ale bolo vidieť, že je spokojný, lebo mohol rátať s ďalšími darmi a pijatikou. Gent to povedal len preto, aby mu černosi dačo nevyparatili.

Zazneli bubny, zvolávajúce domorodcov, aby si vypočuli náčelníkovo rozhodnutie. Malé námestie sa zaplnilo ľuďmi: najdôležitejší zaujali hlavné miesta. Priviedli odsúdených.

— Prepúšťam Kagongu a Moosveho, lebo sú nevinní, — oznámil náčelník. — Neotrávili ma. Pomohol mi liek bieleho muža. Sľúbil som,

že splním jeho želanie, a slovo dodržím.

Dedina sa ozývala radostným výskytom. Gent sa s uspokojením prizeral, ako väzňom snímajú obruče.

Žrec, ktorý dovtedy pokojne sedel v ústraní, zamieril do stredu kruhu. Netušil, že si týmto privodí istú smrť. Chcel Genta ponížiť, dokázať, že je bezmocný. Fígeľ, ktorý vymyslel, sa odohral rýchlo. Zazvonil zvončekom a vyhlásil:

— Biely človek je klamár. Nemá nijakú moc, nič nevie. Ak je biely človek čarodejník, nech povie, čo sa teraz stane s Kagongou a Moosvem. Hľa, aj oni stoja a takisto to nevedia. A ty to vieš, biely človek?

— Povedz mu, — prikázal Gent tlmočníkovi, tušiac čosi nekalé, — že nečisté sily sa už Kagongy a Moosveho nedotknú. Budú dobre žiť.

Žrec ho vypočul a zlomyseľné sa zasmial.

— Biely človek klame, — skríkol. — Hľa, to je údel zločincov! Dívajte sa! Jedným skokom sa ocitol pri prepustených domorodcoch, vytasil široký nôž a zahnal sa na Moosveho. No Gent bol pripravený. Rýchlo zacielil a skosil čarodejníka jediným výstrelom.

Nastal strašný zmätok. Davom preletel výkrik hrôzy. Niektorí popadali na zem. Väčšina, a s nimi aj Kagonga a Moosve, sa rozpŕchli a skryli za chatrčami. Keď sa Gent obzrel, na okolí nebolo okrem Caupereho nikoho; ani náčelníka, ani domorodcov — všetko sa dalo na útek, lebo si mysleli, že sa bude diať niečo hrozné. Gent to využil a povedal Cauperemu:

— Okamžite odchádzame. Máš všetko pri sebe? Výborne. Neutekaj však. Kráčaj rýchlo a smelo.

Zamierili k východu z dediny. Bola ako vymretá. Bez toho, že by ich bol niekto pristavil, prešli cez bránu, mostík a dole do doliny, čo viedla k rieke. Piroga ležala tam, kde ju nechali.

Gent si uľahčene vydýchol.

Spustili loďku na vodu, Gent si sadol, Caupere si stal s veslom zaňho a piroga vyplávala na rieku.

— Čo myslíš, prečo sme mohli slobodne odísť, keď som zastrelil žreca? — opýtal sa Gent. — Už som sa pripravoval na boj.

— Muzungu je chrabrý, — odvetil Caupere. — Muzungu vie viac ako Caupere. Muzungu vidí, že v dedine nemajú zbrane; puška, to je

hrom. Hrom zabil čarodejníka, za bielym človekom idú ešte ďalší bieli — všetci sa naľakali a ušli.

— Akí bieli, Caupere?

— Ty si povedal, že priplávajú ešte štyri pirogy a tam je päť bielych.

— To som si predsa vymyslel. Náročky.

— Aha! — ozval sa naivne černoch, — muzungu všetko dokáže!

XIV

Uidžidži leží uprostred vysokých hôr, na brehu jazera Tanganika, ktoré objavil Livingstone. Väčšinu obyvateľstva tvoria Arabi, ktorí obchodujú s kaučukom, slonovinou a palmovým olejom. Na domoch majú terasy so strieškami a vyrezávanými stĺpmi. Obklopuje ich zeleň figových, datľových a kokosových paliem. Rastú tu aj kávovníky a pistácie, bohatá kvitnú bielym kvetom citrónovníky a pomarančovníky.

Na pokraji dediny v jednom z takýchto domov sa na terase zavčas ráno zjavil vysoký zhrbený človek. Vlasy mal sivé. Fúzy a brada mu už takisto šediveli. Belasá čiapka, červený kabát a sivé nohavice, to bol odev doktora Livingstona. Bol to on — iba nedávno sa vrátil z krajiny Mannuema.

Livingstone sa zamyslene díval na jazero, kým v diaľke nezačul hluk a vravu; akoby sa tam za záhradami dakto náhlil.

Kto to len môže byť?, pomyslel si a zavolal na sluhu Suziho.

Suzi, mladý Arab s veselou a príjemnou tvárou, sa rýchlo zjavil.

— Čo je to za hluk? — spýtal sa doktor. — Choď to zistiť.

— Áno, sir. — Odišiel a o chvíľu sa vrátil veľmi vzrušený. — Sir, — oznamoval, — do Uidžidži prišli dvaja cestovatelia: biely a čierny. Biely človek je Angličan. Obklopil ich dav Arabov. Angličan, keď sa dozvedel, že som váš sluha, ma požiadal, aby som vám oznámil, že vás hľadá a prosí, aby sa mohol s vami zhovárať. Volá sa Gent.

— Gent, — zopakoval Livingstone, ktorý mal takú dobrú pamäť, že si nepotreboval robiť takmer nijaké poznámky, okrem znakov na mape, ktorým rozumel iba sám. — A! Ak je to ten Gent… Suzi, povedz mu, že ho očakávam.

Arab opäť odišiel a vrava sa priblížila. Pomedzi stromy bolo vidieť, ako sa mihajú biele turbany Arabov. Neodvážili sa až po dom, zastali, od skupiny sa však oddelili dvaja muži a rýchlo vykročili k

Livingstonovmu obydliu. Suzi kráčal pred nimi.

Livingstone zišiel z terasy hosťom naproti. Uvidel známu tvár, takmer čiernu od slnka a špiny, roztrhané šaty. Oči, vpadnuté od únavy a nedostatku spánku, mu žiarili. Za ním kráčal černoch s otvorenými ústami a s puškou pod pazuchou.

Livingstone podal Gentovi ruku. Obaja boli veľmi vzrušení, no zvítali sa iba pevným stiskom rúk. Angličan, aj keď padá do sopky, nevykrikuje hystericky, ale pokojne poznamená: „Myslím, že je tu trochu horúco!“

— Chvalabohu, ste živý a zdravý, doktor! Spoznali ste ma? — ozval sa Gent.

— Samozrejme. Suzi mi povedal vaše meno. Prečo ste sa nepridali k mojej karaváne?

— To je dlhá, predlhá historka, sir. Nie som sám. Je so mnou Caupere, zbehnutý otrok.

— Výborne, Suzi sa oňho postará. Poďme.

Vošli do domu. Stôl, lavičky, dve taburetky, mapy na stenách a papiere na stole; to bolo všetko, čo Gent uvidel v prvej izbe.

— Počujte, Gent, — pokračoval doktor, — skôr sa s vami nebudem rozprávať, kým si neoddýchnete a nenajete sa. Nech sa páči, tadiaľto.

Zaviedol Genta do ďalšej miestnosti. Tu bola železná posteľ, stôl, menšia pohovka, v kúte medené umývadlo.

— Urobte si pohodlie, — ponúkal ho doktor. — Suzi, odveď Caupereho k sebe, daj sa mu najesť a potom nám priprav obed, ale poponáhľaj sa.

— Áno, sir. — Arab sa ticho vzdialil.

— Ako ste sa sem dostali? Okolo sa bojuje; v Unianiembe vystrája Mirambo, — vyzvedal sa Livingstone.

— Prišiel som na piroge po Magalazari, — odvetil Gent, a ustato si sadol na kraj postele. — Na dolných kataraktoch sme museli tak často prenášať loďku, že Caupere div nepadol od únavy. Dva razy nás takmer potopili pobrežné vlny. Od ústia rieky sme plávali po jazere niekoľko desiatok míľ.

— Bodaj vás… — doktor sa začudovane zahľadel na poľovníka. — Dvaja?

— Hej.

— Tak; pekné. Odchádzam; keď si odpočiniete, príďte na terasu. Tam obedúvam.

A odišiel. Gent sa mimovoľne usmieval a hľadel cez okno ta, kde sa ligotala Tanganika. Zachvel sa. Mal za sebou tristo míľ nebezpečného, únavného putovania. Bol s Livingstonom. Teraz už mohol uskutočniť svoj plán. Vedomie, že je v rozprávkovej krajine, ďaleko od civilizovaného sveta, ho spolu s únavou uplynulých dní opantalo pokojom a ospalosťou. Telo sa ešte hýbalo, no duša už spala. Na okamih privrel oči, ale otvoriť ich už nevládal. Hlava mu klesla na podušku a vzápätí zaspal.

Prebudil sa, až keď Suzi podával večeru. Po jedle, mali tamojší syr, pomaranče, orechy, fľašu malagy a kávu, začal Gent hovoriť o udalostiach v Európe. Livingstone o nich nič nevedel. Francúzsko-pruská vojna sa skončila porážkou Francúzska; Napoleon III. padol do zajatia, panovníčka sa zachránila útekom; Dánsko a Šlezvicko-Holštýnsko pripojili k Prusku; Granta zvolili za prezidenta Spojených štátov severoamerických; na Kréte potlačili povstanie; revolúcia zbavila kráľovnú Izabelu trónu.

Arabskí šejkovia, keď sa dozvedeli, že k Livingstonovi prišiel hosť, poslali im kuchársku deputáciu. Na jednej mise niesli kopu horúcich pirôžkov s mäsom, na druhej — pečené kurčatá, na tretej — kozľacie ragout; potom ovocie a cukrové orechy. Gent rozprával o stretnutí so Stanleym, o ich spoločnom putovaní a nezvyčajne potešil Livingstona správou, že mu Stanley nesie listy.

— Riskoval som, keď som sa vydal po Magalazari, — vysvetľoval Gent, — preto som nevzal ani jeden. Karavána, ktorú poslal za vami zanzibarský konzul, ich pred rokom priviezla do Tabory; Stanley zobral náklad karavány aj listy.

— To značí, že sú tam aj listy od mojich detí, — poznamenal doktor.

— Veľmi by som sa chcel vrátiť domov, ale… No aby som sa dostal ku skutočnému prameňu Nílu, k jazeru, ktoré domorodci nazývajú Čauambi, potrebujem ešte aspoň šesť mesiacov.

Keď začal o tom rozprávať, ožil, vyzeral veľmi mladistvo. Jeho poznámky pomaly prešli do rozprávania o šiestich rokoch putovania po Afrike.

— Do vnútrozemia, — rozprával, — som sa vybral siedmeho marca

1866. Mal som dvanásť bombayských spahiov, deväť ľudí z Komoranských ostrovov, sedem oslobodených otrokov a dvoch černochov zo Zambezi; trinásť zvierat, šesť tiav, tri byvoly, dve mulice a dva osly. Spahiovia, ozbrojení rýchlopaľnými karabínami, mali na starosti bezpečnosť výpravy.

Vybrali sme sa po brehu Rovumy, rieky, ktorá sa vlieva do oceánu pri myse Delgao. Rástla tu trstina, cez ktorú sme sa museli presekávať celé míle.

Ukázalo sa, že spahiovia a komoranskí domorodci sú hrozní darebáci. Čoskoro sa im odnechcelo pokračovať v ceste. Aby ma prinútili k návratu, mlátili a trápili zvieratá, až ani jedno nezostalo nažive.

Gent si spomenul na Zimbaueni, ale nepovedal nič.

— Keď videli, že to nepomáha, — pokračoval doktor, — začali poburovať proti mne okolitých domorodcov rozširovaním chýrov, že vraj belosi kupujú černochov, aby ich zjedli. Prvú ženu, ktorá im prišla do cesty, pod hrozbou smrti prinútili, aby im niesla balíky a zbrane. Neprešla ani hodina, aby si neľahli na cestu, žalovali sa na svoj údel a vymýšľali nové úskoky.

Bolo nebezpečné mať vo výprave takýchto ľudí, a tak som ich poslal späť. Zostal mi neveľký oddiel, s ktorým som prešiel strašnými húštinami v zemi Vagiuja a začiatkom augusta som dorazil do krajiny náčelníka Mpondu ležiacej pri jazere Njasa.

Od Mpondu som sa dostal do dediny náčelníka Babizu a urobil som chybu, že som sa uňho zdržal, aby som ho vyliečil. V tom čase sa zo západného brehu Njasy zjavil istý Arab. Asi sa dostal do nejakej nečistej aféry, lebo sa zaplietal do lží.

Povedal, že ho ozbíjal kmeň Mazitu. A kmeň Mazitu žije najmenej stopäťdesiat míľ na severozápad od miesta, kadiaľ Arab prechádzal. Vypočul som ho s nedôverou, ale Muza (tak sa volal vodca komoranských černochov) sa tváril, že mu verí. Večer prišiel ku mne a rozhovoril sa o nešťastiach arabskej karavány. „Ty mu veríš?“ opýtal som sa. „Ó áno, hovoril pravdu, pravdu.“

„Muza,“ povedal som, „Arab klame. Mazitu nielenže zbíjajú, ale aj vraždia. Ty sa asi bojíš ísť so mnou ďalej. Nože poďme k Babizovi, on ťa presvedčí.“

Náčelník nás vypočul a dodal:

„Arab klame. Keby bol Mazitu tak blízko, bol by som o tom počul.“

Keď sme sa vracali, Muza sa rozfňukal:

„Och, doktor! Nie, nechcem ísť k Mazituovi, Mazitu ma zabije. Chcem ísť domov.“

„Veď Mazitu tu nie je.“

„Och, ktovie. Ja sa bojím, ja sa bojím.“

„Muza, keď sa ty a tvoji druhovia tak bojíte, pôjdeme priamo na západ, vedľa Mazituovej krajiny.“

„Všetkých nás pobijú, je nás málo,“ fňukal.

Mister Gent, mal som strašnú chuť dať ho zastreliť ako buriča; ľutujem, že som tak neurobil. Konečne som ich akosi uhovoril, a tak sme sa vydali smerom na západ; jednej noci však všetci opustili tábor. Po tejto udalosti som pod hrozbou smrti zakázal hovoriť o Mazituovi.

Keď sme opustili Njasu, dorazili sme do krajiny, ktorá neobchodovala s otrokmi; obyvatelia tu boli pohostinní, prívetiví a ochotne mi pomáhali prenášať batožinu; keďže som zostal s piatimi nosičmi, nebol by som mohol pokračovať v ceste.

Po ceste sa mi podarilo najať ešte zopár nosičov; začiatkom decembra 1866 som prechádzal krajinou, kde vystrájali bandy zbojníckych kmeňov.

Nebolo tu dobytka, ani polia neboli zasiate, obyvateľstvo sa rozpŕchlo. Veľmi sme hladovali, živili sme sa divými plodmi. Ušli mi ďalší nosiči a pokradli mi aj bielizeň a šaty. No ja som postupoval vpred.

Prenasledovaný neúspechmi nechal som za sebou krajinu náčelníka Bobambu, Barungu a dostal som sa do Pundu.

V Pundu vládol Kazembo. Je to človek chápavý a nie zlý. Privítal ma s hojnosťou a so slávou, keď sa ma najprv povypytoval, kam a načo idem. Odvetil som mu tak, aby mi porozumel:

„V krajine bielych ľudí je veľa vedcov, ktorí chcú zistiť, aké jazerá a rieky sú v neznámych krajinách, ako sa nazývajú a kam tečú. Ja idem na juh, lebo som počul, že je tam veľa vody.“

Domorodec Kazembovi pretlmočil: „Nerozumiem, prečo to biely človek potrebuje, ale asi to veľmi potrebuje, a nie je v tom nič zlé. Hľadá vodu.“

„Biely človek chce ísť na juh?“ spýtal sa náčelník.

„Áno, počul som, že sú tam jazerá a rieky.“

„Čudné!“ poznamenal Kazembo. „Prečo musíš ísť tak ďaleko. Tu je vody, koľko chceš. Voda je blízko.“

Zasa ma dostal do ťažkej situácie, no vtom sa zjavila náčelníkova manželka. Vstúpila s veľkom pompou, aby urobila dojem na 'divého' bieleho človeka. Jej sprievod tvorili ženy ozbrojené kopijami a ona mala v ruke takisto obrovskú kopiju. Oblečenú mala veľmi širokú červenú sukňu; účes hýril pestrými perami, z nosa a uší jej viseli kruhy. Táto mladá pekná žena, takto smiešne spotvorená, prišla do rozpakov; ja som sa rozosmial. Mali ste to vidieť, mister Gent. Smial som sa neudržateľne, nakoniec sa aj ona rozosmiala, potom sa pridali ostatné. Zahorela od hanby a rýchlo zmizla sprevádzaná družkami.

Ako viete, hľadal som pramene Nílu. V krajine Lunda mi dala veľa práce rieka Čambezi, ktorú si Portugalci. mýlia so Zambezi. Dlho som sa potuloval v Lunde a priľahlých krajinách, kým som zistil, že Čambezi je vlastne iná rieka, že vzniká na jedenástom stupni južnej šírky a je to najužší prameň veľkého Nílu.

Na severozápad od Kazemba som objavil obrovské jazero. Domorodci ho nazývajú Liamba. Keď som sa preplavil na jeho severný breh, dostal som sa do juhovýchodnej časti Tanganiky. Keby som bol prešiel rieku Marungu, bol by som sa dostal k jazeru Moero.

Je to krásne, ba nádherné jazero. Zo všetkých strán ho obklopujú malebné hory, jeho brehy pokrýva bohatá tropická fauna. Jazero potom vyteká cez hlbokú puklinu ako hučiaci prúd a to je vlastne začiatok rieky Lualaby, ktorej som dal meno Uebba, po mojom starom oddanom priateľovi.

Lualaba sa vlieva do dlhého jazera Komolondo pod 6° 30' šírky.

Na juhozápad od Komolondo leží veľké jazero Šebungo; nazval som ho jazerom Abrahama Lincolna. Z Lincolnovho jazera vyteká rieka Leki a vlieva sa do Lualaby.

Zaujímalo ma, či to nie je Lualaba — Níl, za ktorého južný prameň pokladám Čambezi. Presvedčil som sa, že je to Níl.

V marci roku 1869 som dorazil do Uidžidži, kde som zostal do júna. Tu som sa rozhodol preplaviť pozdĺž brehov po celej Tanganike, ale zistil som, že ak tak urobím, prídem o všetko. Arabi aj domorodci boli

strašne chamtiví.

Koncom júna som opustil Uidžidži a vydal som sa do krajiny Ugucha, odtiaľ do Urua s karavánami obchodníkov, s ktorými som sa po ceste stretol. Preskúmal som Lualabu smerom na sever až po štvrtý stupeň južnej šírky. Po ceste som sa dozvedel, že severnejšie leží ďalšie jazero, do ktorého sa Lualaba vlieva, ale nemohol som ta ísť. Nosiči sa vzbúrili. Vyhlásili, že pôjdu iba pod silnou ozbrojenou ochranou a ja som takúto ochranu nemal kde najať.

Musel som sa vrátiť do Uidžidži. Bola to únavná, ťažká cesta… Je strašné, keď ste presvedčený, že ste už pri cieli a zistíte, aký ste bezmocný… To jazero predsa mohlo byť chýbajúcim ohnivkom v reťazi mojich objavov; jazerom, kde sa mala vlievať Lualaba.

Livingstonovi sa na tvári zračil hlboký žiaľ. Zmocnila sa ho veľká túžba a on jej slúžil. Gent s rozochvením počúval toto smutné a obdivuhodné rozprávanie. Klamaný, nepraktický, dôverčivý, vytrvalý, so železnou vôľou, prekonávajúc neúspech, zradu a podlosť, usiloval sa krvopotne preskúmať celý veľký komplex afrických jazier a riek, ktoré ich spájali, aby dokončil ešte stále nevysvetlené biele miesta v povodí obrovského Nílu. Keď sa Gent naňho díval a počúval ho, pocítil, ako veľký cieľ dokáže zmeniť človeka. Gentovi sa doteraz jeho vlastný plán ešte nezdal taký hlboký a jasný. To, čo bolo po Livingstonovom rozprávaní Gentovým najvrúcnejším želaním, zaznelo ako mohutná výzva a on pocítil, že musí o tom okamžite porozprávať.

— Tak teda, — prehovoril opäť Livingstone, — po návrate do Uidžidži ma stihol ťažký úder. Kým som odišiel, uložil som si neveľké zásoby tovaru u istého šejka. Predstavte si, ako som sa zhrozil, keď mi oznámil, že všetko… predal. Povedal, že veštil z koránu, a tak sa dozvedel o mojej smrti. Naničhodník, vyzeral biedne, keď to vravel; oči mu behali, ale ja som nemohol počúvať jeho odporné výhovorky. Na rozlúčku mi podal ruku… Neprijal som ju.

Bol som zničený, okradnutý; bez tovaru, bez ľudí — čo som mohol ďalej robiť? Aj predtým mi posielali otrokov, ľudí neschopných pracovať a zbabelých. Neraz som žiadal anglickú misiu v Zanzibare, aby mi posielali slobodných ľudí, ale zase som len dostával otrokov, hoci obstarať slobodných nosičov nie je také ťažké.

Livingstone na chvíľu zmĺkol.

Uidžidži spalo. Začarovanú zem zahalila hlboká noc.

— Do Uidžidži som prišiel chorý, — pokračoval, — takmer som zomrel. Ničili ma horúčka a vyčerpanie. No uzdravil som sa, ale ak sa sem Stanley nedostane, som zase len bezmocný.

Privreté oči a nervózny hlas prezrádzali únavu. Gent si to uvedomil a

odložil rozhovor na zajtra; teraz sa rozhodol ísť spať.

— Do videnia, — lúčil sa, — unavil som vás. S radosťou vám však môžem oznámiť, že už viac nebudete mať ťažkosti…

— Teda tak, — usmial sa Livingstone. — Nie je vaším spojencom dobrá víla čarodejnica?

— Možno. Volá sa Náhoda. Zajtra vám všetko porozprávam. Dobrú noc.

— Dobrú noc, mister Gent. Vstávam skoro. Raňajkujem o ôsmej.

Rozlúčili sa a Gent si ľahol spať. Dlho nemohol zaspať a v duchu s Livingstonom predebatoval celý plán.

XV

Len čo sa na druhý deň ráno zobudil, ponáhľal sa do záhrady, kde zazrel Livingstona prechádzať sa medzi stromami. Pozdravil ho a zbadal, že má dobrú náladu; Livingstone sa rozhovoril o Uidžidži; žartovne líčil miestne mravy a obyčaje.

Gent mu zase rozprával všelijaké príhody: o Araboch v Zimbaueni, Schauov výstrel a všeličo iné.

— Áno, áno, určite chcel Stanleyho zavraždiť, — poznamenal Livingstone. Potom prešiel k zimbauenskému sprisahaniu. — Je to čudná, veľmi čudná historka, Gent. Arabi sú vôbec despotickí a bezočiví. Celá krajina ich nenávidí. Zaviedli obchodovanie s otrokmi, majú svoje strediská, odbočky, tisíce agentov… Ja vám zase porozprávam o Maniueme; táto krajina hraničí s oblasťou Urda; doteraz sa do týchto miest nedostal ani jeden beloch.

Mýlili si ma s Arabmi. Vysvetlil som im, že patrím k celkom osobitnému bielemu európskemu národu, ktorý s Arabmi nemá nič spoločné. Vtedy prejavili ku mne dôveru a ja som sa dozvedel veľa nového.

Za manieumských nevoľníkov sa platí veľa: majú svetlú pokožku, sú urastení, pekní, usilovní a zruční v remeslách. Tkajú látky z vláknitých rastlín a farbia ich. Maniuemské ženy si ochotne berú za manželky čistokrvní Arabi. Tieto kmene sú vôbec rozumove na vyššej úrovni ako ostatné africké kmene.

Pritom takmer nepoznajú strelné zbrane; výstrel im naháňa panický strach. Preto neveľká banda Arabov ozbrojených puškami môže ozbíjať

celú oblasť a odvliecť všetko dospelé obyvateľstvo.

V poslednom čase im Arabi z nedbalosti predávali zbrane, pušný prach a naučili ich strieľať, čím spôsobili, že sa im niekoľko ráz energicky postavili na odpor. Teraz začali prenasledovať, ba aj zabíjať tých, čo predávajú domorodcom zbrane. Podlosť, krutosť a chamtivosť Arabov vzbudzuje v nich všeobecný odpor.

Spoza stromu sa vynorila čierna tvár Kumilagy, domorodej Livingstonovej kuchárky.

— Pane, poďte jesť, raňajky a káva sú na stole. Všetko vychladne.

— Idem, idem, Kumilaga, — povedal Livingstone. — Poďme, mister Gent, apetít máte našťastie dobrý, nie ako ja.

Na raňajky mali syr, maslo, pirôžky, slivky, sladkú smotanu a kávu.

Na útulnej terase pri raňajkách Gent konečne začal rozprávať o svojom pláne.

— Ak by ste sa spýtali, sir, či ma sem priviedla iba vďaka a úcta k vašej osobe, trochu by ste sa pomýlili. Našťastie je tu ešte ďalšia okolnosť, o ktorej som včera už nechcel hovoriť, bolo veľmi neskoro. Ide o toto: na južnom výbežku Rufutských hôr, na juh od Zimbaueni, asi stopäťdesiat míľ od Engomoio som našiel poklad, ukrytý v umelo vytvorenej jaskyni.

Gent opísal poklad, jeho približný rozsah a ukázal Livingstonovi zapar diamantov. Livingstona to nezvyčajne zaujímalo; obzrel si kamene a požiadal Genta, aby pokračoval.

— Keď som poklad našiel, čoraz silnejšie som pociťoval, aký je môj život bezobsažný, bez užitočnej činnosti, ktorá by ma úplne zaujala a upokojila.

Niečo jednostranné, napríklad dobročinnosť, mecenášstvo pre vedy, umenie, úprimne povedané, by ma nijako neuspokojilo. Vyhovovalo by mi čosi, čo by sa dotýkalo všetkých stránok života, tak duchovnej ako materiálnej. Keď som sa zamyslel, spomenul som si na vás… V Európe sa pred rokom povrávalo, že ste zahynuli… Ale ja som tomu neuveril. Keď dám bohatstvo z Rufutskej jaskyne na objavy spojené s cestovaním, dostanem sa tak do styku so všetkými stránkami ľudskej činnosti — priemyslom, medicínou, zemepisom, etnografiou, filológiou, botanikou, hudbou a poéziou, prírodou a dobrodružstvami, maliarstvom a divadlom, literatúrou všetkých druhov — jedným slovom s celým

pohybom ľudstva. Predstavoval som si človeka, ktorý by bol schopný stáť na čele takého podnikania… A tým ste vy.

Keď som stretol Stanleyho výpravu, začal som veriť, že vás nájdem, a tak som sa k nemu pridal. Nechcem v tejto veci hrať hlavnú úlohu, najmä preto, že pre veľkú vec sa treba narodiť, zodpovedať úlohám a veľkosti akcie. To dokážete iba vy.

Teraz prosím, zvážte moje návrhy. Navrhujem založiť spoločnosť pre objavy a výskum vo všetkých častiach zemegule. Ako príklad uvediem Afriku. Spoločnosť by si zaobstarala celú flotilu lodí na ďaleké plavby. Tieto naložia potrebný materiál a vydajú sa k brehom Afriky. Z afrických prístavov sa do vnútra krajiny vypravia obrovské karavány; po riekach proti prúdu vyplávajú parníky a budú ťahať vlečné nákladné lode. O nejaký čas vzniknú na vopred označených miestach veľké stanice, zásobené všemožným tovarom pre obchod s obyvateľstvom a pre potreby cestovateľov.

Pri zriaďovaní obrovských obytných budov, svetlých a priestranných, vzdušných, hygienických, pohodlných, komfortných sa musí využiť to najmodernejšie, čo je, a to aj v tých najzapadlejších a najmenej preskúmaných krajinách.

Vyrastú záhrady, sady, meteorologické stanice, divadlá, kluby, nemocnice, sochárske a maliarske ateliéry; koncertné, tanečné, slávnostné sály.

Prídu sem cestovatelia, geografi; prírodovedci, geológovia a všelijakí učenci, ktorí sa chcú venovať výskumu. Okrem toho by sme zorganizovali sieť agentov roztrúsených po celej zemeguli. Ich povinnosťou by bolo nadviazať styky so všetkými vrstvami obyvateľstva, hľadať nepokojných, priebojných a odvážnych ľudí, uctievačov neznáma, ktorí snívajú o ďalekých nebezpečných cestách, dobrodružstvách a víťazstvách, verbovať ich a posielať ich sem, kde ich predstavy, fantázia a sklony nájdu široké uplatnenie.

Mimoriadne starostlivý výber medikov, robotníkov, kartografov, kresličov a ľudí iných profesií, potrebných pre rozsiahlu organizáciu každej výpravy vytvorí neporaziteľnú armádu; pustia sa smelo do najneschopnejších húštín, objavia všetky doteraz neznáme rieky a jazerá, zmerajú a zaznačia hory, preštudujú flóru a faunu, naplnia múzeá nezvyčajne bohatými zbierkami, znotujú všetky piesne a motívy divých

kmeňov, zapíšu ich rozprávky a legendy, preskúmajú ich obrady a obyčaje, naučia ich ručným prácam a remeslám, ako sa správne obrába zem. Na miestach bohatých na minerály a kovy započnú sa banské práce…

Gent dlho rozprával o svojom milovanom sne, prechádzajúc z jedného kontinentu na druhý. Načrtával schému ciest od severného k južnému pólu, do málo známej Polynézie, do stredu Austrálie pre Európanov neznámej[14], do tajomného Tibetu a Japonska[15], hovoril o nepreskúmaných moriach, sopkách, vodopádoch, jaskyniach. Keď ho Livingstone počúval, vznášal sa spolu s ním medzi veľkými a malými tajomstvami sveta. Keď skončil, nastalo dlhé ticho.

Potom sa Livingstone ozval:

— Dobrá myšlienka, mister Gent. Čaká nás veľa práce a myslím, že budeme mať čo robiť.

— Veľmi po tom túžim. No ak všetko vyjde tak, ako chcem a ako si predstavujem, prosím vás, aby ste moju osobu nechali v tieni, úplne v tieni. Chcem byť iba obyčajným poľovníkom a nič viac.

— Dobre. Ešte si budeme musieť o všetkom veľa pohovoriť. Čo však chcete urobiť v najbližšom čase?

— Oddýchnem si, zostavím karavánu so spoľahlivou ochranou a vypravím sa na cestu k Rufutským horám, vezmem celý poklad a prepravím ho na spoľahlivé miesto. A budem vás očakávať v Londýne. Chcete tu zastať dlho?

— Rád by som sa ihneď pobral s vami, — zamyslene poznamenal Livingstone, — no potrebujem ešte zo šesť sedem mesiacov, aby som definitívne určil skutočné pramene Nílu. Pravdepodobne sem čoskoro dorazí Henry Stanley. S jeho pomocou urobím túto poslednú výpravu a potom sa vrátim do Európy.

— Ja sa nebudem zdržiavať, — povedal Gent. — Poraďte mi, prosím, nejakého súceho miestneho arabského boháča.

— Mal som veľmi dobré vzťahy so Šejkom Abdulom-ben-Saidom. Jeho tembo[16] stojí na druhom konci dediny.

— Ďakujem vám, — Gent vstal a zišiel z terasy, Livingstone sa díval

[14] v tom čase
[15] Japonsko 70 tých rokov min. storočia
[16] arabský dom

za ním a premýšľal o pláne, ktorý sa mu nezvyčajne zapáčil a ešte dlho neopúšťal jeho myseľ.

XVI

Gent prišiel k domu šejka Abdula-ben-Saida v sprievode polonahých detí a dospelých Arabov, ktorí sa k nemu cestou pridali. Pri vchode sa všetci rozpŕchli, aby porozprávali doma, že prišiel bana, od ktorého sa okrem „áno“ a „nie“ človek nič nedozvie.

Okolo Saidovho domu sa rozprestierali polia a záhrady. Samotný dom s vyrezávanými stĺpmi, s terasami, ovešanými perzskými kobercami, stál uprostred nádhernej záhrady, kde rástli pomarančovníky, citrónovníky, broskyne, hrušky; boli tam aj agáty, oleandre, jazmíny a množstvo druhov voňavých ruží.

Poľovníka uvítal sluha, ktorý ho vošiel do domu ohlásiť:

— Šejk prosí doktorovho hosťa, aby ráčil k nemu prísť.

Gent vstúpil do veľkej, na orientálny spôsob zariadenej izby. Okolo steny sa tiahol rad pohoviek, v rohu európsky písací stôl a kreslo, dlážka aj steny hýrili kobercami. Abdul-ben-Said bol chudý človek s vážnou podlhovastou tvárou, mal oblečený župan, farebný turban a zlatom vyšívané sandále. Vyšiel odkiaľsi zvnútra domu a milo privítal hosťa:

— Buď pozdravený, nech ťa Allah požehná! Včera som počul, že si tu. Odkiaľ?

— Z Tabory.

— Ó! Vari tam nie je Mirambo?

— Je. Mirambo tam poriadne vyvádza.

— Ako si sa sem dostal?

— Po Magalazari.

— Allah! Cesta bola ťažká?

— Ušlo to.

— Sadni si, prinesú kávu, budeme jesť a piť.

Pohostenie priniesol čierny sluha. Pekný porcelánový riad stál na striebornom podnose; na drúňom vo vzorkovaných medených súdkoch sa paril plov[17], pirôžky a praženica. Domáci pán ako mohamedán nepil víno, iba rum a likér. Jedno aj druhé — dva druhy z každého — bolo

[17] (plov) — východné jedlo

zazátkované pozlátenými krištáľovými zátkami.

— Alebo si želáš čaj?

— Nie, mám rád aj kávu. Kde kupuješ všetko toto európske?

— Dva razy do roka posielam karaván na pobrežie po nákupy.

Gent vypil pol šálky silnej kávy, zapálil si cigaru, čo mu domáci pán ponúkol, a pristúpil k veci.

— Tu v Uidžidži býva doktor, dobrý, veľký človek.

— Poznám bana. Je to svätý muž. Moja dcéra takmer umrela, ale doktor ju vyliečil.

— Okradli ho.

— Hej! To Šerif, Všetci naňho nadávali, taký naničhodník!

— Áno, áno. Tak teda, šejk Abdul: čoskoro sem príde ďalší ingliz, bana Stanley. Príde s veľkou karavánou, šatami, zbraňami a tovarom. To všetko pre doktora. Kvôli Mirambovi ide sem okľukou.

— Nech je prekliaty ten zbojník!

— Kiež sa splnia tvoje slová! Teraz je však doktor v núdzi, zle sa mu vedie.

— Veru zle.

— Ja som ťa prišiel poprosiť, aby si dodával doktorovi potraviny a všetko, čo potrebuje, kým Stanley nepríde. — Gent položil na podnos dva veľké diamanty; celý majetok. Abdul-ben-Said, znalec a milovník drahokamov si ich opatrne položil na dlaň, a prižmúril oko. Nádherný, čistý lesk drahokamov ho priviedol do stavu zbožného meditovania. Poťažkal ich na ruke a položil pred Gent a na stôl.

— Pekné, — poznamenal a s očakávaním pozrel na poľovníka. — Každý má hodnotu stotisíc piastrov.

— Určite, — Gent posunul kamene k Arabovi. Jeden si vezmi, aby doktor netrpel núdzu, kým… Suchá Arabova tvár nadobudla opovržlivý výraz.

— Netreba.

— Vezmi si, darujem ti ho.

— To je iné. Ďakujem ti. Doktor, keď si sa už o tom zmienil, by aj tak netrpel núdzou. On sám nič nepovie.

— Áno, je hrdý.

— Zachránil mi dcéru a ja na to nezabudnem.

— Vynikajúce. Teraz budem prosiť dačo pre seba.

— Žiadaj, čo chceš.

— O niekoľko dní musím odtiaľto odísť. Musím si zaobstarať konvoj, potraviny, zásoby látok pre obchod po ceste a získať dobrého sprievodcu, aby som sa najkratšou cestou dostal k Bogomoio. Prosím ťa, popros niektorého z miestnych kupcov, aby mi o päť dní pripravili náklad, konvoj a zvieratá; dám za to druhý diamant.

— Allah! Ešte stotisíc. Ty si asi knieža.

— Nie, — zasmial sa Gent, — dostal som veľké dedičstvo.

— Dedičstvo… — Arab so záujmom a úctou hľadel na poľovníka, a zadumane popíjal kávu.

— Dobre, — vyhlásil napokon stručne. — Obstaráme ti takých vojakov a strelcov, že každý bude za dvoch. Kone a osly. Hakim-ben-Tviz, môj nevlastný brat, všetko zariadi; poviem mu. Tovar… Aký chceš? Môžeme ti dať plátno, náhrdelníky, nite, gombíky, drôt. Budeš spokojný.

— Zatiaľ buď zbohom. — Gent vstal. — Ďakujem.

— Počkaj, stoj, neodchádzaj len tak, — ozval sa Arab veľavýznamne. Otočil sa k stene, kde okolo starodávnych štítov so zlatým vzorom a nápismi z koránu viseli zbrane, zvesil damašský krivý nôž zdobený zlatom, žiariaci perlami a azúrom. — Dedo dal tento nôž otcovi, otec ho dal mne, a ja ho darujem tebe. Pozri!

Šejk vytiahol čepeľ; čas a používanie nezanechali na matnej oceli nijaké stopy. Nôž bol ľahký, cvendžiaci a ostrý ako britva.

Arab chytil železné cifrované kliešte, ktorými sa kladie uhlie do vodných fajok a podal ich takisto Gentovi.

— Chyť a silne drž.

Zablysla sa čepeľ, ozvalo sa suché klepnutie a polovica klieští odpadla ako kus mrkvy, Gent sa čudoval, akú má Arab silu, ale ešte viac sa začudoval, keď si obzrel ostrie a nenašiel na ňom ani najmenšej stopy.

— Úžasná oceľ, — poznamenal Gent. — To je pre mňa?

— Áno. Vezmi si to a poraz svojho nepriateľa.

— Ďakujem. — Gent ukryl dar pod blúzu. — Nikdy sa s ním nerozlúčim.

— Allah počuje tvoje slová. Choď, pokoj s tebou. Obľúbil som si ťa.

Gent sa už zberal odísť, no spomenul si ešte na niečo.

— Tretí drahokam, šejk Abdul, použi na návrat doktora domov, ak sem bana Stanley nepríde.

— Dobre, urobím, ako si prikázal.

XVII

Livingstone obedoval zavčasu, a tak keď sa Gent vrátil, bolo už prestreté. Doktor sa zamyslene prechádzal pred terasou.

— Dobre, že ste sa vrátili, — privítal Genta. — Obed je pripravený. Celý čas chodím a premýšľam o vašich veľkých plánoch, mister Gent. Nenesie vlastne európska spoločnosť vinu na tom, že cestovatelia sú väčšinou vydaní napospas osudu; že prieskum púšte Gobi, Sahary, či Ohňovej zeme si vyžiadal množstvo ľudských obetí, že nesvedomití cestovatelia klamú a uverejňujú smiešne nezmysly, alebo teórie nepodložené dôkazmi vydávajú za fakty? Ak by sa miliarda ročne použila iba na cesty s vedeckým zameraním, dávno by sme na zemeguli poznali všetko, nevylučujúc z toho ani oba póly. Zaslúžime si, aby sme nemuseli takto trpieť, veď všetky krajiny sú tak či mňa k na objavoch zainteresované. Áno, čím viac premýšľam o možnostiach, ktoré ste načrtli, tým väčšmi s nimi sympatizujem, nadchýnam sa nimi. Rozhodol som sa, že len čo dokončím Níl, uzavriem s vami pevnú dohodu.

Po obede sa obidvaja vybrali do Uidžidži. Zašli na trh, kde okolo stolov a košov s tovarom sedeli pod slnečníkmi predavači — černosi kmeňa Vadžidži, Arabi a Baniania — černosi z východného brehu. Gent tu videl ryby z Tanganiky: sumce, tučné, mäsité ryby, chuťou a vzhľadom podobné kaprovi; takmer štvorhranné ryby so strašne pichľavými plutvami a dva druhy bezšupinatých, pestrofarebných rýb.

Obklopil ich dav. Doktora poznali dobre, ale za Gentom po celý čas chodilo tak zo desať ľudí. Hlavy im zdobili tie najrozmanitejšie účesy. Jeden mal hlavu celkom vyholenú, druhý si zase vyholil široké pásy a vlasy mu viseli nad ušami v chumáčoch; ďalší si vyčesal z vlasov vysoký hrebienok, iný si ich zaplietol do množstva vrkôčikov a vytvoril z nich akúsi vežu.

Na rukách mali vytetované biele vlnovky. Zložitá spleť vlnoviek a vodorovných čiar im pokrývala aj brucho.

Na krku mali zavesené kúsky slonoviny, zuby hrocha a kly divej svine. Tí bohatší sa vyzdobili drevenými náhrdelníkmi, železnými

zvončekmi, špirálami z medeného drôtu a bielymi mušľami. Boli oblečení v ovčích a kozích kožkách, zafarbených červenou hlinou. Na červenom pozadí sa černeli jednoduché vzory.

— Toto je uvanca, — vysvetľoval Livingstone a ukazoval na budovu s trstinovou strechou stojacu na pilótach, — je to akýsi klub domorodcov. Sem si prídu poklebetiť, porozprávať novinky. Ohovárajú bieleho človeka. Pritom im ani ruky nezaháľajú: naostria si oštep, vymaľujú fajku, a podobne. Na to má teda domorodec uvancu. Ak tam nikoho niet, nájde si pod stromom skupinku ľudí a pripojí sa k nim. Pre nich je uvanca burzou, verejným zhromaždením, posiedkou, čím len chcete.

Gent si doktora čoraz väčšmi vážil.

V tom čase mal Livingstone asi šesťdesiat rokov, no vyzeral na päťdesiat. Kráčal pevným krokom, trošku sa hrbil.

Bol úprimne zdvorilý, dobrodušný, vtipný. Jeho smiech bol nákazlivý. Keď niečo rozprával, z tváre mu nezmizol jemný ironický úsmev. Za drsným zovňajškom sa skrýval veľký um a mladícka duša. Rád rozprával veselé zaujímavé historky z každodenného poľovníckeho života.

Niekoľko rokov strávil bez kníh, ale mal obdivuhodnú pamäť; citoval spamäti básne Byrona, Burnsa, Longfellowa.

Spočiatku sa ho Arabi stránili a nenávideli ho, ale postupne si nekonečnou dobrotou a milými spôsobmi získal ich srdcia. Len čo ho zazreli, velebili ho:

—— Allah nech ťa požehná, bana!

Dobre strieľal, stoicky znášal vražedné africké podnebie a mal nevyčerpateľné množstvo energie.

Gent strávil s týmto nezvyčajným človekom ešte štyri dni; v rozhovoroch o Európe, prameňoch Nílu a Gentových plánoch čas rýchlo ubiehal. Konečne nadišiel predvečer odchodu.

— Nechám na vás, — začal Gent, — či zasvätíte alebo nie mistra Henryho Stanleyho do všetkých plánov týkajúcich sa spoločnosti cestovateľov. Keby sa dalo, utajil by som pred ním aj to, že som bol tu.

— A to prečo?

— Stanley riskoval život, keď sa vydal za vami. Vie, že nerozšírim ani neuverejním v tlači, že som tu bol skôr ako on, ale už samotný fakt

nemôže byť preňho príjemný. Pravda, je to samoľúbosť, ale ani zďaleka nevyplýva z nízkych pohnútok, preto by som aj zatajil, ak sa by sa dalo, že som mal tú česť nájsť vás živého skôr než on.

— Tak, tak, — poznamenal Livingstone, — poviem mu teda takto: „Bol tu mister Gent a pýtal sa: ‚A Stanley tu ešte nie je? — ‚Nie.' ‚Potom prepáčte, ani ja som tu nebol,' povedal mister Gent."

— Súhlasím, — zasmial sa poľovník. — Kým poklad nespeňažíme, myslím, že je zbytočné, aby o ňom vedelo priveľa ľudí.

Rozišli sa neskoro v noci. Livingstone otvoril medenú skrinku s mapami, rukopismi a listinami a pustil sa písať listy, ktoré chcel poslať po mladom poľovníkovi.

Gent sa už vyzliekal, keď vošiel k nemu Caupere. Bol smutný. Tieto dni strávil bez svojho muzungu, v spoločnosti Livingstonových sluhov — kuchárky Kumagy, Suziho a Samagu.

— Čo je, Caupere? — opýtal sa Gent, — netešíš sa, že odchádzame? Odveziem ťa do krajiny bielych ľudí, uvidíš veľa zázrakov.

— Caupere je smutný, — vzdychal černoch. — Pôjde s muzungom všade. No tam u bielych, kde je veľa náhrdelníkov a zrkadiel, kde je voda v zime tvrdá a domy stoja na domoch a je tam veľa jedla a rumu, tam nebude moja žena Mzuta, ktorú zabili v lese.

— Oženíš sa s inou Mzutou, — upokojoval ho Gent, — budeš mať deti, vlastný dom, býky a ovce.

— Keď Mzuta miesila cesto, — odvetil nahnevane domorodec, utierajúc si oči, — oblizovala si prsty… takto. Iná Mzuta si nebude oblizovať prsty.

Gent zaspal a ráno sa zobudil zavčasu. Na terase už našiel Livingstona; bol smutný, že sa musia rozlúčiť. Sotva stačili vypiť po šálke kávy, keď v diaľke na ulici zbadal akýsi rozruch. Kopytá zvierat a desiatky čiernych bosých nôh zvírili prach. To Hakim-ben-Taviz viedol vypravenú karavánu. Okolo neho sa nahrnulo veľa zvedavcov. Vpredu šli Arabi Abdul a Hakim, za nimi so zbraňami na ramene tridsať domorodcov, všetci urastení, plecnatí chlapi; vliekli balíky, zložené stany a iný náklad.

Sprievod uzatváralo šesť oslov a dvadsať baranov.

Karaván si trochu zastrieľala do vzduchu, potom sa rozložila naproti domu, a Arabi vyšli na terasu. Hakim bol urastený tučný chlap s čiernou

bradou, milý; s veselými, figliarskými očami.

Keď sa pozdravili, Abdul riekol:

— Ja a Hakim sme urobili všetko podľa príkazu. Môžeš sa pokojne vydať na cestu. Za každého človeka ručím ako sám za seba.

Potom odovzdal Gentovi zoznam všetkých nosičov; boli tam zaznamenané aj mená sprievodcov, balíky, náhrdelníky, drôty a látky.

Sprievodcom bol starý Vadžidži, menom Uokolo. Livingstome si ho dal zavolať a vypytoval sa ho, ktorou cestou mieni ísť.

— Uokolo sa nedostane k Mirambovi, — ubezpečoval ich starec, — pôjdeme cez Ukararangu a Uvinzu, potom údolím rieky Gomibe. Iba ja poznám tú cestu, niekoľko ráz som tadiaľ šiel.

— Tak čo, — usúdil Gent, keď si obhliadol karaván, — treba konať. — Kde si, Caupere?

— Kde by som bol, tu som, — ozvalo sa mu za chrbtom a Caupere s puškou na ramene sa pobral ku karaváne. — Tu som, pôjdeme pomaly.

— Buďte zbohom, drahý Livingstone, — lúčil sa Gent.

— Buďte zdravý, drahý priateľ, — odvetil Livingstone. Objali sa, a už nepozreli na seba, boli veľmi rozrušení.

Gent zišiel z terasy. Zahrmelo niekoľko sálv; pestrý dav ľudí a zvierat sa dal do pohybu, strácal sa nad miernym pahorkami.

Tu sa Gent obrátil: Livingstone ešte stále stál pri stromoch a mával čiapkou. Biela hlava v svetle slnečných lúčov vyzerala ako obklopená zlatou žiarou.

Začínala step…

XVIII

Prešli tri mesiace.

Po svahoch Rufutských skál vystupovali traja ľudia.

Dvaja z nich boli naši známi — Gent a Caupere — a tretí, územčistý Angličan so strohou, okrúhlou tvárou, na východnom pobreží dobre známy tulák a dobrodruh — Sillas Ben.

Gent, keď šťastne prišiel do Zanzibaru, zostavil výpravu z Európanov, pričom využil pomoc a rady svojho starého priateľa Sillasa Bena. Výprava práve dorazila ku skalám. Gent, Ben a Caupere sa vydali k jaskyni,

— Je tu akosi pochmúrne… Keby tu bolo aspoň steblo trávy. Vidím,

Gent, že krajina na vás zle pôsobí, — usudzoval Ben.

Poľovník bol bledý a nervózny. V duši sa mu zahniezdil nevysvetliteľný nepokoj.

— Nie, — odvrkol, — to nie je krajina, ani sám neviem, čo. Je to veľa peňazí, veľmi veľa peňazí, Ben.

— Čím viac, tým lepšie. Je ešte ďaleko k priepasti?

— Nie. Leží za tými skalami.

Caupere niesol povrazový rebrík a masívnu tyč, aby sa mohli spustiť do jaskyne. Náhle varovne skríkol.

— Čo je? — opýtal sa Gent.

— Tam… človek… videl som, — zamrmlal černoch a ukazoval k jazeru. — Bol tam.

Obaja belosi sa pozreli ta, kam ukazoval. Nerovný pás kameňov vystupoval z modrého jazera ako pochmúrna hromada, ale tam nikoho nebolo.

— To sa ti iba zdalo, Caupere.

— Nie, muzungu. Bola tam hlava a odišla. Ben si roztržito prezeral okolie.

— Sem sa nik nezatúla, — riekol rozhodne.

— Ani červík sa sám nedostane.

Preliezli posledný kopec. Pred nimi sa černela priepasť; Gent zrýchlil krok. Začal sa ho zmocňovať nepokoj.

Pripravili sa na zostup. Keď Gent nahliadol do priepasti, uvidel známy čierny utvor.

— To je vchod, Ben, — vysvetľoval, — spustite sa prvý, ja pôjdem za vami. Caupere, ty zostaneš hore. Budeš strážiť…

— Pred oblakmi, — zahundral Sillas a šikovne sa strácal v priepasti. Zažiarilo svetlo lampáša a Ben smelo vošiel do tmavého vchodu. Gent sa spustil za ním. Srdce mu bilo ako pred popravou, nechápal, čo sa to s ním deje.

Na konci vchodu ho Gent dohonil. Zrazu Ben začul za chrbtom akýsi cudzí chripľavý hlas. To však hovoril Gent.

— Je tu málo svetla, veľmi málo, — vravel.

— Nevidím… vidíte… Tu, okolo pri stenách… Sú oválne hlinené nádoby… Bože môj, zapáľte sviečku, viacej sviečok, Ben …

— Nádoby, — riekol Ben, pohol nohou, a čosi zahrkotalo. — Sú to

črepy. O tam, že tu nejaké nádoby boli, niet pochybností, ale že ich tĺkli a roztĺkli, je tiež pravda.

— Akože? — Gent sa oprel o stenu. Ben mu posvietil do tváre. Bol smrteľne bledý.

— Tu nič nie je, — zvolal Ben. — Sviečky nemám, ale obídem svetlom dookola a vy sa definitívne presvedčíte, že tu okrem črepín a harabúrd nič nie je.

A svetlo postupne osvetlilo celú jaskyňu; jeho žiara neobjavila nič okrem hromady črepov, handár a rozhádzaných zbraní.

Gent si vytiahol fajku a začal ju napchávať. Ruky sa mu triasli, tabak sa rozsypal. Potom si ju mechanicky zastrčil do vrecka.

Ben prešiel po kútoch a čižmou kopal do všelijakého haraburdia.

— Nevidím vašu tvár, Sillas, — povedal Gent tak ticho, ako hovorí človek na pokraji života, keď ho kladú na nosidlá. — Poďte sem.

— Teraz nemôžem hľadieť na vás, — odbil ho úsečné Ben. — To nič, upokojte sa.

— Som pokojný.

Naozaj, už bol pokojný, no akoby mŕtvy.

Pohľadom blúdil v pološere. Sadol si na kameň, ale vzápätí sa zohol, aby zdvihol niečo, čo sa odtiaľ zošuchlo. Bol to papier, päť lístkov, vytrhnutých zo zápisníka.

— Teraz naozaj potrebujem svetlo, — ozval sa výraznejším hlasom.

— Tu je dačo, čo bude možno kľúčom k tejto historke.

— Naozaj? — Ben rýchlo podišiel ku Gentovi. Lístky boli popísané ceruzkou, rukou van Landa.

— Čítajte nahlas, — požiadal Ben.

— Počúvajte.

Na lístku nebol ani dátum, ani oslovenie, ani hodina, kedy bol napísaný. Tak píšu ľudia, iba keď sú v úplne beznádejnej situácii:

Píše sa mi tažko, som veľmi slabý, nejedol a nepil som už piaty deň. Keď dopíšem, vyleziem k priepasti a zastrelím sa. Tu nechcem zostať.

Keď ste od nás odišli, pili sme a hrali v karty. Čoskoro odišiel Stephensonov syn, nepovedal kam a do rána sa nevrátil. Hľadali sme ho celú noc, chodili sme okolo tábora so svetlom, kričali, strieľali, ale zmizol bez stopy.

Prišiel ráno. Nepoznával som ho. Oči červené, tvár bledá a drmolil čosi bez prestania. Spočiatku som ničomu nerozumel.

„Čo je s tebou? Kde si bol?“ opýtal som sa.

„Gent nás chcel okradnúť,“ zavyl, „tam kde som bol, sú milióny, môžeme strieľať do slonov diamantmi. Ber, na! Pre všetkých je dosť! Ber!“

A vysypal mi na posteľ dážď kameňov. Boli tam rubíny, diamanty, perly a smaragdy. Naľakal som sa.

Bol ako zmyslov zbavený.

Pomaly sa upokojil. A rozprával: v noci sa pustil za vami, sliedil a videl, ako ste vošli do jaskyne. Keď ste odišli, vliezol ta.

Naplnil si záhrenie aj vrecká všetkým, čo mu prišlo do rúk a vrátil sa do tábora.

Šli sme za ostatnými, a radili sme sa. Ani sme sa nenajedli, hneď sme sa vybrali ku skalám. Na jedlo sme zabudli.

Keď sme uvideli to bohatstvo, boli sme ako šialení. Ešte aj van Bush sa chvel ako list vo vetre. Myslel som si, že mi praskne hlava. Starý Stephenson spieval a každého stískal. No Kleben bol strašný. Keď vopchal ruky do zlatých mincí, zmeravel, zovrel ich do prstov a nemohol sa od nich odtrhnúť. Celý zmodrel. Odviedol som ho nabok, vybral som mu z rúk peniaze; akoby sa mu boli prilepili k dlaniam. Potom sa bez príčiny rozplakal, celý sa chvel a stonal. Vtedy sme tomu nevenovali pozornosť.

Viac sme sa do tábora nevrátili. Chodili sme okolo prekliateho bohatstva, počítali sme peniaze, škriepili sme sa. Zrazu van Bush riekol:

„Kde je Kleben?“

Zmizol. Vyšiel som cez priechod k priepasti a pozrel hore. Akoby mi srdce zastalo: brvno tam nebolo a zmizol aj rebrík.

„Kleben, kde si?“ zakričal som.

Nad priepasťou sa zjavila tvár. Bol to Kleben.

„Tu,“ odvetil.

„Čo to má všetko znamenať?“

„Nič. Zhodil som tyč aj rebrík. Nevyjdete odtiaľ. A ja prídem, až keď všetci pomriete.“

Určite sa zbláznil. Nato zmizol. Nech som kričal akokoľvek, nezjavil sa. Vošiel som do jaskyne a porozprával, čo sa stalo.

Spočiatku mi nechceli uveriť. Boli sme zhrození. Nemali sme ani vodu, ani nijaké zásoby.

Z času na čas niekto vychádzal a volal naňho. Neozýval sa, nezjavil sa. Všetci tvrdili: „Dostali sme sa, niet východiska, nadišiel koniec — smrť.“

Ani oheň sme už nemali; vlastne, zápalky sme mali, ale nebolo čo zapáliť. V tme sme presedeli celú noc. Nezažmúrili sme oči. Akoby sme sa boli bez stopy potopili.

Na druhý deň sme sa od hladu a únavy ledva hýbali. Ani rozprávať sa nám nechcelo. Navečer ochorel Stephensonov syn. Vykrikoval: „Odídem, odídem odtiaľto!“ Ako zmyslov zbavený vyliezol ku vchodu. Nikto ho nezdržiaval. O chvíľu k nám doľahol výkrik a potom všetko stíchlo.

Asi sa chcel vyškriabať po hladkej stene a zrútil sa. Pokúšal som sa povzbudiť seba aj ostatných: dohováral som im, že sa možno Klebenovi vráti zdravý rozum a chamtivosť ho opustí.

„Zbytočne,“ namietol Stephenson, „zbytočne si to myslíš. Klebena sa zmocnil zlatý diabol a to je nevyliečiteľné.“

„V živote som sa neponižoval, nebudem sa ponižovať ani pred smrťou,“ riekol van Bush. „Nechcem umierať od hladu, bez vody ako pes. Ak sa zajtra nestane zázrak, skončím to.“

Ani ja som nemal veselšie myšlienky. Ale nadišiel večer tretieho dňa a nič sa nestalo. Smäd ma privádzal do šialenstva. Bál som sa privrieť oči: pred zrakom sa mi mihala voda. Premýšľal som viacej ako za celý život.

V noci, stonajúc vyliezol k otvoru Stephenson. „Poberiem sa za synom,“ povedal. „Zbohom!“

„Stretneme sa,“ chlácholil som ho, „do videnia. Nemôžeš vydržať?“

„Nie, a načo?“ Pochopiteľne, čo som ma to mohol odpovedať.

Povedal som van Bushovi: „Kým umrieme, zhodíme všetko do priepasti. Kleben veru neuvidí čertove peniaze za túto vraždu.“ Van Bush súhlasil. Navláčili sme zlato, drahocennosti a ukladali všetko po otvore do priepasti. Ponáhľali sme sa. Nepamätám, ako dlho sme pracovali, ale všetko sme nahádzali do hlbín. Mali ste vidieť, ako sa drahokamy ligotali, keď som ich ta hádzal!

Nakoniec sme jaskyňu vyprázdnili. Ešte dlho som chodil a zbieral,

kde čo zostalo. Nechcel som, aby sa Klebenovi ušiel hoci len grajciar.

Keď sme skončili, zobral van Bush pušku a riekol: „Poďme, pochováš ma.“

„Choď, prídem za tebou,“ odvetil som. Už sme sa nezdržali, rozplakali sme sa. „Prečo sme si toto zaslúžili?“ povedal. „Prečo?“

A pustil sa k východu so slovami: „Pozriem na nebo a zomriem.“ Zapchal som si uši, aby som nepočul výstrel. Keď som prišiel k východu, nik tam nebol. Van Bush sa zastrelil a spadol dolu.

Tak som sa trápil ešte deň a noc, a teraz vám píšem. Odpusťte mi. Obral som vás o všetko. Je čas, aby som aj ja umrel. Zbohom, viac sa mi nechce ani písať ani myslieť.

Van Land.

— Och! — zavzdychal po dlhom tichu Ben.

— Chápte, — preriekol Gent, — nie je mi ľúto za pokladom. Žialim za svojím snom.

Zdvihol sa sťažka a zamieril k otvoru. Ben ho nasledoval. Zastali hore nad priepasťou s obnaženými hlavami.

Gent, keď vzdal túto poslednú poctu mŕtvym, sa ozval:

— Ben, choďte do údolia a povedzte ostatným, že prídem. Chcem byť trochu sám.

Posadil sa na kameň a zahľadel sa do údolia. Biele škvrny stanov okolo tenko dymiacich ohnisiek oživovali údolie. Tam očakávali, že sa vráti s pokladmi, s nádejami na rušný, činorodý život, na to, že sa úplne pohrúžia do podnikania, až nezmyselne smelého.

Ale čo im mohol doniesť?

— Vrátili ste sa, Sillas? — strhol sa, keď začul za sebou tiché kroky; obzrel sa a vyskočil. Pred ním stál akýsi muž.

Nespoznal ho hneď. Bol špinavý, strašne otrhaný, chudý, bledý, bez čiapky. Hustými mihalnicami prudko a nezmyselne mykal, oči mu planuli. Bol ozbrojený. Kleben… Prehovoril prvý.

— Čakal som ťa.

— To je on, — skríkol Caupere a chcel skočiť na Klebena. — Jeho hlava, on vykúkal vtedy spoza skaly!

— Počkaj, nedotýkaj sa ho, Caupere, — prikázal Gent. — Kleben, čo je s vami? Dávno ste tu?

— Dávno, veľmi dávno. — Kleben si začal pretierať čelo rukou,

akoby sa usiloval na niečo si spomenúť. — Prečo si odniesol kamene a zlato?

— Ja som tu nebol, nič som neodnášal. Uvedomuješ si, čo si urobil, Kleben? Zabil si svojich druhov, štyroch ľudí. Spomínaš si?

— Klameš, ty si ich odviedol a všetko ste odniesli! — rozchichotal sa Kleben.

— Zbláznil si sa, Kleben!

— Počkaj, Gent… Podeľ sa so mnou. Poďme ta, aj mne dáš niečo.

Začal nesúvislé tárať a nadávať. Zmocňovala sa ho zúrivosť.

— Odíď, — prikazoval mu Gent.

— Počuj, daj, — Kleben sa zachvel, — daj mi, čo sa tam tak ligotalo, iskrilo. Daj mi všetko!

— Nič nemám, — namietol Gent. — Nechcem sa ďalej s tebou rozprávať.

Kleben zmĺkol. Nedíval sa na Genta, ťažko vzdychal. Po odišiel asi na dvadsať krokov, zastal a zacielil puškou na Genta.

V tej chvíli Caupere skočil pred Genta, vystrelil na Klebena, ale netrafil. Ozval sa druhý výstrel. To strelil Kleben.

Caupere padol.

Gent schmatol pušku a prestrelil Klebenovi hlavu. Zločinec pobehol ešte zopár krokov, potom sa zvalil dolu tvárou na zem.

Gent pristúpil ku Cauperemu. Rana bol smrteľná. Naklonil sa nad ním. Caupere chytil poľovníka za ruku a pritisol si ju k ústam.

— Zbohom, muzungu! — lúčil sa. — Caupere ide k Mzute. Neplač.

Telo sa mu prehlo, oči sa zavreli.

Gent sedel, zakryl si tvár rukami a ticho sa rozplakal. Na pleci pocítil Benovu ruku; keď začul výstrely, utekal mu na pomoc.

Klebenovu mŕtvolu zhodili do priepasti, ta, kde boli poklady.

Potom zdvihli Caupereho telo a mlčky vykročili do doliny.

KONEC

Alexander Grin
AFRICKÝ POKLAD
Dobrodružné romány č. 219

Vydala Smena, vydavateľstvo SÚV SZM, Pražská ul. č. 9, 897 14 Bratislava, ako 1961. publikáciu. Obálku navrhol Stanislav Dusík. Výtvarný redaktor Jozef Gális. Zodpovedná redaktorka Marica Horváthova. Technická redaktorka Františka Karásková. Korigovala Fraňa Pajorová. Náklad 31 000 výtlačkov. Výmer číslo 1438/I-OR-1972. Vytlačili Tlačiarenské závody Pravda, závod Bratislava. Rozširuje PNS v celej ČSSR len v drobnom predaji.

Cena 5,— Kčs